

Torsdagen den 26 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:Sf8 till socialförsäkringsutskottet

1987/88:Kr2 till kulturutskottet

1987/88:Jo1 till jordbruksutskottet

1987/88:N7–N14 till näringsutskottet

1987/88:A14–A16 till arbetsmarknadsutskottet

1987/88:Bo10–Bo34 till bostadsutskottet

1987/88:T5 och T6 till trafikutskottet

1987/88:Sk17–Sk22 till skatteutskottet

1987/88:Sf9–Sf12 till socialförsäkringsutskottet

3 § Företogs till avgörande utrikesutskottets betänkanden 1987/88:5, 7 och 8, försvarsutskottets betänkande 1987/88:1, socialförsäkringsutskottets betänkanden 1987/88:2, 3, 4 och 5 samt socialutskottets betänkande 1987/88:3 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 31).

Utrikesutskottets betänkanden 5, 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Försvarsutskottets betänkande 1

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2

Mom. 1 (ändrade former för ersättning vid arbetsskada)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (samordningstidens längd)

Först biträdades reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl. med 74 röster mot

44 för reservation 3 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik. 184 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 193 röster mot 70 för reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (handläggningstiderna för arbetsskadeärenden m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 17 för reservation 4 av Margó Ingvardsson.

Mom. 8 (äldre livräntor)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 33 för reservation 5 av Karin Israelsson och Rune Backlund.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 3

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 4

Mom. 1 (utredning om ett ekonomiskt och socialt grundtrygghetssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 17 för reservation 1 av Margó Ingvardsson.

Mom. 2 (socialförsäkringstillägg)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 17 för reservation 2 av Margó Ingvardsson.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 5

Mom. 1 (etableringsbegränsning för privattandläkare)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 143 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl.

Mom. 2 (barn- och ungdomstandvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (kostnadsfria tandproteser)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 17 för reservation 3 av Margó Ingvardsson.

Mom. 6 (privattandläkares rätt till specialisttaxa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (förändringar av tandvårdsförsäkringens konstruktion)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 144 för reservation 5 av Nils Carlshamre m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Prot. 1987/88:32
26 november 1987

*Arbetsmiljön inom
hemtjänsten*

Socialutskottets betänkande 3

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Blenda Littmarck m. fl., *dels* reservation 2 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert, *dels* reservation 3 av Rosa Östh, *dels* reservation 4 av Inga Lantz – bifölles med acklamation.

4 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1987/88:5 om arbetsmiljön inom hemtjänsten.

1987/88:6 om rätt till servicebostad i annan kommun,

1987/88:7 om vissa hälso- och sjukvårdsfrågor,

1987/88:8 om vissa bestämmelser på hälso- och sjukvårdsområdet.

kulturutskottets betänkanden

1987/88:2 om vissa lotterifrågor,

1987/88:3 om folkrörelser,

1987/88:4 om vissa kulturfrågor rörande Norrbotten,

1987/88:5 om Sveriges Radios filmarkiv,

jordbruksutskottets betänkande

1987/88:10 om ersättning på grund av naturolyckor samt

näringsutskottets betänkanden

1987/88:1 om kollektiv sakförsäkring,

1987/88:2 om Kooperationen och den marknadsrättsliga lagstiftningen,

1987/88:3 om detaljhandel.

Förste vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling socialutskottets betänkande 5 om arbetsmiljön inom hemtjänsten.

Arbetsmiljön inom hemtjänsten

Anf. 1 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Detta betänkande handlar om arbetsmiljön inom hemtjänsten. Jag har inget yrkande, men jag vill säga några ord med anledning av en motion i ärendet som vi väckt från centern. Det har inhämtats yttranden från myndigheter och organisationer över denna och en annan liknande motion. Av yttrandena framgår att alla är överens om att det finns tämligen stora arbetsmiljöproblem på det här området och att de är specifika så till vida att det som är till fördel för arbetstagaren ibland kan uppfattas som negativt för den vårdade. Att man kommer till rätta med de problem som finns är

Prot. 1987/88:32'
26 november 1987

*Arbetsmiljön inom
hemtjänsten*

naturligtvis extra angeläget, eftersom problemen säkert bidrar till svårigheten att behålla och rekrytera personal till verksamheten.

Vi har från centerpartiet föreslagit att socialstyrelsen skall få i uppdrag att göra en probleminventering och att därefter utforma ett program till stöd för kommunernas och landstingens planering. En utredning kan t. ex. påvisa att det handlar om resurs- och organisationsfrågor men också om forskning och utveckling för att få fram tekniska hjälpmedel som är anpassade till en hemmiljö.

Att det verkligen handlar om påtagliga problem i den praktiska verksamheten framgår mycket tydligt av det yttrande som Svenska kommunalarbetsförbundet lämnat och är där fint beskrivet. Man kan läsa bl. a. följande:

"De problem motionerna redovisar för hemtjänsten/hemsjukvården kan förbundet bekräfta. Tydligast avläses kanske problemen i rådande personalsituation. Personalomsättningen är stor. Arbetsmiljön är tung både fysiskt och psykiskt. Arbetssskadorna är många. Ensambete och känslan av att inte räkna till är vanlig. Endast 16 procent av vårdbiträdena i öppen vård kan, vill eller orkar arbeta heltid. Ca två tredjedelar av personalen saknar avsedd utbildning för yrket. Svårigheterna att rekrytera personal är många. Ändå beräknas ca 60 000 nya vårdbiträden behöva anställas fram till seklets slut."

På ett annat ställe skriver man: "En alltför snabb och långt driven utveckling av institutionsplatserna är inget alternativ till eller lösning på den öppna vårdens/omsorgens problem. En fortsatt utveckling av äldreomsorgerna kräver i stället en i förhållande till i dag betydligt mer medveten satsning både på den sociala hemtjänsten/hemsjukvården och den institutionella omsorgen. Härigenom kan också personalsituationen och arbetsmiljön förbättras på ett mer genomgripande sätt."

Detta är uppfattningar som helt överensstämmer med dem vi har i centerpartiet. Förbundet tillstyrker också att socialstyrelsen får ta sig an de här frågorna.

Från socialstyrelsen instämmer man i allt väsentligt, men man pekar på att man fått ett uppdrag från regeringen som går ut på att öka möjligheterna att rekrytera personal till den kommunala hemtjänsten. I det arbetet, säger man, kommer arbetsmiljöfrågorna särskilt att belysas. Eftersom det också framgår av yttrandet att man på socialstyrelsen är medveten om de konfliktsituationer som kan uppstå och att man också skall lyfta in detta i sammanhanget, har vi från motionärernas sida låtit oss nöja. Vi avvaktar alltså det program som är utlovat till våren 1988. Bli det ett bra material, kan det bli ett viktigt inslag i arbetet för att komma till rätta med en oroande situation inom hemtjänsten/hemsjukvården.

Vi kommer från centerpartiet att följa frågan med det största intresse.

Anf. 2 INGA LANTZ (vpk):

Fru talman! Från vpk har fogats ett särskilt yttrande till detta betänkande, som handlar om hemtjänsten, hemtjänstens personal och de äldre människor som har behov av hemtjänst. Det är helt klart, som Rosa Östh sade, att arbetsmiljön inom hemtjänstens verksamhetsområde måste avsevärt förbättras, men det kommer alltid att finnas problem och konflikter i hemtjänstens arbetssituation. Man kommer i denna aldrig att få en helt bra arbetsmiljö. I så

fall måste hemmen institutionaliseras, och det vill vi inte, utan vi vill att hemmiljön bevaras. Det kommer alltså alltid att finnas en konflikt mellan å ena sidan hemtjänstens personal och å andra sidan de äldre och andra människor som behöver få hjälp från hemtjänsten.

Personalomsättningen inom hemtjänsten är mycket hög, i Stockholm 30 %. Jag har sett uppgifter om att en äldre människa fick besök av 60 olika personer från hemtjänsten under en ganska kort tid. Detta belyser hemtjänstens dilemma och svårigheterna för hemtjänstens personal.

Vårt särskilda yttrande till detta betänkande handlar om sex timmars arbetsdag. Vi tror att det är en framkomlig väg att gå om man vill förbättra både för personalen och för de människor som får hjälp genom hemtjänsten. 15 % av hemtjänstens personal arbetar på heltid och 85 % arbetar på deltid, och anledningen till denna fördelning är att arbetet i hemtjänsten är både fysiskt och psykiskt mycket betungande. Härigenom tvingas kvinnor arbeta deltid, vilket i sin tur gör att de inte kan försörja sig på detta arbete.

Vpk har i många år krävt sex timmars arbetsdag, och vi tror att det på det här området vore oerhört viktigt att få sex timmars arbetsdag genomförd. Det skulle förbättra förhållandena för alla parter: för de anställda vad gäller arbetsmiljön, men också för de äldre människor som det gäller. Vi vet att ett stort antal människor kommer att behöva hjälp från hemtjänsten i framtiden.

Fru talman! Jag har inget yrkande.

Anf. 3 AINA WESTIN (s):

Fru talman! Detta betänkande handlar om arbetsmiljön inom hemtjänsten. Samtliga partier står bakom de skrivningar i betänkandet där vikten av att dessa frågor får sin lösning betonas. Att utskottet inte har tagit upp sextimmarsdagen beror på att vi inte anser att den frågan hör hemma i detta betänkande. Den frågan har behandlats i tidigare betänkanden och därför har vi avstått från det i detta betänkande.

Jag kan hålla med Inga Lantz om att en arbetstidsförkortning naturligtvis i många olika sammanhang kan vara en lösning, men vi måste samtidigt betona att detta främst är en fråga som skall lösas förhandlingsvägen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 4 INGA LANTZ (vpk):

Fru talman! Just därför att denna fråga inte togs upp i betänkandet har vpk avgivit ett särskilt yttrande där vi pekar på att sex timmars arbetsdag skulle vara oerhört viktigt för att föra denna fråga mot en lösning både av personalens och av de äldre människornas problem. Frågan om sex timmars arbetsdag är av yttersta vikt för hela arbetsmiljön, och det är angeläget att betona det i detta sammanhang. Mot bakgrund av de uppgifter som finns beträffande personalen inom hemtjänsten vad gäller omsättning och trassel av olika slag, t. ex. deltid kontra heltid, är det självklart att man hamnar på ett krav på sex timmars arbetsdag.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Prot. 1987/88:32
26 november 1987

Kammaren övergick till att debattera socialutskottets betänkande 6 om rätt till servicebostad i annan kommun.

*Rätt till servicebostad i
annan kommun*

Rätt till servicebostad i annan kommun

*Meritvärdering av
läkares FN-tjänstgöring, m. m.*

Anf. 5 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Det kanske inte är så vanligt att vi riksdagsledamöter står här i kammaren och säger: Jag är så glad! Men i dag är jag faktiskt glad. Jag väckte nämligen en motion i januari, där jag framförde önskemålet att särskilda åtgärder snabbt skulle vidtas för att handikappade och gamla skulle kunna byta sin servicebostad och få en motsvarande i en annan kommun. Jag har under flera år försökt att hjälpa en person som haft behov av ett sådant här byte. Men det har inte varit möjligt. Vi har stött på den ena svårigheten efter den andra. Ibland har vi varit hoppfulla. Vi har då hoppats att allt skulle ordna sig. Men det har varit omöjligt att åstadkomma någonting.

Utskottet har behandlat min motion och nu står ett enigt utskott bakom denna. Även remissinstanserna är till 90 % helt positiva till förslaget. Det här kommer att betyda oerhört mycket för många människor. Inte minst glad är jag över att utskottet säger att det hela brådskar. Man ger regeringen till känna att åtgärder måste vidtas.

Jag tänker inte uppta mycket mera av kammarens tid. Jag vill bara säga följande. Ibland påstår man att det är hopplöst att arbeta i opposition. Men så är det inte alltid. Ibland blir resultaten härliga!

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera socialutskottets betänkande 7 om vissa hälso- och sjukvårdsfrågor.

Meritvärdering av läkares FN-tjänstgöring, m. m.

Anf. 6 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Fru talman! Jag önskar att jag kunde instämma i vad föregående talare sade. Tyvärr är det inte alltid så härligt att arbeta i opposition. Även i vissa väl avgränsade, mycket enkla frågor får man nämligen ibland uppleva en tjurighet från riksdagsmajoritetens sida som gör att man inte kan tillmötesgå ens konkreta, mycket väl definierade och politiskt okontroversiella förslag. Man undrar om det enbart beror på att förslagen så att säga kommer från fel håll.

Sverige är sedan många år tillbaka ett av de länder som mest trofast och engagerat ställer upp i fråga om FN:s fredsbevarande styrkor och FN:s olika fredsbevarande operationer. Det har funnits en bred uppslutning kring detta i vårt land. Sedan flera år tillbaka har Sverige en sjukvårdsbataljon i Libanon som där utför ett mycket uppskattat arbete dels bland krigs- och våldsoffer, dels bland den vanliga libanesiska befolkningen.

Detta arbete har kunnat utföras på ett utmärkt sätt. Men kontinuerligt har vi upplevt en mycket stor svårighet när det gäller arbetet där nere. Det har nämligen varit svårt att rekrytera läkare till sjukhuset. Alla andra personal-kategorier kan rekryteras mycket lätt. Det är många som konkurrerar om tjänsterna. Andra personalkategorier har uppenbarligen inte samma stora problem som läkarna. För dessa är det av vikt att de för sin fortsatta yrkeskarriär får tillräkna sig tjänsteårsrätt för det arbete som de utför.

En läkare kan inte vara borta från sin tjänst mer än tre månader, om han vill få tillräkna sig tjänsteårsrätt. Naturligtvis skall läkaren inte heller kunna göra detta, om det gäller en arbetsuppgift som inte har med den ursprungliga yrkesverksamheten att göra eller som är så vitt skild från denna att en meritvärdering för tjänstetiden skulle vara orimlig.

Så länge jag har suttit i riksdagen – vid det här laget rör det sig om åtta år – har man utifrån olika önskemål diskuterat, ältat, frågan om hur man skall kunna komma till rätta med förhållandet att t. ex. företagsläkare och läkare verksamma inom alkoholistvården osv. inte får tillgodoräkna sig tjänsteårsrätt. Frågan är komplicerad. Men inom denna stora komplicerade fråga finns det ett litet och mycket väl avgränsat problem. Det gäller kirurger, röntgenologer, anestesiologer och invärtesmedicinare – men inga andra specialistkompetenta personer som tjänstgör vid FN-sjukhuset i Libanon. Det vore mycket enkelt för socialstyrelsen att på minsta lilla vink från regeringen med ett penndrag undanta dessa kategorier från bestämmelsen om att de inte har rätt till meritvärdering för sitt arbete på FN-sjukhuset i Libanon. Det är orimligt att dessa kategorier inte har denna möjlighet. När det gäller samtliga dessa specialiteter kan nämligen de som arbetar där nere få en mycket värdefull erfarenhet och även en mycket värdefull tjänstgöring. Där kan svenska läkare t.o.m. få praktisk erfarenhet av någonting så grymt och ohyggligt som krigssjukvård – en erfarenhet som dessa specialister aldrig skulle kunna få någon annanstans. De kan också få värdefulla erfarenheter av olycksfallsvård och sjukvård under omständigheter som ganska mycket liknar dem som de skulle ha arbetat under hemma.

Vad vi moderater har begärt i denna motion, som samtliga borgerliga partier stöder, är att regeringen skall ta det lilla enkla initiativet att säga till socialstyrelsen att ordna detta. Det skulle t. ex. kunna ordnas genom att läkare beviljas generell dispens. De kan få dispens, som det står i utskottets betänkande, men verkligheten är den att byråkratin gör att det tar så lång tid innan denna dispens beviljas att läkaren inte hinner få den innan tjänstgöringstillfället har gått honom ur händerna.

Arméstabens FN-avdelning meddelar nu att Sverige står inför två alternativ: antingen att avsäga sig uppdraget att tillhandahålla en sjukvårdsbataljon åt FN i Libanon eller att rekrytera utländska läkare till det svenska sjukhuset där nere. Förutom det pikanta problem som det kan innebära att klä utlänningar i svensk uniform – jag tror inte att det är möjligt, inte ens under FN-flagg – är det ynkligt att Sverige inte skall kunna fullfölja denna uppgift bara på grund av att man inte kan visa smidigheten att lösa detta problem, vilket skulle kunna göras på en dag om viljan funnes.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den borgerliga reservationen i socialutskottets betänkande.

Prot. 1987/88:32
26 november 1987

*Meritvärdering av
läkares FN-tjänstgöring, m. m.*

Anf. 7 MATS O KARLSSON (s):

Fru talman! Gunnar Thollander och jag har fått vår motion So408 tillstyrkt av socialutskottet. Det tackar vi för å egna vägnar men framför allt å alla diabetikerfötters vägnar. Som vi påtalat i motionen och som remissinstanserna instämt i, är vården av diabetikernas fötter ett mycket viktigt område, som förebygger försämringar och lidande och ytterst många amputationer. Väl vårdade fötter betyder verkligen höjd livskvalitet för många av landets ca 200 000 diabetiker.

Jag vill även deklarerat att vi motionärer i och för sig har en stark tilltro till att kommuner och landsting är beredda att ta sitt ansvar för denna specialfotvård. Vi har också försökt i vårt hemlän att verka för detta, men det är då vi har upptäckt hur många hinder det finns när olika huvudmän är inblandade och delar ansvaret för en verksamhet. Vid kontakter med Svenska diabetesförbundet, som med sin överblick över förhållandena i landet kunde redovisa mycket stora skillnader i såväl kvantitet som kvalitet i fråga om specialfotvården, kom vi fram till att det måste tas ett rejält helhetsgrepp på den nationella nivån. Det är inte rimligt att vi i vårt lilla land skall ha helt olika vårdprogram för diabetikerna som kan innebära att amputationer görs i onödan, att amputationsfrekvensen är mångdubbelt högre i vissa regioner än i det sjukvårdsområde som satsat mest ambitiöst på förebyggande behandling, osv.

Vi kan inte heller komma från misstanken att dessa skillnader är orsakade också av att kortsiktiga ekonomiska bedömningar väger tyngre än den långsiktigt riktiga bedömningen att förebyggande vård, som minskar framtida komplikationer och amputationer, är den humanitärt bästa och även ekonomiskt sett det mest lönsamma.

Vi utgår nu från att bifallet till vår motion leder till att ett vårdprogram snabbt utarbetas och att ett sådant kommer att utjämna skillnaderna och förbättra vården av diabetikernas fötter.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 8 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Fru talman! Jag vill bara säga några ord om frågan om meritvärdering av läkarnas FN-tjänstgöring. Det är naturligtvis angeläget att läkare kan rekryteras till sjukhuset i Libanon – därom råder inga delade meningar. Problemet är, som framhölls här tidigare, att hela frågan är ganska komplicerad. Av den anledningen tycker vi som tillhör utskottsmajoriteten att det är rimligt att det görs en bedömning av hela problemet, därför att frågan i sig egentligen inte rör bara FN-tjänstgörande läkare utan är besvärligare än så. Vi har också behörighetskommitténs betänkande att ta hänsyn till. Detta betänkande har vilat ett tag i departementet, bl. a. därför att man vill företa en samlad bedömning av dessa frågor. Denna bedömning kan man göra när utredningen om läkarnas specialistutbildning nu också har presenterats, vilket skedde härom veckan. Utskottsmajoriteten menar att det finns skäl att företa denna samlade bedömning i regeringskansliet.

Såvitt gäller frågan om dispenser vill jag upplysa om att alla ansökningar om dispens från 90-dagarsregeln hittills har bifallits av socialstyrelsen. Däremot är man där tveksam till generella dispenser med motiveringen att

det är så komplicerade bedömningar som skall göras vid bestämmandet av tjänsteårsrätt. Därför vill man alltså inte förorda generella dispenser. Jag tror att det är viktigt att framhålla mot bakgrund av hur dispensansökningarna hittills har hanterats, att läkare som är intresserad av tjänstgöring i Libanon på goda grunder kan anta att det går att få dispens från 90-dagarsregeln. Det är angeläget att den informationen når fram till den som är berörd.

Med detta ber jag att på samtliga punkter få yrka bifall till hemställen i utskottets betänkande.

Anf. 9 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Fru talman! Som Yvonne Sandberg-Fries säger är meritvärdering och tjänsteårsberäkning en mycket komplicerad fråga. Såvitt jag vet har den stötts och blötts i åtta år. Jag skulle tro att den kommer att stötas och blötas i ett antal år ytterligare. Det är just därför som det är nödvändigt att i särskild ordning lösa frågan om FN-läkarnas meritvärdering.

Det andra förhållandet som Yvonne Sandberg-Fries framhöll var att alla som sökt hittills har fått dispens. Ja visst! Då är det bara att utfärda en generell dispens för denna kategori, i stället för att ge dispens i individuell, byråkratisk ordning med – observera detta – så lång tidsutdräkt att de flesta sökande faller bort, medan de väntar på dispensbeslutet, eftersom de inte kan få detta besked tillräckligt snabbt. Eftersom alla hittills har fått dispens och eftersom en totallösning av problemet är så utomordentligt komplicerad att man inte kan klara av en sådan på en gång, finns det all anledning att försöka att med sunt förnuft hitta en regel att komma runt problemet och därmed slippa vänta på en totallösning. Regeringen kunde t. ex. utfärda generell dispens för denna typ av tjänstgöring. Det kan ju aldrig bli fråga om några prejudikat eller att någon annan kan rida på denna dispens och kräva samma rätt osv., eftersom det inte råder något tvivel om vad frågan handlar om.

Det kan inte heller råda något tvivel om vilka läkare som berörs, eftersom det krävs specialistkompetens i de specialiteter som jag har räknat upp; något annat är inte aktuellt.

Det kanske inte har framgått av debatten, men det bör väl också påpekas, att sex månader är den absolut kortaste tjänstgöringstid som över huvud taget kan vara rimlig. Därför måste någon form av dispensförfarande eller någon annan generell lösning åstadkommas. Jag håller nämligen med om att vi inte kan vänta på ett avskaffande av hela 9 § i läkarinstruktionen för att på detta sätt klara hela problemet tillräckligt fort. Då kommer vi plötsligt att stå i den situationen att Sverige måste säga: Nej, FN, vi kan inte ställa upp längre så som vi har gjort och göra den uppskattade insats som vi hittills har gjort, på grund av att man inte vill lösa ett litet marginellt – för inga andra betydelsefullt – byråkratiskt problem hemma i Sverige.

Det har redan gått nästan ett år sedan motionen väcktes, och rekryteringen till verksamheten går på kryckor, medan man har väntat på riksdagsbehandlingen. Jag kan försäkra att besvikelsen är mycket stor på FN-avdelningen över att de inte härifrån fick ett positivt besked, att inte riksdagsmajoriteten kunde ha kuraget att ställa upp bakom detta krav.

Anf. 10 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Fru talman! Jag tror att man ändå måste fästa något avseende vid socialstyrelsens inställning att det gäller så komplicerade bedömningar att man av den anledningen är tveksam till att ge generell dispens. Det skulle gagna saken bäst om vi gemensamt försökte föra ut de erfarenheter vi har av den hittillsvarande handläggningen av ansökningarna om dispens. Då kan vi klara frågan tills vidare i avvaktan på en samlad bedömning, som ju blir möjlig när vi får utredningen om läkarnas specialistutbildning. Tanken är alltså att den utredningen liksom behörighetskommitténs betänkande och frågan om ledningsansvaret inom sjukvården skall övervägas i ett sammanhang.

Anf. 11 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Fru talman! Det är just att man skall ta konsekvenserna av de erfarenheter som finns som vi har vädjat om och som den borgerliga delen av riksdagen har gjort. Vi har dragit konsekvenserna.

Jag skall återkomma med en ny motion i januari. Det är inte långt dit, och jag vädjar till socialutskottet att behandla den snabbt. Jag vädjar också till den nu tveksamma majoriteten att då, enligt det löfte som Yvonne Sandberg-Fries här har givit, ställa upp och få problemet ur världen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera socialutskottets betänkande 8 om vissa bestämmelser på hälso- och sjukvårdsområdet.

Patientjournalagen

Anf. 12 LENA ÖHRSVIK (s):

Fru talman! Jag har i en motion belyst konsekvenserna av patientjournalagens § 13, inte så att jag har ifrågasatt rätten för patienten att få journalen förstörd utan mera att jag vill veta vilka villkor som skall gälla. Bl. a. undrar jag om nödvändiga beslutsunderlag hos andra myndigheter i form av läkarutlåtanden eller journalutdrag kan skyddas av inskränkningen i lagen att allmänna skäl att bevara journalen uppenbarligen skall föreligga.

Jag har svårt att tolka in de exempel jag angett i motionen. Ta t. ex. ett läkarutlåtande som styrker en förälders olämplighet i ett vårdnadsmål eller ett mål enligt lagen om vård av unga, eller ett utlåtande som hos försäkringskassan styrker rätt till förtidspension eller annan förmån.

Jag måste naturligtvis böja mig för utskottets sakkunskap i ärendet, och räknar följaktligen med att utskottets tolkning kommer att gälla i fortsättningen. Bestämmelsen har ju hittills använts i mycket få fall, och risken för missbruk är som jag ser det liten, men det handlar mera om principer. Skall verkligen socialstyrelsen ensam kunna ta beslut som gäller viktiga beslutsunderlag hos domstolar och andra myndigheter, som inte ens har rätt att överklaga?

Jag vet att jag tidigare varit med om att ta beslutet om ändringen i

patientjournalagen. Det är först nu som jag har blivit uppmärksam på konsekvenserna. Jag får väl, som man brukar säga, följa frågan och återkomma med förslag om besvärsmätt för övriga myndigheter.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera kulturutskottets betänkande 2 om vissa lotterifrågor.

Lotterifrågor

Anf. 13 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag skall börja med att yrka bifall till reservation 3 i det nu aktuella betänkandet.

Betänkandet behandlar i huvudsak idrottsrörelsens och folkrörelsernas lotterier. De motioner som har väckts i ärendet har hänskjutits till en utredning som nyligen blivit klar och alltså kommer att behandlas framöver. Förutom det har man också behandlat en motion av mig, där jag hemställer om att riksdagen beslutar att ge möjlighet att anordna ett kasino av internationellt snitt i Malmö.

Dessutom har man – kanske något felplacerat – hänskjutit en motion från mig och Ewy Möller där vi menar, att i och med att man i dag kan köpa Trisslotter hos samtliga Penninglotteriets kommissionsställen runt om i hela Sverige, så borde man i konsekvensens namn också åter tillåta spel på enarmade banditer. Nu läggs den motionen in i det paket som kommer att behandlas senare, så jag föredrar att inte i dag närmare utveckla argumenten för den.

Fru talman! Svenska folket har bevisligen ett stort spelintresse. Vi ser det vid besök i tobaksaffärer och när vi läser tidningarna, och vi hör hur man i andra media gör reklam för olika spelformer. Under de senaste åren har ett stort antal nya spelformer tillkommit. Detta är självfallet baserat på uppfattningen hos dem som arrangerar spelen att det finns en marknad för det.

Den senaste spelform som aktualiserats är de s. k. Trisslotterierna, som jag kort berörde i början av mitt anförande. De saluförs i tobaksaffärerna, och om man har fru Fortuna med sig kan man få 1 000 kr. direkt i handen. Från köp till vinst på 20 sekunder, som det stod på en reklamskylt på Vasagatan. Det är alltså en spelform som är accepterad.

På Jägersro i Malmö, Åby i Göteborg och Solvalla här i Stockholm kan man spela för obegränsade belopp. Det finns alltså ingen limit för insatserna. Man kan spela för så mycket som man själv anser att man har råd att förlora.

Då kan man kanske också, tycker jag, införa en annan spelform, som finns i många länder runt om i världen, nämligen ett kasino som arbetar enligt internationella regler. Vi reseranter tror att ett sådant kasino skulle föra med sig enbart positiva saker.

Med tanke på de olika spelformer som i dag tillåts här i Sverige har vi reseranter svårt att förstå varför utskottsmajoriteten säger nej till det, som

man nu gör. Det skulle, fru talman, vara tacknämligt om företrädarna för de partier som nu har sagt nej till kasinot något utvecklade skälen till det här i kammaren, mot bakgrund av de andra spelformer som tillåts här i Sverige. Det minsta svenska folket kan begära av oss här i riksdagen är något slags konsekvens i vårt handlande.

Tittar man närmar på de kasinon som finns utomlands – och det är ju de enda erfarenheter som vi har här i Sverige – visar det sig att de negativa sociala konsekvenser som man här i Sverige ibland anför som argument emot ett kasino i stort sett saknas. Kring ett kasino, i enlighet med mitt förslag placerat i Malmö, skulle man kunna göra sådana arrangemang att inga sociala konsekvenser behöver uppstå, framför allt mot bakgrund av den verksamhet som vi redan i dag tillåter i Sverige.

Man kan också, fru talman, åtminstone misstänka att accepterandet av ett kasino av internationellt snitt till en del skulle onödiggöra det illegala spel som tyvärr förekommer i ganska så avancerad omfattning, framför allt i våra storstäder.

Jag kan ta ett exempel från Malmö, som jag kommer ifrån. Där har vi i vissa stadsdelar en mycket avancerad och besvärlig verksamhet kring det illegala spelet. Med den lagstiftning som i dag gäller känner sig polisen maktlös när det gäller att komma till rätta med problemen. När jag motionerade om ett kasino i Malmö menade jag att man, precis som i fråga om andra lotterier, skulle låta staten ha ett övergripande ansvar och inflytande över verksamheten. Jag skulle också kunna tänka mig att olika ideella organisationer och föreningar fick teckna andelar i verksamheten och på så sätt få del av överskottet. Då skulle vi slippa den debatt som ibland kommer upp om att kommersiella krafter står bakom dessa kasinon.

Fru talman! Precis som förhållandet är i de flesta andra länder i västvärlden skulle ett kasino, på prov förslagsvis förlagt till Malmö, kunna bidra till ökad turism – något som vi alla skulle ha nytta av. Vi vet att vi i dag har ett turistunderskott. Samtidigt skulle det innebära ett ökande antal arbetstillfällen. Man borde låta den här spelformen få prövas i praktiken, och inte på grund av känslor som kanske inte riktigt har aktualitet säga nej.

Fru talman! Än en gång vill jag säga att det skulle vara mycket intressant att få veta vilken uppfattning som i dag finns inom den majoritet som har sagt nej till förslaget. Varför har majoriteten sagt nej? Jag ställer frågan framför allt mot bakgrund av de spelformer som i dag tillåts i Sverige.

Anf. 14 KARL BOO (c):

Fru talman! Folkrörelser av olika slag är en tillgång i vårt svenska samhälle. Så har det varit i fråga om den demokratiska utvecklingen i vårt land och så kommer det självfallet att vara framöver. Det finns därför all anledning att underlätta folkrörelsernas verksamhet och att från samhällets sida visa uppskattning för det betydelsefulla arbete de utför. Ofta är det stora frivilliga, kanske inte särskilt kända insatser som görs. I takt med den förkortade arbetstiden och att arbetet blivit mindre fysiskt betungande för många grupper av arbetstagare, men samtidigt mera specialiserat och kanske ensidigt, har fritiden blivit allt viktigare. Just att innehållet i fritiden utvecklas mot mer trivsel och gemenskap.

Idrottsrörelsen är i dag en rörelse på frammarsch. Den är en enorm "fältarmé" som går fram och fångar inte minst ungdomars och barns intresse och ger dem fritidssysselsättning. Detta gör att idrottsrörelsen har särskilt stor betydelse för de framtida generationernas fostran och utveckling.

Det måste vara angeläget att ekonomiskt stödja de ideella föreningarnas samhällsnyttiga verksamhet. Bidragsgivningen i dag från staten, landstingen och kommunerna vågar jag påstå är otillräcklig. Detta tycker jag att vi skulle kunna vara eniga om. Det utgår ett visst belopp i stöd i dag, men det går många gånger till anläggningar av olika slag. De är ju värdefulla och viktiga, men de drar för sitt underhåll många gånger huvudparten av de anslag som ges. Därför måste man fråga om pengarna från samhället kommer ut till de små föreningarna i kvarteren och i kommundelarna. Där finns inte heller möjligheten att med hjälp av sponsorer och liknande öka sina inkomster. Dessa lokala föreningar måste ofta jobba med många mindre projekt för att klara ekonomin. Lotterier av olika slag, på senare år även bingo, har av tradition varit de naturliga inkomstkällorna för just de mindre föreningarna.

Det är klart att den enorma ökning av den statliga spelverksamheten som skett under senare år har inverkat hämmande på föreningslivets inkomster från lotterier och liknande verksamhet. På knappt tio år har den statliga spelverksamheten ökat från två tredjedelar av den totala spelmarknaden till cirka fyra femtedelar. Eftersom man inte kunnat vara med och ta del av ökningen har föreningslivet gått miste om nära en miljard kronor i samband med denna utveckling.

1987 års lotteritredning, som nu lagt fram sitt betänkande, hade till uppgift att komma med förslag i syfte att främja FöreningsSveriges inkomster genom lotterier o. d. Det är rätt svårt att bedöma vilka förstärkningar utredningens förslag i praktiken kommer att innebära. Vad som är viktigt bland de förslag som diskuteras är att folkrörelserna får möjlighet att dela ut penningvinster och att bingoskatten slopas eller åtminstone minskas.

Det vi därutöver särskilt vill understryka är att de s. k. kvicklotterna bör vara förbehållna folkrörelserna. Här kommer man in på en av de senaste förteckelserna inom den statliga spelverksamheten, nämligen trisslotterna. Det är väl alldeles klart att man måste överväga om det inte bör vara en princip att sådana lotterier i fortsättningen skall förbehållas folkrörelserna.

Jag tror inte att det räcker ens med det här, utan att man måste överväga möjligheterna att också föra över statliga resurser direkt från spelverksamheten till folkrörelserna. Det finns många vägar, och vi i centern har antytt vissa av dem.

Till sist, fru talman, skulle jag kort kunna säga att vi varken från centern eller folkpartiet ställer oss bakom den reservation som här finns beträffande en öppning för kasinoverksamhet i Sverige. Vi har fått frågan om skälen till att vi inte kan tänka oss försök med en sådan verksamhet, och för min del anser jag att de skälen är relativt lätta att anföra.

För det första behövs det en spridning av lotteri- och liknande verksamhet så att den når ut till föreningslivet i alla delar av landet.

För det andra har vi ingen klarhet om de sociala effekterna av en sådan verksamhet som förordas i reservationen. Jag tror över huvud taget att det

finns så många saker som skulle vara negativa i det sammanhanget att det i sig självt räcker som svar på frågan.

Jag skulle också kunna säga till Sten Andersson i Malmö att även hans inlägg här gav klart besked om att det finns så många frågetecken som inte ens han i sin motion eller i sitt anförande har kunnat förklara, att det räcker för att ge besked om att vi inte kan stödja den reservationen.

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 15 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Det är klart att Karl Boo har en poäng i att vi inte har någon erfarenhet från Sverige av kasinoverksamhet. Men det finns trots allt en del erfarenhet att hämta från andra länder, där sådan verksamhet har funnits under mycket mycket lång tid.

Men den fråga jag ställde svarade Karl Boo inte ett ord på: Varför säger ni nej, baserat på annan spelverksamhet som finns här i Sverige? Var ligger den avgörande skillnaden mellan att besöka ett kasino i t. ex. Malmö eller i Stockholm och att besöka travbanan Solvalla här utanför Stockholm? Där kan Karl Boo, om han har lust och pengar, spela bort 100 000 kr. på stubinen. Vari ligger den stora skillnaden?

Jag tror t. o. m. att det är en annan kategori som skulle besöka ett kasino i Stockholm eller Malmö än vissa av dem som tyvärr besöker Solvalla och Jägersro. Där finns människor som definitivt inte borde lägga sina pengar på spel, men det accepterar Karl Boo, och det är förvånansvärt.

Anf. 16 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Det vore intressant att utförligt gå igenom denna fråga och skaffa sig information om de verksamheter som finns utomlands. Jag tycker dock att de ytliga besök jag har gjort på några av de kasinon som finns ger mig ett intryck av att detta inte är en för vårt land önskvärd verksamhetsform.

Jag vill inte göra jämförelser med toto t. ex. Vi vet att det kan finnas problem även där. Vi har ingen som helst anledning att skaffa oss flera sociala problem än vi har i dag.

Nu diskuterar vi insatser till stöd för ideell verksamhet, inte minst inom idrottsrörelsen. Vi har anledning att försöka finna bra former för att ge detta stöd till ideell, fostrande verksamhet bland ungdomar och äldre i framtiden.

Anf. 17 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Jag har självfallet ingen anledning att argumentera emot Karl Boo när det gäller hans omtanke om ungdomarna och deras verksamhet. Om man med hjälp av idrotten kan fostra dem på ett vettigt sätt tycker jag det är värt allt stöd man kan ge. Men jag har inte fått svar på min fråga om vad det är för skillnad mellan olika spelformer.

Jag tror att Karl Boo kan hålla med mig om att det på travbanorna finns en del människor som icke har råd att spela där. Karl Boo framhåller att han är en ansvarskännande politiker. Han har också uttalat uppfattningen om att det är vi politiker som skall bestämma hur människorna skall använda sina pengar, t. ex. dem de vill spela bort. Om det nu är så besvärligt på

travbanorna, skulle han då vara beredd att lägga fram förslag för att få bort avarterna, som leder till att människor bevisligen hamnar i trassel? Jag hoppas visserligen att ett sådant förslag inte kommer, eftersom vi då skulle hamna i en byråkrati utan like.

Men låt oss i stället pröva detta med ett kasino i Malmö. Det är definitivt inte så fördärvande som Karl Boo på mycket marginella erfarenheter anser.

Om vi skulle få tillstånd att ha ett kasino här i Sverige, skulle vi givetvis mycket noga undersöka sådan verksamhet där den nu bedrivs och försöka använda bara de positiva delarna här i Sverige.

Jag tror att detta skulle medföra större dragningskraft för vårt land och för den region där man kunde ha en sådan här verksamhet. I de länder där denna verksamhet finns och frodas förekommer fortfarande kulturell, ekonomisk och social verksamhet.

Anf. 18 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Vi är nog överens om att vi har sociala problem i anslutning till vissa spelverksamheter. Om det är så skall vi väl självfallet inte skaffa oss flera genom att introducera nya former, som vi vet t. o. m. kan leda till förstörade sociala problem.

För övrigt var det intressant att höra Sten Andersson i Malmö säga att både staten och idrottsrörelsen skulle kunna ha andelar i verksamheten och få utdelning osv. Detta antyder litet grand av den problematik som skulle följa i sammanhanget. Jag vill för min del säga att det inte finns någon anledning för t. ex. idrottsrörelsen att delta i en verksamhet som man ändå kanske måste bedöma såsom socialt negativ i vissa avseenden.

Vi har också anledning att verkligen se till att vi inte har spelmiljöer i detta land som är oacceptabla med tanke på ungdomen.

Sten Andersson, jag kan vittna om att jag under min tid i regeringen hade tillfälle att studera några spelhallar i Stockholm. Det var min själ inga uppbyggliga saker man kunde få del av där. Vi gick därför in med en lagstiftning som gav kommunerna möjlighet att sanera dessa ställen. Det har varit effektivt.

Förste vice talmannen anmälde att Sten Andersson i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Jag tänker ställa en fråga till Sten Andersson i Malmö som jag tycker att han bör besvara på något sätt. Han har sökt förklara att det inte finns några skillnader mellan exempelvis travbanor och ett tilltänkt kasino i Malmö. Men Sten Andersson har inte talat om varför man skulle vilja ha ett kasino i Malmö. Vad finns det för fördelar med ett kasino i Malmö?

Det enda argument jag har hört från hans sida är att det för närvarande finns en mycket omfattande illegal spelverksamhet. Jag undrar då om den illegala underjordiska spelverksamheten, som i dag är förbjuden av mycket förklarliga skäl, skulle bli mera smaklig om den blir laglig inom ramen för kasinoverksamhet. Det skulle vara mycket intressant att få svar på den frågan.

Fru talman! För övrigt avser jag att tala om vpk-reservationen om idrotten. Vänsterpartiet kommunisterna betraktar idrotten som en rörelse på massbasis. Den är en del av den mänskliga kulturen och har en betydelsefull social funktion som befrämjar folkhälsan och ger möjligheter till samvaro, gemenskap, kamratskap och vänskap.

Men kommersialismens grepp över idrotten förvränger i dag främst elitidrottens syfte. Kommercialiseringen av idrotten är en följd dels av kapitalägarnas försök att slå mynt av idrottsintresset, dels av bristande samhällseliga ekonomiska insatser. Kommercialiseringen medför mycket olikartade villkor för olika idrottsgrenar. Även mellan olika utövare inom samma gren kan villkoren vara helt olika.

Idrotten står inför många problem. Ett stort problem finns i rörelsens basverksamhet. Det är föreningar som till största delen lever på bingo och lotterier. En stor del av idrottens breddverksamhet hålls i gång av dessa medel. När publika idrottsgrenars elitverksamhet har tagit sitt via sponsorer m. m., finansieras en stor del av den övriga verksamheten – inte minst ungdomsverksamheten – med lotterier och bingo.

I ett riksdagsbeslut från 1939 fastställdes att 50 % av tipsmedlen, sedan vinsten utdelats, skulle tillfalla idrottsliga ändamål. Detta beslut genomfördes aldrig på grund av andra världskriget.

Det finns nu anledning att återuppliva denna inriktning som en första åtgärd. På sikt bör tipsmedel, efter avdrag för vinster och omkostnader, oavkortat gå till idrotten. Regeringen bör snabbbehandla frågan om tipsmedlens användning och framlägga förslag om hur ett anslag motsvarande tipsmedlens storlek årligen kan tillföras idrotten och föreningslivet. Det bör användas till bidrag till kommunerna för uppförande av idrottsanläggningar, till stöd för småklubbar, till kvinnoidrott och till handikappidrott. Även stöd till elitidrott bör utgå för att man skall motverka kommersialismen bl. a. genom att man förbättrar möjligheterna till utbildning och inrättar någon form av idrottsstipendier.

Med det anförda, fru talman, yrkar jag bifall till vpk-reservationen.

Anf. 20 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Alexander Chrisopoulos frågade mig om jag skulle kunna räkna upp några fördelar med ett kasino. Jag kan referera till de många länder som i dag har kasinon och som inte har uttryckt något större önskemål om att de vill ta bort denna verksamhet på grund av att den skulle ha någon negativ effekt.

Men poängen för mig som politiker är att det inte är jag som skall stå här i riksdagens kammare och tala om för andra människor hur de skall uppträda. Jag har naturligtvis väckt detta förslag för att människor sedan själva skall bestämma om de vill besöka ett kasino eller ej. Människor skall självfallet inte tvingas att besöka en sådan lokal. Men låt de enskilda människorna själva få bestämma. De är mycket mer kompetenta i detta fall än vad både jag och Alexander Chrisopoulos är.

Anf. 21 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Det finns alltså enligt Sten Andersson i Malmö inga argument som talar för det positiva med att bygga en kasinoverksamhet i Malmö. Det enda han har att säga är att det inte finns några påtagliga negativa erfarenheter från andra länder. Det vet vi ingenting om. Det skulle vara värdefullt för oss som politiker, som skall fatta beslut i sådana sammanhang, om Sten Andersson kunde framföra att ett kasino skulle föra med sig något positivt som skulle kunna vara till hjälp för ungdomarna eller som skulle förbättra situationen för någon här i samhället. Sådana argument är en nödvändig förutsättning för oss, men de positiva sidorna lyser med sin frånvaro.

Sten Andersson sade att folk skall få välja själva och att inte vi skall göra det. Naturligtvis skall människor göra det, men i princip kan man ju föra ett sådant resonemang om vad som helst. Men riksdagen är trots allt en lagstiftande församling som skall fatta beslut om vissa ärenden som är av avgörande betydelse för folket i Sverige. Jag anser att vi bör bära detta ansvar.

Anf. 22 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Jag har skrivit i min motion att man i de länder där man tillåter sådan verksamhet inte kan peka på några direkta negativa sociala konsekvenser. Jag anser att det är en ganska bra vägledning.

Sedan uppehåller sig Alexander Chrisopoulos fortfarande vid att det är vi här i riksdagen som skall bestämma. Vi kan ange ramarna för vissa verksamheter. Men, Alexander Chrisopoulos, om man beslutade att ge tillstånd till ett kasino och det visade sig att människorna inte ville besöka det, skulle det försvinna med detsamma. Det finns bevisligen intresse för den här verksamheten i andra länder med ungefär samma kultur som den vi har i Sverige – varför skulle vi svenskar vara så olika alla andra? Jag kan, fru talman, förstå Alexander Chrisopoulos resonemang med tanke på det parti han representerar där man inte är van att låta folket bestämma.

Anf. 23 ANDERS NILSSON (s):

Fru talman! Under flera år har det förts en intensiv debatt om lotterifrågor i vårt land. Debatten har främst gällt fördelningen på lotterimarknaden mellan de statliga spelen och folkrörelsernas spel- och lotteriverksamhet. Bakgrunden har varit de statliga spelens expansion och folkrörelsernas relativt sett allt mindre andel av den totala spelmarknaden.

Folkrörelserna har sett denna utveckling med stor oro. De får en betydande del av sina inkomster till verksamheten från lotterier och bingo. Debatten kulminerade förra hösten och vintern. Folkrörelserna uppvaktade då regeringen, och under motionstiden i januari väcktes ett stort antal motioner om lotterifrågor, närmare bestämt 14. De är dessa vi nu behandlar.

De flesta av dessa motioner ger uttryck för de bekymmer folkrörelserna har och innehåller olika förslag till förbättringar. Jag vill redan nu poängtera utskottsmajoritetens insikt om folkrörelsernas stora betydelse i vårt samhälle. Och det är ju, fru talman, helt naturligt med tanke på den folkrörelsebakgrund som utskottsmajoriteten har. Folkrörelsernas betydelse ökar; därom

vittnar bl. a. samhällsutvecklingen. Diskussionerna om folkrörelsernas roll har intagit en central plats i debatten på sistone, och ett omfattande utredningsarbete försiggår just nu. Det råder också stor enighet om att spel och lotterier har stor betydelse för finansieringen av folkrörelsernas verksamhet.

Regeringen har reagerat med berömvärd snabbhet på signalerna från folkrörelserna. En utredning tillsattes i våras, och utredningsförslaget blev klart tidigt denna höst. Det remissbehandlas just nu, och en proposition kan väntas till våren.

Utredningsförslagen är omfattande. Karl Boo sade i förra årets debatt om lotterier: Jag tror inte att det räcker med mindre förändringar för att underlätta folkrörelsernas lotteriverksamhet.

Utredningsmannen, Birger Sandberg, har enligt min uppfattning bönhört Karl Boo i mycket hög grad. Utredningen föreslår exempelvis möjlighet till penningvinster i lotterier och bingo, tillstånd för folkrörelser att driva vissa automatspel med vinster i pengar eller värdebevis, samarbete med statliga spelbolag, slopande av bingoskatt där annat än penningvinster utgår, sänkning av skatten för bingospel med penningvinster, behållningen av fyra extra Trissomgångar till folkrörelserna, slopande av tillståndskrav för en del lokala lotterier. Sandberg öppnar också för möjligheten att bilda ett folkrörelseägt spelbolag. Dessutom vill utredningen att lotteri- och spelmarknaden på sikt skall vara förbehållen enbart staten och folkrörelserna.

I det sammanhanget förde utredningen ett resonemang som Karl Boo berörde, nämligen om en strikt uppdelning mellan staten och folkrörelserna. Det resonemanget i utredningen ledde till den slutsatsen att en sådan strikt uppdelning på sikt kan vara begränsande för folkrörelsernas möjligheter att utveckla nya spel. Jag tror att det finns anledning att ta sig en grundlig fundering på detta, för det kan ligga mycket i det.

Enligt min mening tar utredningen en ordentlig ansats. Kommentarerna hittills har från flertalet folkrörelser varit minst sagt positiva. Med hänsyn till det omfattande och snabba beredningsarbete som pågår anser vi inom utskottsmajoriteten att det inte finns någon anledning för riksdagen att göra något tillkännagivande med anledning av motionerna, detta desto mer som vi förstått att regeringen ämnar lämna en proposition till vårriksdagen enligt de ursprungliga planerna.

I den gemensamma reservationen finns det några meningar som gör mig fundersam. Där sägs om utredningen: "Vissa av förslagen är allmänt hållna. Detta gäller bl. a. frågan om verksamheten inom ett folkrörelseägt spelbolag. Det är därför viktigt att förslagen i utredningsbetänkandet bearbetas och utvecklas inom regeringskansliet." Givetvis kommer utredningsresultaten att bearbetas i regeringen tillsammans med alla remissvar. Det är ju den vanliga gången.

Men ännu viktigare – när det gäller ett eventuellt folkrörelseägt spelbolag – är naturligtvis att folkrörelserna bestämmer sig för om de skall ta på sig ansvaret och i så fall i vilka former det skall ske. En grundtanke i folkrörelsearbetet är ju att det är folkrörelserna själva som skall bestämma sin verksamhet och även ta ansvaret för ekonomin – inte regering och riksdag. Är det, Karl Boo, verkliga reservanternas mening att vi eller

regeringen skall bestämma och avgöra hur folkrörelserna skall bedriva sin verksamhet?

Såvitt jag förstår måste folkrörelserna få tid att gemensamt komma överens om hur denna verksamhet eventuellt skall bedrivas. Vad vi kan göra är att öppna möjligheter för dem via lagstiftning. Efter vad jag har erfarit har samtal inletts mellan olika folkrörelser om planerna på ett spelbolag, och frågan blir i allra högsta grad aktuell på riksidrottsmötet nästa helg.

Med detta vill jag, fru talman, yrka avslag på reservation 1.

I reservation 2 återkommer vänsterpartiet kommunisterna än en gång med sitt krav på att anslaget till idrotts- och friluftslivet på sikt skall bli lika stort som överskottet från Tipstjänst. Utskottet har varje år avstyrkt förslaget med den motiveringen att stödet till idrotten skall avgöras av det behov som finns, sett i relation till andra behov. Den motiveringen är, fru talman, lika hållbar i dag som tidigare år. Riksdagen har också med stor majoritet hittills gått på utskottets linje.

I reservationen tycker jag mig märka att vpk gör sig skyldigt till en glidning i begreppen. Först citerar Alexander Chrisopoulos utskottstexten och säger att "idrotten har rätt till ett betydande samhällsstöd oberoende av att den via tipsverksamheten tillför statsverket inkomster". Senare i reservationen påpekar Chrisopoulos att det direkta stödet till idrotten uppgår till endast något mer än 200 milj. kr. plus det särskilda ungdomsstödet. Men, fru talman, i begreppet samhällsstöd enligt beslutet från 1939 ingår givetvis också bidrag från kommuner och landsting, och där finns naturligtvis också stora summor till anläggningar av olika slag. Detta inkluderar inte vpk i sin beräkning, men som alla vet uppgår det stödet till mycket stora belopp årligen.

Fru talman! Jag yrkar avslag även på reservation 2.

Även på den tredje och sista reservationen vill jag yrka avslag. Det gäller en moderat motion om en omprövning av riksdagens tidigare ställningstaganden till spelkasino i Sverige. Enligt vår syn i utskottet har det inte inträffat något som ger anledning till begärd omprövning.

Jag vill gärna tillägga, att när det gäller frågan om folkrörelsernas möjligheter att även i fortsättningen bedriva spel och lotterier för att få pengar till verksamheten, är det en bred opinion som stöder de tankarna. När det gäller kasinon i Sverige finns inte den opinionen. Jag kan inte, fru talman, erinra mig ha sett eller hört någon opinionsyttring i den vägen sedan Sten Andersson i Malmö senast förde frågan på tal här i kammaren.

Sammanfattningsvis innebär detta, fru talman, att jag yrkar avslag på de tre reservationerna och bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande 2.

Anf. 24 KARL BOO (c):

Fru talman! Jag vill understryka att det är bra att vi har kommit till skott i denna fråga, att vi har fått till stånd denna utredning som utförts mycket snabbt av Birger Sandberg och att vi kan förvänta oss en proposition. Det är också bra att Birger Sandberg i sin utredning allmänt omnämnt många områden utan att närmare precisera sig på alla. Utredningen är ju även föremål för remissbehandling och sedan kommer regeringens prövning och proposition.

Vi har självfallet inte en tanke på att reglera eller styra folkrörelsernas verksamhet i detta avseende. Det är fel att läsa in någon sådan tanke i våra yttranden. Vi från centern har, om någon, alltid hävdad att folkrörelserna skall få arbeta på sina egna villkor.

Vi vill ge regeringen till känna de synpunkter som framförs i våra motioner. Det är viktigt att så många aspekter som möjligt tas med när man skall lösa problemet och att man inser det angelägna i att det kommer ett ordentligt förslag som verkligen ger folkrörelserna en chans att klara sin ekonomi bl. a. genom att gå ut på denna marknad.

Anf. 25 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Utskottet säger i sin motivering för avstyrkande av vår motion att man inte tar med det stöd som idrottsrörelsen får från kommun och landsting när man gör sina beräkningar. Men det är allom bekant att idrottsrörelsen i dag har stora problem att kunna hävda sig ekonomiskt. Det är ingen hemlighet att idrottsrörelsen trots det statliga och det kommunala stödet bedriver en omfattande bingoverksamhet för att över huvud taget kunna existera. Nära 80 % av småföreningarnas aktiviteter går ut på att just försöka klara den ekonomiska överlevnaden.

Utskottet säger att "prövningen av stödet till idrotten bör ske med utgångspunkt i det stödbehov som bedöms föreligga ställt i relation till andra behov". Det betyder att man gör en prioritering mellan de behov som idrotten har och de behov som allmänt föreligger på olika områden i samhället.

Jag vill framhålla att idrottens behov och det nödvändiga stödet skall ses i förhållande till den samhällseliga funktion som idrotten har. I detta sammanhang bör man komma ihåg att de pengar som kommer till statskassan från tipsmedlen för det mesta kommer från idrottslig verksamhet. Därför borde dessa medel rimligtvis återföras till idrotten i form av stöd och inte hamna i den allmänna budgeten och tillfredsställa helt andra behov, om man nu inte prioriterar stödet till idrotten. Detta är i allra högsta grad en politisk fråga.

Anf. 26 ANDERS NILSSON (s):

Fru talman! Jag vill komplettera det jag sade förut till Karl Boo. Jag tror att vi i vår grundsyn på dessa frågor har en ganska likartad bedömning. Det är väl att Karl Boo säger att det inte är fråga om att styra folkrörelsernas verksamhet. Men vi måste förutsätta att den beredning som helt naturligt sker hos regeringen görs i samspel med folkrörelserna och att eventuella lagar så småningom anpassas till folkrörelsernas behov och intressen, men även utformas så att de tillgodoser de krav spelarna, dvs. allmänheten, kan ställa på kontroll, vinster m. m. Det är givet att det måste vara ett sådant samspel för att man skall få fram ett bra förslag.

Jag vill också poängtera vad utredningsmannen har sagt i sitt betänkande när det gäller fördelningen mellan folkrörelserna och staten. På sikt, säger han, kan en strikt uppdelning inverka begränsande på folkrörelsernas möjligheter att utveckla nya spel. De statliga spelens förmåga att följa marknaden internationellt och utveckla nya idéer är ganska stor. Eventuella

framtida nya spelformer får sannolikt på något sätt en koppling till datatekniken.

I det sammanhanget kan det vara fel att alltför strikt göra en uppdelning i detalj mellan staten och folkrörelserna. Jag tror att man måste förutsätta att om spelen på sikt blir förbehållna staten och folkrörelserna, så måste det kontinuerligt ske ett samarbete mellan dessa två om hur man skall utveckla nya spel.

Till Alexander Chrisopoulos vill jag helt kort säga att jag får den uppfattningen att vpk väldigt kraftigt fokuserar frågan om lotteriverksamhet till idrottsrörelsen. Det finns emellertid anledning påpeka att det här är fråga om folkrörelserna och att det begreppet innefattar oändligt mycket mer än idrottsrörelsen. Det kan finnas olika intressen hos idrottsrörelsen och hos andra folkrörelser – kanske även inom idrottsrörelsen – för hur den här verksamheten skall utvecklas.

Jag tror att dessa frågor förtjänar att vi tar tid på oss att diskutera dem. Förhoppningsvis kan tiden för remissförfarandet och början av regeringens beredningstid användas av folkrörelserna och andra intresserade till att på allvar diskutera förutsättningarna och vad som är bäst för alla parter.

Anf. 27 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Det händer ganska ofta att vi blir beskyllda för att odla någon form av dubbelmoral här i kammaren. Med tanke på de spelformer som man tillåter i dag framstår för mer än en medborgare i Sverige Anders Nilssons inlägg som minst sagt förvånansvärda. Det finns ett gammalt ordstav som säger att när far super är det rätt. Det är litet av den argumentationstekniken som Anders Nilsson tillämpar.

Jag baserade min motion på den information som jag erhållit. Jag skrev att man inte hade haft några större negativa sociala konsekvenser i de många länder där kasinoverksamhet förekommer. Jag kan inte som motionär begära att ett utskott hundraprocentigt skall tro på vad jag skrivit i motionen, utan jag förutsätter att man, om man har intresse för förslaget, undersöker hur kasinoverksamhet fungerar. Finns det verkligen skäl till allt det negativa som man här i Sverige påstår är förenat med sådan verksamhet? Jag inbillar mig att man gör sådana påståenden utan att egentligen veta vad det handlar om.

Allra sist, fru talman: Det var en ny vinkling när Anders Nilsson sade att det inte förekommit någon opinion som talat för kasinoverksamhet. Det parti som Anders Nilsson företräder är inte speciellt känt för att i andra sammanhang lyssna ens på befolkningsmajoriteter. Men jag är glad om motionen har haft den framgången att man nu framöver kommer att lyssna på opinionen.

Anf. 28 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Jag är helt medveten om att folkrörelserna är betydligt mycket mer än idrottsrörelsen. I vår motion talar vi för det första inte om lotteriverksamhet i allmänhet utan om tipsmedel och för det andra inte om folkrörelserna i allmänhet utan speciellt om idrottsrörelsen. Idrottsrörelsen är en samhällelig verksamhet med mycket stora och värdefulla samhällliga

funktioner, som inte bör finansieras genom en allmän lotteri- och bingoverksamhet i egen regi utan genom samhällligt stöd. Vi har från vänsterpartiet kommunisternas sida den bestämda uppfattningen att varje form av lotteri- verksamhet liksom också tipsverksamhet i fortsättningen kan bedrivas i statlig regi. Det finns förutsättningar för åstadkommande av en någorlunda god kontroll av sådan verksamhet.

Anf. 29 ANDERS NILSSON (s):

Fru talman! Jag vill till Alexander Chrisopoulos säga att inriktningen på vpk:s resonemang om kommersialismen och idrotten inte är riktigt invändningsfri. Jag noterade att Alexander Chrisopoulos i sitt huvudanförande sade att kommersialiseringen av idrotten är en följd dels av näringslivets intresse att slå mynt av idrotten, dels av brist på bidrag.

Denna beskrivning är nog så riktig så till vida att det finns ett intresse från näringslivet att finnas med i idrottssammanhang, eftersom man på olika sätt kan slå mynt av detta genom att få PR osv. Så långt är jag med, men jag är inte alls säker på att detta med brist på bidrag stämmer. Näringslivsföretagens intresse av att delta som sponsorer bygger på att idrotten möts av ett mycket stort intresse från olika håll, och detta har i mycket stor utsträckning möjliggjorts genom samhällets stöd. Det är ungefär samma förhållande som på kulturområdet i övrigt. Samhällets stöd har givit kulturaktiviteter, liksom idrotten, stor uppmärksamhet. Vi har fått stora framgångar internationellt osv., och där hakar näringslivet på.

Det är alltså inte brist på bidrag som ligger bakom denna utveckling. Ett intresse från näringslivets sida att delta i idrottsverksamheten genom sponsring osv. skulle föreligga även med aldrig så stora bidrag från staten till idrotten. Jag är inte alls säker på att man under sådana förhållanden inom idrotten i alla lägen skulle avstå från att ta emot pengar som man blir erbjuden.

En annan fråga att ta upp i anslutning till vpk:s idrottsyn är att det enbart är elitidrotten som får del av sponsringspengarna osv., vilket också är något diskutabelt. I sin motion om ungdoms- och kvinnoidrott anför vpk som exempel orienteringssporten. Jag kan på rak arm räkna upp betydande motionsarrangemang som Vasaloppet, Vättern runt och andra som samlar tusentals människor och som i olika former tar emot sponsorspengar. Det största orienteringsarrangemanget är 5-dagars, som en del år samlar 25 000 deltagare. Visst finns det företag som på olika sätt utnyttjar detta.

Jag håller med om att det finns stora problem i samröret mellan näringslivssponsorer och idrotten, men man bör också ha klart för sig hur sakförhållandena gestaltar sig.

Anf. 30 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Anders Nilsson har vissa svårigheter att förstå sambandet mellan bristande statliga ekonomiska bidrag å ena sidan och ökad sponsring och kommersialisering av idrotten å den andra, men det är ganska lätt att inse. I samma takt som ekonomiska svårigheter ökar i en förening söker föreningen ekonomiska lösningar genom sponsorer av olika slag. Det är ett faktum som inte bara berör elitidrotten utan också idrotten på basnivå.

Också där finns hela tiden en sponsorsverksamhet, även om den naturligtvis är obetydlig, och de kommersiella inslagen ökar i samma takt som de statliga bidragen minskar.

Prot. 1987/88:32
26 november 1987

Folkrörelser

Anf. 31 ANDERS NILSSON (s):

Fru talman! Jag vill göra det konstaterandet i anslutning till vpk:s motion att samhällets stöd till idrotten sannolikt överstiger 1 miljard och alltså är i nivå med tipsmedlen, om man räknar in kommunala stöd, anläggningsstöd och sådant. Målet för det arbete som för närvarande intensivt pågår i lotterifrågan, som vi i dag diskuterar, är dock att folkrörelser av olika slag skall få bättre möjligheter att finansiera sin verksamhet med lotterier och spel. Detta har av tradition varit ett sätt för folkrörelserna att finansiera sin verksamhet, och det skall vi försöka förbättra.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera kulturutskottets betänkande 3 om folkrörelser.

Folkrörelser

Anf. 32 MARGARETA MÖRCK (fp):

Fru talman! Inte i något annat land har de ideella folkrörelserna varit lika aktiva och spelat samma positiva roll som folkrörelserna i Sverige.

Folkrörelserna har betytt mycket för enskilda människors utveckling. Barn, ungdomar och vuxna har i olika föreningar lärt sig att samarbeta. Människor har fått utlopp för sin initiativlust och idealitet. Gemensamt har man kunnat verka för det som man har varit övertygad om.

På område efter område har folkrörelserna varit pådrivande i reformvänlig riktning. Arbetsmetoden kan sägas vara den konstruktiva protesten. Folkrörelsernas folk har pekat på brister i samhället. Men man har också visat på nya vägar att förbättra sociala och andra förhållanden.

1800-talets tre stora folkrörelser var väckelserörelsen, nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen. En bit in på det nya seklet kom idrottsrörelsen, som i dag är den största av alla rörelserna. Fredsrörelsens historia i vårt land går långt tillbaka i tiden. Men under de senaste åren har den mutats in nya områden och ökat aktiviteten. Hembygdsrörelsen har fått ett allt starkare genomslag. Dessutom har vi fått en rad "nya" folkrörelser, som, inte minst, är knutna till miljöarbete i olika former.

När man talar om Sverige som ett organisationssamhälle inkluderas däri ett mycket stort antal ekonomiska intresseorganisationer tillkomna för att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Men de ideella folkrörelserna har helt andra syften än intresseorganisationerna.

Med folkrörelser menar vi i folkpartiet sådana rörelser som så att säga bär upp en idé och en önskan hos medlemmarna att på olika sätt förändra samhället – t. ex. i form av socialt arbete, internationell solidaritet, folkbildning och kulturell verksamhet.

Folkkrörelserna har haft en unik betydelse för den demokratiska utvecklingen i vårt land. Deras uppgifter framöver när det gäller att bredda och fördjupa demokratin kan inte överskattas.

Kulturutskottet skrev följande i sitt betänkande 1982/83:26:

”Den verksamhet som bedrivs av folkkrörelserna och det ideella föreningslivet är av största betydelse för vårt samhällsliv. Demokratifrågorna har nära anknytning till folkkrörelsernas roll i samhället. En mycket positiv syn på folkkrörelserna och det ideella föreningslivet har också präglat en rad reformer under senare år.”

Fru talman! De citerade meningarna vittnar om att det råder enighet om folkkrörelsernas betydelse, bl. a. för den demokratiska utvecklingen i vårt land.

En hel del beslut har fattats under årens lopp som underlättat folkkrörelsernas arbete. Men det finns också exempel på motsatsen. Exempelvis har anslagen under de senaste åren inte räknats upp i takt med inflationen. Problemen med lotterierna har ju nyss debatterats här. I fjol fattade riksdagen ett beslut som var klart negativt för folkkrörelsernas utveckling – nämligen beslutet om att ta bort presstödet till organisationstidskrifterna.

När detta stöd en gång infördes var ett av motiven att organisationerna skulle kompenseras för ökade portokostnader. Nu har portokostnaderna stigit ytterligare, *samtidigt* som stödet till tidskrifterna försvann. Stödet drogs dessutom in mitt under ett budgetår, vilket var störande för en normal planering. De kraftigt ökade kostnaderna har således resulterat i ekonomiska problem för flera organisationer.

De organisationer som har blivit tvungna att minska utgivningen av eller som rent av måst lägga ned verksamheten med sina tidskrifter får därmed klart sämre möjligheter att föra ut information till medlemmarna. Det medför i sin tur sämre förutsättningar för en bred opinionsbildning – en uppgift som i hög grad vilar på välinformerade medlemmar. Det indragna tidskriftsstödet innebär ett hot när det gäller folkkrörelsernas roll i demokratiutvecklingen.

Folkpartiet anser därför att folkkrörelserna nu måste få kompensation för det bortdragna presstödet. Hur denna kompensation skall utformas bör övervägas i samband med beredningen av förslagen i folkkrörelseutredningen. Över huvud taget borde regeringen inta en mer generös attityd till folkkrörelserna i handling och inte bara i ord. Folkpartiet anser nämligen att ett samhälle med starka folkkrörelser är bättre rustat att möta sociala problem, att utveckla demokratin och att ge medborgarna möjligheter att förverkliga sig själva. Ett samhälle med vitala folkkrörelser blir ett dynamiskt och öppet samhälle.

Fru talman! Jag yrkar bifall till båda reservationerna i betänkandet.

Anf. 33 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Fru talman! När folkkrörelserna vid sekelskiftet växte fram i vårt land var de något helt nytt. Allt fler människor började organisera sig, och de upplevde att de med egna resurser kunde kämpa tillsammans för olika intressen och olika ideal.

Behovet av bildning, kunskap och kultur har gått som en röd tråd genom

folkrörelsernas historia. De har genomgått en utveckling under årens lopp. Folkrörelsernas styrka ligger i medlemmarnas egna aktiviteter och egna engagemang.

Folkrörelserna når ut över hela landet, från storstäderna till de allra minsta byarna i glesbygden. Folkrörelserna erbjuder en mångfald; oavsett vilket intresse och vilken inriktning man har finns det alltid någon organisation eller sammanslutning där man känner tillhörighet.

Folkrörelserna och deras verksamhet är också ett utomordentligt bra alternativ till det kommersiella utbudet, inte minst när det gäller barn- och ungdomsverksamhet.

Fru talman! När riksdagen 1974 fattade beslut om den statliga kulturpolitiken och dess framtid fastställdes ett antal mål. Ett av målen var att ge människor möjlighet till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor. Det är precis det som folkrörelserna skall syssla med, och därför är deras möjlighet att bedriva verksamhet av oerhört stor betydelse för att detta mål skall kunna nås och denna inriktning utvecklas.

En av de viktigaste delarna i denna verksamhet är ledarfrågan, som centerpartiet har tagit upp i en motion. Många av föreningarna och sammanslutningarna står och faller med möjligheten att få ledare, och på många håll är det en stor brist på ledare. Å andra sidan är det tusentals människor som varje vecka, år efter år, ställer upp med stora insatser och offrar mycket tid för att kunna delta i denna verksamhet, och de gör det rent ideellt. Jag tror inte att de i något fall reflekterar över att de skall ha betalt för denna verksamhet, men det får inte vara så att den tid de offrar och det engagemang de lägger ned också för med sig att de måste satsa och offra ekonomiskt.

Riksdagen måste på ett mycket bättre sätt än hittills stimulera denna oerhört viktiga verksamhet, så att den kan fortsätta och även utökas.

Fru talman! Margareta Mörck sade här i talarstolen att folkrörelsernas ekonomiska situation i dag är bekymmersam, och det vill jag understryka. I debatten har nämnts bl. a. omläggningen av tidskriftsstödet som var ett beslut som innebar mycket bekymmer för just de här organisationerna – inte minst när det gäller barn- och ungdomstidskrifter. Lotterierna har också berörts här tidigare, och det har då på ett utmärkt sätt framkommit vilka bekymmer organisationerna har då de skall konkurrera ute på marknaden med de statliga lotterierna. Organisationerna har även upplevt att stödet till kulturaktiviteter har skurits ned. Detta är också en viktig del i verksamheten, som gör att situationen för organisationerna blir prekär.

Vi har hört och läst om den utredning som behandlar denna sida av problemet, och vi har naturligtvis förhoppningar om att man skall kunna komma fram till ett gott resultat till förmån för verksamheten. Men vi tycker ändå från vår sida att det är viktigt att utskottet nu slår fast att samhällsstödet är så väsentligt att det finns allt skäl att ta ett samlat ansvar på denna punkt. Därför, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2 i betänkandet.

Anf. 34 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Kulturutskottets betänkande nr 3, som vi nu behandlar, tar upp tre motioner som syftar till ett ökat samhällsstöd till de ideellt arbetande folkrörelserna. Vi har också hört flera talare intyga betydelsen av levande och starka folkrörelser. De är en förutsättning för folkets delaktighet i samhällsutvecklingen, och de fungerar som skolor i demokrati.

Folkrörelserna har vuxit fram som proteströrelser mot orättvisor, förtryck och andra missförhållanden. Människor har slutit sig samman för att gemensamt arbeta för bättre villkor för flertalet. Folkrörelserna har därigenom blivit bärare av idéer om frihet, jämlikhet, solidaritet och gemenskap. De har skapat möjligheter för människorna att skaffa sig ökad medvetenhet och kunskaper om sin situation.

Grunden för folkrörelsernas arbete är människornas egen aktivitet, deras ansvar och solidaritet. Detta ställer krav på en livshållning som utmärks dels av en tro på sig själv och sina möjligheter att utvecklas, dels av en strävan efter gemensamt arbete för en gemensam sak. Detta är också förutsättningarna för att den folkliga kraften skall kunna frigöras.

Arbetet i en folkrörelse ger kunskap om hur samhället fungerar och vad man kan göra för att förändra det. Man lär sig där hur man skall föra fram sina krav så att de skall ge resultat. Man lär sig argumentera så att man kan driva sina åsikter och sin sak. Man skaffar sig erfarenheter av det representativa systemet. På så sätt fungerar folkrörelserna som skolor i demokrati och som grundare av demokratiska miljöer.

Folkrörelsernas roll som bärare av grundläggande idéer och som skolor i demokrati är lika viktig nu som tidigare. Föreningslivet har aldrig varit så intensivt som för närvarande. En bra bit över 31 miljoner medlemmar finns i 200 000 lokala föreningar. Många är medlemmar i flera organisationer. Dessa siffror innebär dock inte att allt är positivt i Föreningsverige. Idérörelserna tappar nämligen mark, det visar den kartläggning som folkrörelseutredningen gjort. Däremot ökar intresset för föreningar som har enskilda frågor på programmet, t. ex. hobbyföreningar och s. k. enfrågerörelser. Idérörelserna tappar medlemmar och har svårigheter att samla medlemmarna och att rekrytera folk till förtroendeuppdrag. Bildningsförbunden redovisar att antalet cirklar kring samhällsfrågor med ideologisk inriktning minskar.

Vi lever i ett välfärdssamhälle som upplevs som en självklarhet för de flesta. Därför är det svårt att få de breda grupperna engagerade i frågor som har med vidare politiska perspektiv att göra. I stället är det enskilda frågor med anknytning till den egna personliga situationen som attraherar folk. Då är det inte svårt att samla stora grupper i verksamheten.

Problemet är att man inte lyckats slå vakt om demokratiprocessen och helhetssynen på samhällsbyggandet. Ideologin har fått stå tillbaka när enskilda frågor blivit huvudämne för engagemanget.

Denna utveckling är djupt allvarlig och måste diskuteras av folkrörelserna själva, men också av oss som ger stöd, så att inte samhällsstödets konstruktion hindrar en positiv utveckling.

Denna fråga, liksom andra frågor som tas upp i de motioner som behandlas i betänkandet, tas också upp i folkrörelseutredningens förslag som för

närvarande är ute på remiss. Även folkrörelseutredningens förslag om stödet till barn- och ungdomsföreningar och till Folkrörelsernas lotterier och spel, som vi nyss behandlade, berörs.

Utskottet har vid flera tillfällen framhållit den stora betydelse som folkrörelserna har för vårt samhällsliv. Utskottet understryker åter betydelsen av ett aktivt föreningsliv för att människorna skall bli mer delaktiga i det fortsatta samhällsbyggandet – inte minst på det lokala planet.

Det är med förvåning jag tagit del av de två reservationerna från folkpartiet och centern. I många frågor är vi ju överens, och något tillkännagivande anser jag inte vara behövligt. Det kan inte vara riktigt att föregripa folkrörelseutredningens förslag vilket som sagt nu är ute på remiss. Dessutom kommer folkrörelseutredningen att under december 1987 lägga fram förslag om statsbidrag till folkrörelserna. Även utredningen om Folkrörelsernas lotterier och spel som debatterades tidigare remissbehandlas för närvarande.

Jag yrkar avslag på reservationerna 1 och 2 och bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande 3.

Anf. 35 MARGARETA MÖRCK (fp):

Fru talman! Till Berit Oscarsson vill jag säga att vi anser att det trots allt är ytterst ovisst hur det förslag som skall komma i december månad kommer att se ut. Vi undrar om förslagen till statsbidrag möjligen kommer att visa större överensstämmelse mellan ord och handling än när det gällde borttagandet av tidskriftsstödet. Det var ett inte så folkrörelsevänligt förslag som den gången resulterade i beslutet att med ena handen dra in en handfull miljoner kronor från de redan fattiga folkrörelserna och med den andra ge en halv miljard kronor till stora starka dagstidningar. Vi vill redan nu understryka behovet av kompensation för det borttagna stödet därför att det hade så stor betydelse för den fria opinionsbildningen.

Anf. 36 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Fru talman! Vi kan instämma i Berit Oscarssons vackra beskrivning av folkrörelserna och deras verksamhet. Vi har också i många sammanhang understrukit deras stora betydelse. Vad jag saknade i Berit Oscarssons anförande var något litet omnämnande av den besvärliga situation som folkrörelserna befinner sig i. Jag skulle vilja fråga Berit Oscarsson: Visst måste det väl bli svårare att bedriva folkrörelseverksamhet när bidragen urholkas, när bidragen till tidskrifterna dras in och när kulturbidragen skärs ned? Något som inte minst vi har påtalat är att ledarfrågan nu blir akut i många av dessa rörelser, och man behöver ett stöd.

Det är bra att man talar om utredningen och vad den skall ge till resultat, men vi tycker ändå att vi har ansvar gentemot folkrörelserna, och det är därför vi har velat föra fram de här frågorna i dag.

Anf. 37 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Till Margareta Mörck vill jag säga att det ju inte är kulturtidskriftsstödet som vi behandlar i dag utan det allmänna stödet till folkrörelser. Det har under senare år tagits en rad olika initiativ från regeringens sida – låt mig bara anföra några.

I Aktivt folkstyre tas folkrörelsernas stora betydelse för den kommunala demokratin upp. Vi har debatterat folkrörelseutredningen, som vi ju vet syftar till att underlätta för folkrörelserna att driva verksamhet. Jag tänker vidare på de tilläggsdirektiv som regeringen utfärdat för att se över stödet till barn- och ungdomsorganisationerna och även på lotteriutredningen, som vi nyligen debatterat. – Visst har det tagits initiativ från regeringens sida, och visst har man framhållit att folkrörelser är viktiga!

Jag kan instämma i att de problem som Kerstin Göthberg tog upp finns. Ledarfrågan är ett stort problem för de flesta organisationer. Det finns också andra problem som jag gärna skulle se att vi kunde lösa.

Men folkrörelseutredningen och de andra utredningar som jag har nämnt har haft till syfte att granska den verksamhet som folkrörelserna bedriver och de bekymmer de haft, och dessa utredningar har nu framlagt sina förslag. Folkrörelserna själva måste nu med utgångspunkt i de förslagen avgöra hur stödet skall bli så bra som över huvud taget är möjligt för folkrörelserna själva. Det är viktigt att vi väntar på de synpunkterna och att vi sedan får ett förslag från regeringen att debattera. Centerpartiet och folkpartiet har möjligheter att anlägga synpunkter på det förslaget när det kommer.

Jag skulle vilja fråga: Vad tror folkpartiet och centerpartiet att de skulle åstadkomma tillsammans med moderaterna i en eventuell borgerlig regering? Flera av de förslag som har framlagts har ju inneburit en försämring av stödet från statens sida till folkrörelserna. Den debatt som nyss fördes om kasinoverksamheten är ytterligare ett exempel på hur splittrade de tre borgerliga partierna är.

Visst kan vi vara överens med centerpartiet och folkpartiet i mycket, men låt oss debattera frågan när vi får den på riksdagens bord igen. Jag yrkar alltså avslag på båda reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 38 MARGARETA MÖRCK (fp):

Fru talman! Till Berit Oscarsson vill jag säga att åtminstone den ena av de motioner från oss som behandlas i dag handlar om just det borttagna organisationstidskriftsstödet – jag tror inte att jag nämnde kulturtidskrifterna.

Däremot är det så att alla de här organisationerna fick möjlighet att söka tidskriftsstöd via de anslag som finns på kulturtidskriftssidans. Men eftersom man har helt andra normer för att dela ut stöd till kulturtidskrifter än man hade för att ge stöd till de allmänna organisationstidskrifterna har många gått miste om det stöd de tidigare hade. Det har visat sig att vid de tre ansökningstillfällena under 1986/87 då kulturrådet haft att dela ut stöd har sammanlagt 269 organisationstidskrifter fått avslag på sina ansökningar. Man kan tänka sig att alla dessa 269 organisationstidskrifter får problem med sin ekonomi och med utgivningen i fortsättningen.

Jag kan ge ett exempel: Nykterhetsrörelsen tillhör en av de organisationer

som av kulturrådet har fått avslag på sin ansökan om stöd till sina tidskrifter. Det är en besvärlig situation för organisationen. Det är märkligt att de aktiva organisationerna inte får de resurser de behöver för att kunna sprida information, eftersom det största sociala problemet i dag anses vara alkoholproblemet.

Anf. 39 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Vi diskuterar inte, Margareta Mörck, vare sig kulturtidskriftsstödet eller organisationstidskriftsstödet, utan det allmänna stödet till folkrörelserna. Det finns i dag inte anledning att binda upp kommande förslag. Nu avvaktar vi i stället vad folkrörelserna själva anser vara det stora problemet med det stöd som vi ger i dag. Vi får sedan lägga fram ett förslag om ett stöd som passar folkrörelserna själva och som gör att vi får en bred, aktiv folkrörelseverksamhet även i framtiden.

Anf. 40 MARGARETA MÖRCK (fp):

Fru talman! Jag hävdar fortfarande att vi har anledning att diskutera tidskriftsstödet. Reservation 2 tar ju upp stödet, och även i vår motion tar vi upp problemet med organisationstidskriftsstödet. Bortfallet av stödet har förorsakat stora problem för en hel del av dessa organisationer.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera kulturutskottets betänkande 4 om vissa kulturfrågor rörande Norrbotten.

Vissa kulturfrågor rörande Norrbotten

Anf. 41 BRUNO POROMAA (s):

Fru talman! Som framgår av utskottets betänkande som nu behandlas, har jag i en motion under det föregående riksmötets allmänna motionstid föreslagit att åtgärder måste vidtas i syfte att bevara och utveckla tornedalsfinskan och kulturen i Tornedalen.

Hur detta skall ske är för mig ogörligt att ange vare sig i motionen eller här från riksdagens talarstol. Detta borde, enligt mitt förmenande, bli föremål för någon form av utredning i nära samarbete med STR-T, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Torniolaksolaiset –, en organisation som tillkommit bl. a. i syfte att värna om den tornedalska kulturen.

Tornedalsfinskan är en mycket viktig kulturbärare i den östra delen av Norrbottens län. Genom detta vårt språk, tornedalsfinska, har vi en direkt broförbindelse till ett av våra grannländer, vilket är av största betydelse inte minst i det nordiska samarbetet.

Tyvärre måste man i dag konstatera att med den utveckling som varit och som fortfarande pågår, är det närmast en tidsfråga om inget ytterligare görs, innan vi på ömse sidor om Torne älv och Muonio älv, som utgör gräns mellan Finland och Sverige, får använda oss av ett tredje språk, troligtvis engelska, för att kunna umgås. Det är den gräns som i dag ofta beskrivs, och det med

rätta, såsom världens fredligaste. Den dagen det sker kan vi inte längre kalla denna gräns för världens fredligaste.

Orsakerna till denna negativa utveckling är många, av vilka jag vill ange två.

Den första är den kraftiga befolkningsminskningen i Tornedalskommunerna under hela efterkrigstiden som på grund av det hårt ansträngda arbetsmarknadsläget i hög grad har bidragit till den negativa utvecklingen. Pajala kommun, där jag är född och uppvuxen, har exempelvis sedan mitten av 1950-talet halverat sin befolkning och står fortfarande, trots denna utveckling, på första plats bland samtliga svenska kommuner i fråga om arbetslöshet.

Den andra orsaken är den hundraåriga försvenskningen av Tornedalen som var motiverad bl. a. av säkerhetspolitiska skäl. Man var helt enkelt rädd för ryssen. Finland tillhörde då Tsarrysland, och man var rädd för att Ryssland skulle ha anspråk på det finskspråkiga Tornedalen. Dessa säkerhetspolitiska skäl beskrevs också i riksdagen på sin tid såsom lika angelägna som tillkomsten av Bodens fästning.

Med en kortfattad redovisning i betänkandet om de insatser som gjorts avvisar utskottet min motion och anser det inte erforderligt med några ytterligare åtgärder från riksdagens sida.

Jag är dock övertygad om att utskottets skrivning fått ett annat innehåll och kanske utmynnat i ett positivare förslag, om någon eller några av utskottets ledamöter, liksom jag under min skolgång och liksom så många andra tornedalingar, fått utstå såväl psykiskt som fysiskt lidande för det som då betraktades som brottsligt, nämligen att tala sitt eget modersmål, tornedalsfinska. Vi fick lära oss att hata finskan, lära oss att det var ett negativt värde i att tala finska. Vi fick helt enkelt förneka vår egen identitet. Många av oss kände sig som främlingar i sitt eget hemland.

Vi har två minoriteter i vårt land, nämligen samerna och tornedalingarna, som borde inta en särställning i vårt samhälle. Samerna intar i dag en särställning gentemot majoritetsbefolkningen, och det tycker jag är bra. När det gäller Tornedalens finskspråkiga befolkning är problembilden en annan än samernas. Det föreligger inte samma uttalade stöd från statsmakterna för tornedalingarna som för samerna. Detta uttalade stöd måste komma till stånd om Tornedalen, med dess minoritetsbefolkning, skall ha en möjlighet att bevara en del av kulturarvet i en levande bygd.

Jag har, fru talman, inget yrkande utan har för avsikt att återkomma i denna fråga vid senare tillfälle.

Anf. 42 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! I detta betänkande från kulturutskottet behandlas vissa kulturfrågor som berör Norrbotten. Bl. a. behandlas en motion av Paul Lestander som berör Tornedalsbefolkningen. I den motionen finns det två yrkanden: dels att riksdagen skall göra ett uttalande om att de tornedalska ortnamnen bör ges officiell status och accepteras jämsides med de svenska, dels om en utredning med syfte att föreslå åtgärder för att tillgodose den tornedalska befolkningens kulturella och språkliga intressen som etnisk minoritet. Då man läser utskottsbetänkandet ser man att utskottet tydligen

bemödat sig om positiva skrivningar när det gäller frågor om minoritetsspråk och minoritetskultur. Tyvärr har dessa allmänt positiva skrivningar inte följts upp med några som helst konkreta förslag som på ett avgörande sätt skulle kunna stärka de lokala insatser som görs och som jag här vill nämna.

Det är helt klart, och det underströks verkligen av Bruno Poromaa, att det behövs insatser för att utveckla tornedalsfinskan som språk. Det betydande arbete som vissa sång- och teatergrupper inom Tornedalen lägger ned är berömvärt och borde ges ett bättre stöd.

Jag måste ställa några frågor till utskottets företrädare. Har utskottet ingen mening när det gäller inrättandet av en professur i tornedalsfinska vid högskolan i Luleå? Kan det vara så att tanken på statliga insatser för tornedalsfinskan och för kulturen inom detta område måste notäs in i medvetandet hos ledamöterna i kulturutskott och riksdag? Är det allmänt positiva yttrandet ett slags ursäkt för att inte ge mera konkreta förslag på insatser för tornedalsfinskan och dess minoritetskulturella ställning?

Jag tycker dessa frågor är intressanta, och jag hoppas utskottets företrädare har något svar.

Fru talman! Jag kan inte se något som tyder på att stödet till Tornedalskulturen och tornedalsfinskan förstärks eller förs framåt med det beslut som snart kommer att fattas i anledning av utskottets betänkande. I likhet med Bruno Poromaa tror jag att denna fråga återkommer till riksdagen. Man kan ha förhoppningen att intresset för minoritetsfrågor och minoritetskulturer kommer att förstärkas, så att både kulturutskottet och riksdagen blir mogna att i konkret handling bevisa detta intresse.

Fru talman! Inte heller jag har något yrkande.

Anf. 43 ING-MARIE HANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är ett litet, men väldigt viktigt betänkande vi nu behandlar. Jag vill inledningsvis säga att den motion som vi här också har behandlat om Ragnar Lassinanti och den pionjärsats för Norrbotten som han har gjort, är viktig och värd att framhålla. Vi hoppas verkligen att de kunskaper och det forskningsunderlag detta medfört skall tas till vara.

Sedan några ord om stödet för tornedalsfinskan och Tornedalsfinnarna. Vi har två språkliga minoriteter i detta land, samerna och Tornedalsfinnarna. Vi svenskar har gjort grova försyndelser när det gäller att ta till vara och värna dessa språkliga minoriteter. Vi har ändå gjort vissa förbättringar. Det har skett ett uppvaknande. John Andersson sade att intresset för minoritetsfrågorna måste mogna. Jag tror att det är på väg att göra det. Sverige är ett litet land, och vi börjar nu se i ett större perspektiv hur vi själva hotas. Under de senaste dagarna har det ofta förekommit engelskspråkiga termer här i kammaren, som jag tror att ledamöterna inte själva är medvetna om.

När det gäller Tornedalen vill jag citera vad statsrådet Bengt Göransson skrev i propositionen om ortnamn och bevarande av ursprungliga namn. Han skriver: "De finska och samiska ortnamnen är i likhet med de svenska namnen bärare av en levande kultur och kulturhistoria. En förutsättning för att de skall kunna leva vidare är att de i så stor utsträckning som möjligt används jämsides i officiella sammanhang t. ex. på kartor och vägskyltar."

De två tidigare talarna sade här att vi var mycket kortfattade i utskottets

avslag på motionen. Vi har ganska ingående utvecklat vad som har gjorts och vad som görs för att stärka tornedalsfinskan och för att slå vakt om den. Det är mycket väsentligt att kunskapen om detta lyfts fram och naturligtvis också att det ges stöd till detta. Upplysningarna i anslutning till motionerna om språkfrågan och ortnamnen är så väsentliga att de bör komma till större kännedom. Detta gäller även regionalt uppe i Norrbotten, där tornedalingarna kanske behöver få en förstärkt ställning.

Att det finns problem genom utflyttning och att det behövs riktade insatser är vi helt överens om. Initiativet till t. ex. utarbetandet av ett lexikon med tornedalsfinska uttryck, som länskolnämnden i Norrbotten och statens kulturråd har gett sitt stöd till, är en viktig sak.

Vi har också pekat på högskolan i Luleå. Högskolans flerkulturutbildning har på vissa utbildningslinjer både samisk och tornedalsk inriktning. Man kan räkna upp andra insatser som har gjorts när det gäller språkundervisning, och det är naturligtvis avgörande.

Men när det gäller ortnamnen och kartframställningen är det litet anmärkningsvärt att man ifrån länsstyrelsen i Norrbottens län tydligen har avstyrkt införande av dubbla namn. Det gäller ju en region som av tradition och hävd har så mycket av sin kulturhistoria i namnen.

Det pågår tydligen ett arbete där LMV:s ortnamnsråd samarbetar i dessa frågor med centralnämnden för fastighetsdata. Det är viktigt att man fortsätter att diskutera denna fråga innan kunskapen om de rätta namnen, stavningarna och historien bakom namnen försvinner.

Jag vill särskilt lyfta fram den biten. Tornedalska ortnamn skall ha officiell status och användas jämsides med de svenska namnen, enligt de intentioner som låg i propositionen och som riksdagen ställde sig bakom. Det är kanske värt att uppmärksamma detta när utskottet säger att det är angeläget att de insatser som görs stöds av ansvariga myndigheter.

Frågan om professuren i tornedalsfinska handläggs i riksdagen av utbildningsutskottet. Det har aldrig hänt att utskottet eller riksdagen skulle ha initierat tillsättningen av professuren. Det är ett samrådsförfarande där de olika universiteterna, fakulteterna och regeringen kommer med förslag. Riksdagen har sedan i sin tur att ta ställning till förslagen.

Med hänsyn till att frågan inte handläggs av kulturutskottet och att det inte finns något underlag, har kulturutskottet inte kunnat ta ställning till denna fråga.

Anf. 44 BRUNO POROMAA (s):

Fru talman! De konkreta frågor och förslag som här har nämnts gäller egentligen bara en del av det arbete som krävs för att man skall utveckla Tornedalskulturen och se till att den har en möjlighet att överleva. Det viktigaste av allt, som jag ser det, är att kräva ett uttalat stöd från statsmakternas sida för Tornedalens människor, precis som för samerna. Kulturutskottets ställningstagande är av mycket stor betydelse i det fortsatta arbetet. Jag tycker trots allt att utskottets ordförande var mer positiv i sitt anförande än vad utskottets betänkande är. Även om vi inte har uppnått några framgångar i dag genom våra motioner har jag ändå uppfattat utskottets ordförande som positiv, och det finns all anledning att återkomma i dessa frågor.

Anf. 45 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Det är ju riktigt att det inte är kulturutskottet som tillsätter professorer, men det kunde ha varit till god hjälp i det fortsatta arbetet om utskottet hade haft en uppfattning, en mening, i den frågan.

När det gäller åtgärder som enligt betänkandet har vidtagits i syfte att bevara och utveckla det tornedalsfinska språket och kulturen kan man konstatera att det är på lokal och regional nivå som dessa åtgärder har vidtagits. Det sägs i betänkandet att det är angeläget att de insatser som görs också stöds av ansvariga myndigheter. Det är väl bra, och mot detta finns alltså ingenting att anmärka. Nu är emellertid kulturutskottet inte en myndighet, så egentligen skulle jag väl inte ställa någon fråga, men jag vill ändå rent allmänt fråga utskottets företrädare: När får denna sak ett mer aktivt stöd även från kulturutskottet i form av konkreta åtgärder, eftersom Tornedalen och den minoritet som bor där behöver ett uttalat stöd från statsmakterna?

Anf. 46 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Jag tycker att det har varit av stort intresse att följa denna debatt, och jag vill bara erinra Bruno Poromaa och John Andersson om att man även inom Nordiska rådet har beaktat dessa frågor. Man har inom Nordiska rådets kulturutskott lagt stor vikt vid att kulturen på Nordkalotten, både samekulturen och kulturen med hänsyn tagen till de olika språk och språksvårigheter som finns inom detta område. Man har också givit anslag för främjande av kultur på Nordkalotten. Jag vill erinra om att just Tornedalsfinskan är ett av de områden som har beaktats i detta samarbete.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera kulturutskottets betänkande 5 om Sveriges Radios filmmarkiv.

Sveriges Radios filmmarkiv

Anf. 47 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Ingen sätter i fråga medborgarnas rätt att ha tillgång till offentligt tryckt material. Kanske sätter ingen heller i fråga medborgarnas rätt att få tillgång till sådant radio- och TV-material som har visats i media eller avlyssnats i radio. Ändå upplever många enskilda personer, kulturorganisationer, hembygdsforskare och bibliotek av olika slag stora svårigheter att få tillgång till inspelat och visat material som skulle vara av värde för deras verksamhet. Orsaken är bl. a. monopolföretagets prissättning på framtagande av materialet i fråga. Frågan kompliceras av att riksdagen godkände att Sveriges Radios sidoaktiviteter till sändningsverksamheten skall vara självbärande. Jag instämmer i det. Däremot vilar vissa oklarheter över hur prissättningen sker. Vi moderater i utskottet har avgett ett särskilt yttrande som är fogat till utskottsbetänkandet. Där har vi påpekat att det är angeläget att fortsättningsvis följa denna utveckling. Vi gör det inte så mycket därför att

vi menar att Sveriges Radio skulle ta ut överpriser i annat avseende än att man ger prisreduktioner till vissa fattigare organisationer och tar igen på gungorna vad man förlorat på den karusellen, utan mer därför att det måste vara en principalsak att alla skall få tillgång till offentligt material som är sänt av Sveriges Radio – självfallet med beaktande av upphovsrättsliga förhållanden.

Jag vill bara här erinra om att ljud- och bildbevarandekommittén i sitt betänkande i princip anser att ljud- och bildmaterial hos arkivet för ljud och bild borde vara tillgängligt också för andra ändamål än sådana som kan definieras som forskning.

Fru talman! Jag har nu inget yrkande utan ansluter mig till utskottets hemställan i betänkande 5.

Anf. 48 ING-MARIE HANSSON (s):

Fru talman! Betänkandet och motionen bakom betänkandet handlar egentligen om prissättningen, inte om tillgången till filmer som finns i Sveriges Radios arkiv. Vi har fått en redogörelse för vilka prissättningsprinciper som är tillämpliga. Som Ingrid Sundberg sade är bakgrunden den att Sveriges Radio och Television skall tillämpa självkostnadsprincipen. Principerna för prissättningen tycker jag är förvånansvärda och kanske litet ovanliga men ändå genomtänkta. Det kan finnas flera områden där man skulle behöva ta hänsyn till vilka rimliga ekonomiska förutsättningar olika intressenter har just med hänsyn till tillgängligheten. Därför tar man ut ett lägre pris när det gäller undervisning, utbildning, föreningar och museer, medan man naturligtvis vid försäljning av världsrättigheter och visning i alla media bör ta ut ett högre pris. Det vore ganska orimligt om de inspelade filmer som finns i Sveriges Radios arkiv skulle säljas för subventionerade priser till satellit-TV. De är ganska attraktiva i sådana sammanhang. Sådana kanaler bör kunna betala vad som är rimligt och skäligt inom allmänna riktlinjer för prissättningen.

Det är riktigt att man skall ha tillgång till detta material. Enligt upphovsrättsprincipen får man betala för denna tillgänglighet. När man i det här fallet gör avvägningar mellan användare och användares förutsättningar tycker jag att det hela blir ganska väl tillgodosett. Det är viktigt att få kännedom om detta.

Den kommitté som Ingrid Sundberg hänvisade till framhåller också att man i överläggningarna med företrädare för upphovsrättshavarna har mött starka invändningar mot en utvidgning av tillgången till materialet.

Jag tror att det vore ytterligt olyckligt om vi i sådana här sammanhang försökte tubba på upphovsrättsprinciperna. De principerna måste vi verkligen slå vakt om, särskilt inom kulturutskottet, eftersom upphovsrättshavarna har rätt till ersättning. De har naturligtvis lagt ned arbete och kunnande, och då blir det en ersättningsfråga där man inte får förbise upphovsrättshavarna. Det är fråga om äganderätt till vad man har producerat.

Jag är litet förvånad över de kommentarer som moderaterna har i det här fallet. Det aktuella ärendet är litet, men det skevar i principerna när man inte tycker att det är självklart att upphovsrätten och Sveriges Radios självkostnadsprincip måste gälla.

Anf. 49 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Det är möjligt att vice ordföranden inte hörde att jag i mitt anförande sade "självfallet med beaktande av upphovsrättsliga förhållanden". Att hon hänvisade till att jag skulle ha en motsatt uppfattning måste helt och hållet ha berott på ett missförstånd.

Ing-Marie Hansson gjorde sig kanske också skyldig till ett annat missförstånd i sin tolkning. Det gällde skillnaden mellan självbärande verksamhet och självkostnadspris. Om det vore självkostnadspris skulle prissättningen från Sveriges Televisions sida ske genom att man räknade ut vad framtagning osv. kostar för varje visning eller för utlämnande av band av någon sort. Men riksdagen har ju slagit fast att verksamheten skall vara självbärande. Det är just den formuleringen som ger Sveriges Radio möjligheter att agera utan att ta ut självkostnadspris. Som jag sade tar man igen på gungorna vad man förlorar på karusellen. Detta tycker jag är rätt, det vill jag säga för att inte vice ordföranden skall missförstå mig. Det är just detta som i någon mån underlättar för små hembygdsföreningar eller enskilda personer att skaffa material som de behöver i sin verksamhet eller för sin dokumentation, och det tycker jag alltså är riktigt.

Principen om fri tillgång har kunnat genomföras i fråga om tryckt material och bild. Man får betala, och vissa regler gäller. Vi menar att samma friheter skall gälla även Sveriges Radios material och kanske också arkivet för ljud och bild.

Anf. 50 ING-MARIE HANSSON (s):

Fru talman! När man nu hör Ingrid Sundberg förstår man ännu mindre varför moderaterna har fogat ett särskilt yttrande till det här betänkandet. I sak instämmer ju egentligen Ingrid Sundberg i bedömningen att man med hänsyn till angelägenheten av att ha tillgång till materialet kan ha en prissättning som varierar beroende på användarens syfte och förhållanden. Men i det särskilda yttrandet säger man att man reagerar mot att den här flexibiliteten finns och vill ha ett klarläggande i fråga om debiteringsprinciperna. Såvitt jag förstår finns risken att det blir ett enhetligt system där man inte tar hänsyn till att det i vissa sammanhang kan vara skäligt att ta ut en lägre kostnad och i andra sammanhang är motiverat att man håller sig till en prissättning som motsvarar förhållandena på marknaden.

Jag tycker att Sveriges Radio agerar på ett föredömligt sätt, och jag tycker att betänkandet är bra eftersom det klarlägger vad som gäller i den här frågan. Vi är alla måna om att tillgång till materialet skall ges. Men fri tillgång finns inte – Ingrid Sundberg korrigerade mycket riktigt sig själv – eftersom man naturligtvis måste respektera upphovsrätten och eventuellt träffa avtal. Det är gängse regler.

Anf. 51 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Det finns kanske orsak att erinra vice ordföranden om att utskottet vid behandlingen av det här ärendet hade ett yttrande från Sveriges Television. Det var utomordentligt dåligt skrivet, och dessutom påstods bl. a., om jag minns rätt, att kostnaden per spelminut låg i en skala från 2 till 10 000 kr. Utskottet har fått ett förtydligande och rättat till 2 000–10 000 kr.

Detta tycker jag visar att man också från Sveriges Televisions sida hade vissa tvivel om hur det här egentligen fungerade.

Kollektiv sakförsäkring

Orsaken till vårt yttrande är helt enkelt att en friare prissättning, som innebär att verksamheten skall vara självbärande, ger utrymme för ett visst godtycke. Och när ett monopolföretag har möjlighet till ett visst godtycke, kan det inte vara felaktigt att man påpekar att man vill följa utvecklingen.

Anf. 52 ING-MARIE HANSSON (s):

Fru talman! Vi har ju i betänkandet redogjort för den här prisskalan, 2 000–10 000 kr., och också förklarat vad som motiverar skillnaderna. Vi socialdemokrater anser att det inte vore önskvärt att ha ett stelbent system, där man skulle ha samma pris för en satellitkanal som för en hembygdsförening i Mora. Jag är förvånad över att moderaterna predikar en inriktning som innebär att man snarast skulle vilja ha ett helt stelbent och enkelriktat prissättningssystem.

Anf. 53 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Det står i protokollet att jag har sagt att jag helt och fullt ansluter mig till ett diversifierat prissättningssystem. Jag är däremot förvånad över att vice ordföranden blandar ihop begreppen självbärande och självkostnadspris. Vi instämmer alltså i kravet att verksamheten skall vara självbärande. I övrigt framgår våra åsikter klart av mina tidigare anföranden.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Beträffande jordbruksutskottets betänkande 10. konstaterade förste vice talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera näringsutskottets betänkande 1 om kollektiv sakförsäkring.

Kollektiv sakförsäkring

Anf. 54 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 1 behandlas sju motioner med yrkanden om lagstiftning rörande kollektiv sakförsäkring. Motionerna har föränletts av att vissa fackförbund har infört kollektiv gruppemförsäkring för medlemmarna. Motionärerna anser att sådan försäkring endast skall tillåtas om den bygger på individuell anslutning.

De tre borgerliga partiernas företrädare i näringsutskottet är av samma mening och föreslår i en gemensam reservation att regeringen skall anmodas förelägga riksdagen ett förslag till lagstiftning som innebär att kollektiv sakförsäkring skall vara baserad på individuell anslutning.

Försäkringsverksamheten i Sverige grundar sig på fri konkurrens på en öppen marknad. Denna förutsättning riskerar att slås sönder om t. ex. fackförbund tillåts teckna kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar hos ett enda bolag. Effekten blir högre hemförsäkringspremier för alla

kategorier. När fackförbundsavdelningar och verkstadsklubbar tecknat kollektiva grupplivförsäkringar har det inträffat att offerter inte inhämtas från andra försäkringsbolag än Folksam. Detta är betänkligt, och än mer betänkligt är att sådana försäkringar har tecknats hos Folksam trots att andra bolag har erbjudit bättre och billigare alternativ. Tecknandet av hemförsäkringar, bilförsäkringar m. m. måste till försäkringstagarnas fromma utsättas för samma konkurrens som all annan verksamhet.

Fackliga organisationer har också – med enbart styrelsebeslut – anslutit alla sina medlemmar utan inträdesanmälan. Dessutom har i en del fall maka eller make till gift medlem anslutits automatiskt om inte reservation har anmälts inom viss tid. Vidare har beslut fattats om att premien skall dras på lönen, dvs. man förutsätter att den som inte reserverar sig, automatiskt har medgett att avdrag på lönen får ske.

Jag noterar att näringsfrihetsombudsmannen i sitt yttrande över besvär, som i ett ärende ingavs av Folksam, anförde att "en ovillkorlig förutsättning för kollektiv sakförsäkring borde vara ett regelrätt upphandlingsförfarande som innebär konkurrens på lika villkor".

Ytterst är det här ärendet en del av den pågående frihetsdebatten. Det handlar om att ta ställning i två viktiga principfrågor.

Den ena frågan är avvägningen mellan hur långt det centralstyrda fackliga inflytandet skall sträcka sig, och hur långt den enskildes eget självbestämmande skall få göra sig gällande.

Den andra frågan är om statsmakterna i första hand skall värna om enskilda medborgares intressen eller fackföreningarnas intresse av att få sina rättigheter tillgodosedda inom ramen för facklig verksamhet.

Reservanternas uppfattning är klar. Den fackligt-politiskt kontrollerade delen av ekonomin måste bli mindre, och den del som styrs av människorna själva måste bli större.

Den socialistiska majoriteten i näringsutskottet anser för sin del att de nuvarande utvecklingstendenserna är helt i sin ordning. Det är därför man avstyrker motionerna. Tanken att enskilda medlemmar i en facklig organisation själva vill avgöra om och i så fall i vilket försäkringsbolag man önskar teckna en hemförsäkring tycks inte ha föresvävat utskottsmajoriteten.

Den fackliga tolkningen av begreppet frihet – som utskottsmajoriteten därmed ställer sig bakom – verkar vara liktydig med beslut som fattas av facket i medlemmarnas namn men över deras huvuden. Det är väl av den anledningen som man så länge har försvarat kollektivanslutningen. Agerandet utgör ett allvarligt hot mot den personliga integriteten. Vad blir nästa steg, kollektivt tvångsmedlemskap i Konsum?

På andra sidan Östersjön lägger de styrande ned stor möda på hur medborgarna skall ha det ordnat, på allt utom mänskliga fri- och rättigheter. Tiden och utvecklingen börjar bli alltmer mogen för en fri och oberoende svensk fackföreningsrörelse, som värnar om den enskildes frihet och rätt.

Men den uppgiften känns inte särskilt angelägen för varken LO-facken eller för socialdemokraterna. För dem är det mera angeläget att öka marknadsandelarna för Folksam. I ljuset av Folksams sätt att förvalta försäkringstagarnas pengar – som med rätta har kritiserats av försäkringsinspektionen i dagarna – inger detta konstaterande, fru talman, mycket dystra

betänkligheter. Det är inte bara kravet på fri konkurrens som mer eller mindre eftersätts när fackliga organisationer upphandlar försäkringstjänster för medlemmarna. Man åstadkommer också en strukturförändring inom försäkringsbranschen när man med osunda medel främjar ett utbrett bruk av kollektiva sakförsäkringar.

För personer som inte får plats inom de kollektiv som kan avtala om gruppförsäkringar kan det i framtiden bli svårt att få erforderligt försäkringskydd till rimlig kostnad. Den solidaritetstanke som hittills präglat försäkringsväsendet skjuts alltså åt sidan.

Från bl. a. fackliga organisationers sida hävdas att en lagstiftning som slår vakt om kravet att gruppförsäkringar skall grundas på individuell anslutning skulle innebära intrång i föreningsrätten. Om man inte rent av betecknar en obligatorisk gruppförsäkring som legitim, hänvisar man till reservationsrätten som en tillräcklig eftergift. Vi reserverar står självfallet helt främmande för detta synsätt. Staten måste ha en möjlighet att skydda individerna mot kollektiva beslut som negativt begränsar deras valfrihet. I det aktuella fallet gäller det bara att förhindra att vissa organisationer medverkar till skadliga förändringar inom försäkringsväsendet.

Det är således angeläget att regeringen med det snaraste tar slutlig ställning till försäkringsverksamhetskommitténs betänkande om gruppförsäkring och därvid låter reservanternas synpunkter bli vägledande. Riksdagen bör sålunda få förslag till en lagstiftning som innebär att kollektiv sakförsäkring skall vara baserad på individuell anslutning.

Fru talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till den reservation som fogats till näringsutskottets betänkande nr 1.

Anf. 55 CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Visserligen är det väl en ren tillfällighet att det här betänkandet behandlas dagen efter det att man har diskuterat kollektivanslutningsfrågan här i kammaren.

Men det gör att parallellerna mellan de här båda principiellt mycket intressanta och viktiga ärendena blir extra tydliga. De socialdemokratiska argumenten återkommer: att man inte får begränsa de fackliga organisationernas frihet och att en lagstiftning skulle innebära intrång i föreningsrätten.

Vi känner också igen socialdemokraternas bärande princip i den här frågan från kollektivanslutningsdebatten: Ett fackförbund skall kunna "kollektivansluta" enskilda till en försäkring mot att man har reservationsrätt.

Den enskilda människan behöver alltså inte tillfrågas om han eller hon vill ha försäkringen. Däremot får man lov att tacka nej när man en gång har fått den. Jag har en känsla av att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten egentligen tycker att t. o. m. det är onödigt generöst.

Även om det finns en rad praktiska invändningar också mot kollektiva sakförsäkringar, ser folkpartiet det här framför allt som ett principiellt ställningstagande. När det uppstår en konflikt mellan å ena sidan individens intresse och å andra sidan det starka kollektivets intresse tar vi ställning för individen. Socialdemokraterna kallar det "intrång i föreningsrätten" och låter det kollektiva beslutet avgöra.

När socialdemokraterna sedan i litet raljerande ton påstår att kollektiva

sakförsäkringar är bra utifrån marknadsekonomiska värderingar och att vi därför underförstått borde acceptera sådana bortser man från det som kanske är allra viktigast, nämligen att marknadsekonomi bygger på ett fritt konsumentval. Vi avgör själva som individer vilka varor och tjänster vi vill ha. Det gör att de som vill sälja till oss tvingas att konkurrera om vårt intresse vid varje enskild affär. Hur konkurrensen kan bli bättre om man ersätter de tusentals diskussionerna mellan den enskilda människan och försäkringsbolaget med några få stora avtal mellan organisationerna och försäkringsbolagen väntar jag med spänning på att Åke Wictorsson senare skall förklara för oss.

De principiella argumenten mot kollektiva sakförsäkringar är alltså viktigast för folkpartiet. Men vi har också invändningar av mer praktisk natur, t. ex. den uppenbara risk för dubbelförsäkring som kollektiva sakförsäkringar medför och som innebär fördyringar för den enskilde och leder till krångliga förhandlingar mellan bolagen när en skada väl har inträffat. Det betyder byråkrati, som kostar pengar och som höjer premierna för konsumenten.

När det nu är så att socialdemokratin – visserligen högst motvilligt och med en rejäl bromssträcka – upphör med kollektivanslutningen, i alla fall i dess värsta former, varför då inte låta denna visdom gälla också i den här frågan? Tilltro till människans egen förmåga i stället för misstro, Åke Wictorsson!

Anf. 56 ÅKE WICTORSSON (s):

Fru talman! Jag förstår att talesmännen för reservanterna känner en viss lockelse att gå upp i falsett och i det här ärendet ansluta till debatten om kollektivanslutningen. Jag tycker att man har skäl att något dämpa tonläget.

I den debatt som föregick det här ärendet på dagordningen och som gällde folkrörelserna redovisades inte minst från centerpartiets och folkpartiets ledamöter en synnerligen stark anslutning till önskemålen om att man skall stärka och utveckla folkrörelserna. Man tyckte att det inte görs tillräckligt i det avseendet. Men när man diskuterar föreningsfrihet och folkrörelser får man inte glömma bort en grundläggande princip, som är ganska djupt förankrad i vår demokrati, nämligen att organisationerna skall ha en frihet att arbeta inom ramen för sina stadgar och ha rätt att fatta majoritetsbeslut.

Med det resonemang som reservanterna för i den här frågan skulle man i realiteten öppna slussen för staten att ompröva rader av beslut som man i demokratisk och stadgeenlig form fattar inom folkrörelserna. Det är den föreningsfriheten som utskottsmajoriteten inte vill kränka.

I reservationen sägs det att kollektiva hemförsäkringar inte skulle stå i överensstämmelse med den skälighetsprincip som ligger till grund för försäkringsväsendet. Det förhåller sig ju precis tvärtom. Genom den kollektiva hemförsäkringen har försäkringskostnaderna kunnat sänkas väsentligt. Samtidigt har man skapat en bättre balans i relationerna mellan försäkringsgivare och försäkringstagare. För försäkringstagarna har detta lett till lägre premier, vilket rimligtvis bör anses vara skäligt.

Vidare sägs det i reservationen att kollektiva försäkringar skulle vara ett avsteg från den solidaritetstanke som präglat försäkringsväsendet. Ja, i så fall har det avsteg redan gjorts, eftersom kollektiva personförsäkringar redan

har accepterats. Den kollektiva sakförsäkringen innebär också en utvidgning av solidariteten. Många grupper som annars skulle ha saknat försäkringskydd – exempelvis ungdomar – får ju nu ett sådant skydd till rimliga kostnader. Vi inom utskottsmajoriteten anser att det ställningstagande som regeringen har gjort och som innebär att man preliminärt godtar kollektiva hemförsäkringar med reservationsrätt för den enskilde medlemmen kan accepteras i avvaktan på ett slutligt ställningstagande till försäkringsverksamhetskommitténs förslag. Jag har ingenting emot en snabb hantering när det gäller det förslaget.

Mot denna bakgrund ber jag, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 57 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Självfallet har vi lyssnat på debatten om kollektivanslutningen. Jag instämmer i Christer Eirefelts fråga till Åke Wictorsson: Varför är man inte beredd att dra samma slutsatser när det gäller kollektiva hemförsäkringar som man tvingats dra när det gäller kollektivanslutningen? Det finns en klar parallell här.

Vi menar att de fackliga organisationerna inte skall välja försäkringsbolag åt medlemmarna. Konsumenterna skall själva välja försäkring och bolag. Jag vill fråga Åke Wictorsson vad han och socialdemokraterna vill åstadkomma för att just säkerställa fackföreningsmedlemmarnas självklara rätt att själva bestämma hur och var de önskar teckna sin hemförsäkring.

Vi har noterat att det finns en gemensam nämnare för den här debatten och det är försäkringsbolaget Folksam. I en artikel i Dagens Industri skrev man tidigare i år att Folksam tack vare avtalen med fackförbunden räknar med att kunna öka sina marknadsandelar till 35 % – mot tidigare 27 %. Där har vi en del av förklaringen till att man slår vakt om fackets möjligheter – och detta sker över medlemmarnas huvuden – att åstadkomma att just försäkringsbolaget Folksam får ytterligare medel att förvalta. Det är kanske litet pinsamt att försvara detta just nu. Genom den debatt som nu pågår och efter den mycket berättigade kritik som försäkringsinspektionen har levererat vet vi ju hur man sköter förvaltningen av försäkringstagarnas pengar. Det börjar verkligen bli pinsamt för socialdemokratin. Det är alltså faktiskt på tiden att man allvarligt överväger att, principiellt sett, behandla denna fråga på samma sätt som man tvingades behandla frågan om kollektivanslutningen.

Anf. 58 CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Åke Wictorsson säger att konflikten mellan individer och kollektiv kan komma att uppstå på en rad andra områden. Det är möjligt, men vårt ställningstagande i den situationen kommer att bli exakt detsamma som nu, nämligen för individen.

Åke Wictorsson säger också att han förstår kopplingen till kollektivanslutningen. Ja, det är nästan omöjligt att undvika att dra den parallellen. Men borde då inte socialdemokraterna, Åke Wictorsson, dra samma slutsats som ni sent omsider har gjort i fråga om kollektivanslutningen?

Jag fick inget svar på den grundläggande frågan hur konkurrensen skulle kunna bli bättre med färre aktörer, dvs. när det finns några få avtal, med en

stark organisation på den ena sidan och ett stort försäkringsbolag på den andra. Ju större mångfald och ju fler aktörer det finns på marknaden, desto bättre måste konkurrensen bli. Vi vet inte hur priserna kommer att utvecklas om denna tendens fortsätter, dvs. att aktörerna blir färre. Allt tyder på att förlorarna är konsumenterna, inte minst de konsumenter som står utanför dessa avtal – och sådana kommer det alltid att finnas.

Anf. 59 ÅKE WICTORSSON (s):

Fru talman! Jag tycker inte alls att det är pinsamt, Sten Svensson, att ta upp en diskussion om Folksam. Det är ett försäkringsbolag som är uppbyggt av fackföreningsrörelsen och kooperationen, dvs. betydande delar av Folkrorelsensverige. Det är ett företag som är utomordentligt välskött och som med framgång har konkurrerat på marknaden.

Det kan vara naturligt att diskutera med Folksam, men det är självklart att anbud infordras, innan ett slutligt ställningstagande görs. Flera av försäkringsbolagen har börjat arbeta på detta område, och det är en god garanti för att konkurrensen bevaras, Christer Eirefelt. Hittills har resultatet blivit allt lägre premier – och det är skälet till att dessa försäkringar vinner andelar på marknaden.

Anf. 60 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Åke Wictorsson har ingen erinran mot Folksams sätt att i dag förvalta försäkringstagarnas pengar, men han kan när han kommer hem i lugn och ro studera en mångfald socialdemokratiska tidningar, däribland Aftonbladet, som ger uttryck för en annan uppfattning. Jag tycker att det är pinsamt att socialdemokraterna försvarar detta ensidiga beteende, när man ser till att just försäkringsbolaget Folksam får dessa pengar men inte tar in offerter från andra företag.

När vi förra gången diskuterade detta ärende i näringsutskottet påpekade jag, i samband med det aktuella fallet med Målareförbundet, att offerter inte hade tagits in från de övriga försäkringsbolagen. Vi kunde då redovisa att Trygg-Hansa i det läget på eget initiativ sânt in en offert, som dessutom var mer förmånlig än den offert som Folksam kunde prestera. Trots det lägre anbudet blev det ingen affär med Trygg-Hansa, utan den gemensamma nämnanen i den debatten och även i denna debatt, dvs. Folksam, tog ännu en gång hem spelet.

Anser socialdemokraterna att de obligatoriska, kollektiva hemförsäkringarna, som just Målareförbundet och Elektrikerförbundet har tecknat i Folksam, är förenliga med de krav på mänskliga rättigheter för den enskilde fackföreningsmedlemmen så som de kommit till uttryck i Europadomstolens uttalanden? Finns det inte skäl, fru talman, att ingripa till medborgarnas skydd mot uppenbart intrång i deras privatliv? Vilka var motiven, Åke Wictorsson, för regeringen att ge Folksam rätt att teckna försäkring med Målareförbundet?

Jag vill erinra om att Europadomstolen har tolkat Europakonventionens regler om positiv föreningsrätt så, att denna också omfattar den negativa föreningsrätten.

Anf. 61 CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Får jag bara säga några ord till om konkurrensen.

Det är riktigt att ytterligare några av de stora bolagen naturligtvis agerar på den här marknaden, men det betyder väldigt litet, ytterst marginellt, om man på ena sidan i stället för *ett* stort försäkringsbolag får kanske fem, men å andra sidan mister tusentals konsumenter. Konkurrensen förbättras ytterst marginellt av en sådan förändring.

Jag glömde tidigare att påtala den skillnad som föreligger mellan sakförsäkringarna och personförsäkringarna, som Åke Wictorsson nämnde. Vid en personförsäkring kan man visserligen också få en dubbelförsäkringseffekt, men i det sammanhanget spelar den inte alls samma roll, för i det fallet betalas båda försäkringarna ut.

När det gäller sakförsäkringarna har man problemet med förhandlingar mellan de båda bolagen. Vi får konkurrenssnedvridningar, eftersom man förmodligen utnyttjar bara det bolag där man har ett individuellt kontrakt.

Slutligen, herr talman, är jag ganska säker på att den utveckling som vi har fått beträffande kollektivanslutning till parti också kommer att ske på detta område. Den utvecklingen kommer att tvingas fram.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 62 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Sten Svensson envisas med att i det här ärendet föra in en diskussion om vissa händelser på optionsmarknaden och med utgångspunkt i dessa försöka konstruera något slags mer eller mindre satanisk sammansvärjning som går ut på att man lurar av medlemmarna pengar utan att sköta företaget. Jag tycker att Sten Svensson skall vara litet försiktig på detta område. Det finns nämligen en rad andra företag som man skulle kunna diskutera utifrån samma utgångspunkt. Jag tycker att vi kan föra en diskussion om hanteringen av optioner och andra affärer, men jag tycker inte att detta har något samband med det ärende som vi i dag diskuterar.

Sedan riktade Sten Svensson blickarna utanför landets gränser och drog in Europadomstolen. Jag nöjer mig tills vidare med att hänvisa till högsta domstolen som har prövat de här frågorna och inte funnit skäl att ingripa.

När det sedan gäller den utveckling som Christer Eirefelt pekade på, såvitt angår de konsekvenser som de kollektiva sakförsäkringarna kan få på samspelet mellan olika försäkringsbolag, utgår jag ifrån att dessa frågor övervägs i anslutning till att man diskuterar försäkringsverksamhetskommitténs förslag. Då kan man ta ställning till de frågorna. Jag vill än en gång hänvisa till att det ställningstagande som för närvarande föreligger från regeringen på den här punkten är preliminärt i avvaktan på en slutbehandling av försäkringsverksamhetskommitténs förslag.

Anf. 63 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag vill bara understryka för Åke Wictorsson att det fackliga vaktsläendet om försäkringsbolaget Folksam tar sig många olika uttryck. Jag har pekat på en del tendenser. I detta fall vill man alltså se till att Folksam får

växa sig stark på marknaden och ta så många marknadsandelar som möjligt. Då blir det så som Christer Eirefelt påpekade för en stund sedan, nämligen att vi kommer att gå mot en struktur som innebär färre agerande på marknaden, och det kan vi inte medverka till. Jag tolkar Åke Wictorssons uttalande så att han anser att Europadomstolen har fel i sitt utslag på detta område.

Jag kan också i likhet med Christer Eirefelt förklara att vi kommer att fortsätta att engagera oss i den här frågan på samma sätt som vi har kritiserat kollektivanslutningen. Jag tror också att socialdemokratin i längden kommer att tvingas att dra exakt samma slutsats även när det gäller försvaret av facketts rätt att teckna kollektiva hemförsäkringar.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 2 om Kooperationen och den marknadsrättsliga lagstiftningen.

Kooperationen och den marknadsrättsliga lagstiftningen

Anf. 64 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 2 avstyrker ett enhälligt utskott en motion av Oskar Lindkvist m. fl. Beslutet är enhälligt, men vi har olika motivtexter för avslagsyrkandet.

Majoriteten har ansett att relationerna inom Kooperationen kan medge viss särställning när det gäller konkurrenslagstiftningen och tycker att dessa frågor bör övervägas i samband med att man behandlar folkrörelseutredningens betänkande.

Vi reserverar anser att den konkurrenslagstiftning som finns från 1982 väl täcker in dessa förhållanden. Konkurrenslagstiftningen skall alltså försöka hindra konkurrensbegränsningar som medför skadlig verkan och utgör otillbörlig konkurrensbegränsning ur allmän synvinkel, som hämmar effektiviteten och försvårar eller förhindrar näringsfriheten. Vi reserverar anser att oavsett om det gäller kooperativa, privata eller statliga företag så är skadliga konkurrensbegränsningar som är otillbörliga något som vi bör försöka förhindra. Vi tycker därför att den nuvarande konkurrenslagstiftningen är ändamålsenlig.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 65 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 2 behandlas frågan om Kooperationen och den marknadsrättsliga lagstiftningen.

I motion N391 av Oskar Lindkvist m. fl. framhålls bl. a. vad motionärerna anser vara skillnaden mellan en kooperativ organisation, som bedriver företagsliknande verksamhet, och övriga näringsidkare.

Vad motionärerna i huvudsak invänder mot är synsättet att en kooperativ organisation kan utgöra en konkurrensbegränsande faktor. Som skäl anføres

att det inom Kooperationen är medlemmarna själva som fattar beslut och som ansvarar för sina beslut. Man påpekar också att grunderna för beslutsfattandet är fastlagda i stadgar eller i riktlinjer som har antagits av organisationens parlamentariska organ. Det framhålls också att sättet att fatta beslut och beslutens räckvidd står i överensstämmelse med gällande lagstiftning.

I motionen framhålls också att riksdagen till Kooperationen har överlämnat en stor del av välfärdsfördelningen. Ett sådant exempel är bostadsbygget. Kooperationens beslut fattas i enlighet med de demokratiska ramar som accepteras av de politiska instanserna. Slutligen anser motionärerna också att de beslut som fattas av Kooperationens demokratiska organ borde kunna upplösas endast av de kooperativa organisationernas egna medlemmar så länge man håller sig inom tillåtna ramar.

Herr talman! Frågan om den kooperativa verksamheten och Kooperationens roll i samhället är ingalunda en ny fråga för Sveriges riksdag.

År 1977 tillkallades en särskild kommitté, kooperationsutredningen. Den fick till uppgift att utreda frågan om Kooperationen och dess roll i samhället. Den nämnda utredningen arbetade i sju år och avgav en rad betänkanden.

I sitt huvudbetänkande, Kooperationen i samhället, berörde utredningen på ett mer principiellt plan den fråga som nu tas upp i den aktuella motionen, dvs. konflikten mellan den kooperativa samhällsidén och ett marknadsrättsligt regelsystem, som främst tar sikte på att av ett allmänt konsumentkollektiv intresse främja konkurrensen mellan näringsidkare.

Kooperativa föreningar är i sitt uppträdande på marknaden underkastade samma regler som andra näringsidkare. Det gäller både konsument- och producentkooperationen. Självfallet riskerar producentkooperationen att i högre grad komma i konflikt med konkurrenslagstiftningen, eftersom man har en modell som bygger på föreningar med företagare som medlemmar. Det förhållandet gäller framför allt lantbrukskooperationen med sin dominerande marknadsställning.

Det kan, herr talman, uppkomma situationer då beslut inom kooperativa organ kommer i konflikt med viss marknadsrättslig lagstiftning. I samband med tillkomsten av såväl konkurrenslagen som lagen om ekonomiska föreningar övervägdes behovet av särskilda regler beträffande kooperativ samverkan i syfte att minska riskerna för sådana konflikter. De övervägandena resulterade i att ekonomisk verksamhet i kooperativ form inte borde ges någon rättslig särställning i förhållande till annan näringsverksamhet.

I motionen anges exempel på att lagstiftningen har tillämpats på ett sätt som medfört problem för Kooperationen. Utskottsmajoriteten anser i likhet med motionärerna att det kan finnas fall då ingripanden mot kooperativ samverkan med stöd av bl. a. konkurrenslagstiftningen försvårar uppfyllelsen av viktiga samhällsmål. Särskilt då det gäller regleringen av förhållanden inom en kooperativ rörelse bör en särställning för Kooperationen i marknadsrättsligt hänseende kunna övervägas.

Frågan har aktualiserats också i ett annat sammanhang. I sitt nyligen framlagda betänkande har 1986 års folkrörelseutredning föreslagit en rad åtgärder i syfte att underlätta för föreningar att ta på sig uppgifter på bl. a. det sociala området i samverkan med kommuner och landsting. Bl. a. föreslås en översyn av konkurrenslagen och NO:s instruktion i syfte att begränsa

möjligheterna till ingripanden mot ekonomiska föreningar.

Folkkrörelseutredningens betänkande bereds för närvarande inom rege- ringskansliet. Utskottsmajoriteten förutsätter att den principfråga som tas upp i motionen därigenom kommer att få en allsidig belysning. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning bör därför riksdagen avvakta med att ta initiativ i frågan.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på motion N391 och reservationen från moderaterna och folkpartiet.

Anf. 66 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Frågan har utretts i sex år. Eftersom jag var en av utredarna i kooperationsutredningen är frågan inte heller för mig på minsta sätt ny eller obekant. Jag vill dock ånyo peka på det centrala avsnittet i 1982 års konkurrenslagstiftning – det är *skadlig* verkan av konkurrensbegränsningar och konkurrensbegränsningar som är otillbörliga ur allmän synvinkel som skall bekämpas. Jag har svårt att se att Kooperationen skulle inta någon särställning i det avscendat.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 3 om detaljhandel.

Detaljhandel

Anf. 67 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Näringsfrihet och fri etableringsrätt är nödvändiga förutsätt- ningar för marknadsekonomin. Folkpartiet anser därför att det måste till mycket starka skäl om man skall acceptera olika former av tillståndstvång inom näringslivet. Sådana innebär ingrepp i näringsfriheten, som vi menar bör vara grundlagsskyddad i likhet med andra grundläggande friheter.

Folkpartiet har – tillsammans med moderata samlingspartiet – i reserva- tion 1 i näringsutskottets betänkande om detaljhandel återigen deklarerat denna grundsyn. Vi har också tidigare här i kammaren fört denna debatt, senast i samband med beslutet om nya plan- och bygglagen. Vi hävdade då, liksom nu, att det kommunala planmonopolet inskränker näringsfriheten. Marknadsekonomin spelregler sätts ur funktion och detaljhandeln styrs av politiker på kommunalkontoret i stället för av konsumenter och nyttjare. Det är fritt fram för kommuner att reglera näringsliv och handel på ett sätt som i första hand passar politikernas byggnadskartor. Konkurrens och kundintres- sen åsidosätts ofta för andra politiska intressen.

Denna inskränkta näringsfrihet befinner sig i dag i en gråzon mellan planhushållning och marknadsekonomi.

Det finns många flagranta exempel på politisk etableringsstyrning, som mer tillgodoser rent politiska intressen än konsumentintressen.

Jag kan ta ett exempel från min hemkommun Örebro. Där har två kända butikskedjor sedan flera år förhandlat med den socialdemokratiska kommunledningen om att få etablera butiker i Örebros norra stadsdel där E3/E18 och riksväg 60 möts. Det råder inget tvivel om att den etableringen skulle fungera som en affärsmagnet och tilldra sig kunder från ett stort geografiskt område.

Enligt vår uppfattning skulle det även gynna cityhandeln, då en större kundfrekvens skulle betyda ett uppsving för affärlivet i hela Örebro.

Socialdemokraterna nekar företagen denna etablering med argumentet att cityhandeln skulle bli lidande. Samtidigt sker nu en utflyttning av ett antal butiker från city till ett område i södra kommundelen där ett annat varuhus är beläget. Det är alldeles uppenbart att denna etableringsstyrning är ämnad att stödja varuhuset som ingår i en butikskedja som står socialdemokratiska rörelsen nära.

Så fungerar det kommunala planmonopolet. Detta är inte marknadsekonomi!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Reservation nr 3 tar upp de illojala konkurrensförhållanden som lätt uppstår då stat och kommun bedriver detaljhandel.

Det går en väsentlig skiljelinje mellan privat detaljhandel och sådan som bedrivs i statlig och kommunal regi. I den förra måste verksamheten bära sig med de intäkter som skapas på marknaden. I den senare kan försäljningen delvis finansieras genom monopolverksamhet eller med skattemedel. Även vid en långtgående särredovisning kan verksamheten inom t. ex. affärsverkens ram på olika sätt åtnjuta konkurrensfördelar.

Vi anser att regeringen skall kartlägga omfattningen av detaljhandel som bedrivs av statliga och kommunala organ och lägga fram ett förslag som förhindrar denna form av illojal affärsverksamhet.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall också till reservation nr 3.

Anf. 68 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I det nu aktuella betänkandet behandlas frågor som rör torghandeln, etableringshinder för detaljhandeln och i lag garanterad näringsfrihet.

Vad gäller torghandeln är utskottet enigt om att i avvaktan på resultatet av den översyn som pågår av gällande reglering av tillfällighetshandeln, inkl. torghandeln, finns det inte motiv för riksdagen att vidta några åtgärder.

Centern har en egen reservation när det gäller etableringshinder för detaljhandeln. Vi i centern anser att det finns situationer då kommunen måste kunna utöva ett visst inflytande över hur byggnader används. Den nya plan- och bygglagen har varit i kraft endast sedan den 1 juli 1987. Även om lagen, som centern ser det, ger utrymme för en alltför långt gående reglering av handelns etableringar så är centern inte nu – fem månader efter lagens ikraftträdande – beredd att förordna en förändring av denna. Hur kommunerna kommer att tillämpa PBL blir avgörande för om lagen på något längre sikt bör ändras, så att kommunernas inflytande minskar.

Centern anser det också angeläget att omedelbart uppmärksamma andra inskränkningar i näringsfriheten. Exempel på detta är olika slag av monopol,

bidragsbestämmelser, vissa reglerings- och styrningsåtgärder, auktorisationskrav och etableringskontroll. Centern anser – och här är vi på samma linje som folkpartiet och moderaterna – att det finns anledning att genom en utredning söka klarlägga hur näringsfriheten kan förstärkas i lag. Vi i centern anser att det bör ankomma på regeringen att aktualisera en sådan utredning.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservation nr 2.

I reservation 3 har centern tillsammans med moderaterna och folkpartiet poängterat vikten av att konkurrensen inom detaljhandeln sker på så lika villkor som möjligt.

Det förekommer att detaljhandel bedrivs i kommunal och statlig regi. Risken är stor att detaljhandelsverksamheten i viss utsträckning finansieras av intäkter från monopolverksamhet eller direkt av skattemedel.

Enligt centerns uppfattning finns det anledning att klarlägga omfattningen av denna typ av verksamhet hos statliga och kommunala organ. Regeringen bör tillse att en sådan kartläggning kommer till stånd och därefter återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder. För de statliga affärsverkens del bör inriktningen på förslagen vara att verken skall upphöra med sådan försäljning som ligger utanför deras verksamhetsområden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Sedan skulle jag, för klarhetens skull i den här debatten, gärna vilja att Gudrun Norberg gav ett klart besked: Är folkpartiet berett att helt avskaffa det kommunala planmonopolet?

Anf. 69 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1987/88:3 behandlas tre motioner som var och en på sitt sätt berör detaljhandeln. Jag skall kort beröra alla tre motionerna och utskottets inställning i de olika frågorna.

Vad gäller kommunernas upplåtelser av plats för torghandel, vilket behandlas i motion N336, konstaterar utskottet att torghandel endast får bedrivas om den sanktionerats av kommunen. Kommunen har befogenhet men ej skyldighet att upplåta plats. Finns ingen allmän torghandelsplats krävs tillstånd enligt allmänna ordningsstadgan i varje enskilt fall. Motionären vill att kommunerna skall åläggas att upplåta plats för torghandel.

Efter beslut av regeringen 1985 pågår en översyn av tillfällighetshandeln. Utredningen planerar att redovisa resultatet av sina överväganden i början av nästa år. Mot denna bakgrund avstyrker ett enigt utskott bifall till motionen.

Garantier för en absolut näringsfrihet synes vara utgångspunkten i motion N348, där man går till angrepp på, som det uttrycks, kommunernas trakasserier av storköpshandeln.

Kommunerna anges i motionen använda det kommunala planmonopolet i syfte att förhindra ej önskad detaljhandelsetablering. Det sägs drabba enskilda konsumenter, särskilt barnfamiljer. Vidare sägs i motionen att fruktan för att närbutikerna skulle försvinna förefaller oberättigad.

Jag har velat göra detta korta sammandrag av motionen därför att jag anser en del uttalanden något onyanserade.

Något uttryckligt stadgande om näringsfrihet finns inte sedan den från år 1864 gällande förordningen upphävdes för snart 20 år sedan. Grundlagbered-

ningen, som avlämnade sitt slutbetänkande 1972, lade inte fram något förslag om att näringsfriheten skulle grundlagsfästas. Remissinstanser hade kritiserat tankar kring ett sådant förslag. Riksdagen har därefter vid flera tillfällen och senast hösten 1986 avslagit motionsyrkanden av liknande innebörd.

Vad gäller plan- och bygglagen antogs den nu gällande av riksdagen för något år sedan och har alltså endast varit i kraft sedan den 1 juli 1987. I sak innebar den nya lagen inte några större förändringar med avseende på kommunernas inflytande över etablering av handeln. I lagen och dess förarbeten sågs att markens lämplighet för bebyggelse och bebyggelsesmiljöns utformning skall regleras genom detaljplan. Den får innehålla bestämmelser om byggnaders användning. Planens utformning skall medge etablering av nya butiksformer. Näringsutskottet uttalade också i sitt yttrande till bostadsutskottet att "den kommunala planeringen måste ge utrymme för förändring och förnyelse för att möjliggöra en rationell utveckling av handeln". Utskottet ansåg att bestämmelserna i PBL var fullt förenliga med kravet på förnyelse. Utskottet avstyrkte bifall till motionen.

I motion N408 av folkpartiet begärs att riksdagen skall göra ett uttalande till regeringen av den innebörden att offentliga organ inte bör bedriva detaljhandel. Bakgrund till motionen är att televerket i sina butiker också säljer bl. a. cykelreflexer och kassetband, att landstingsanställda genom Landstingens Inköpscentral fått möjlighet att köpa vissa sportartiklar och att anställda i Stockholms kommun kunnat köpa vissa varor från stadens materiallager. Motionärerna oroar sig för att denna verksamhet subventioneras av övrig verksamhet.

Utskottet är överens med motionären om att konkurrensutsatt verksamhet hos statliga och kommunala organ inte bör subventioneras av monopolverksamhet eller skattemedel. Televerket har beslutat att dess konkurrensutsatta verksamhet skall särredovisas.

Utskottet anser inte att det är fel av televerket att – liksom inom privat handel – av marknadsföringsskäl ha vissa speciella produkter till försäljning.

Landstingens bidrag till Landstingens Inköpscentral för den speciella postorderkatalog som används vid försäljningen uppgår till 2:60 per anställd och år. Stockholms stads försäljning till sina anställda uppgick 1986 till ca 20 kr. per anställd. Utskottet ser inget anmärkningsvärt i dessa personalvårdande åtgärder.

Avslutningsvis vill jag gärna markera att utskottet klart tar avstånd från den negativa inställning till statlig och kommunal verksamhet inom den konkurrensutsatta sektorn som kommer till uttryck i motionen. Utskottet har inget att erinra mot att det i statlig och kommunal regi bedrivs verksamhet som konkurrerar med privat företagande. En förutsättning är att det inte förekommer någon subventionering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 3 och avslag på alla tre reservationerna.

Anf. 70 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Att näringsfriheten redan före PBL:s införande var begränsad vet vi, och därför tycker vi att det hade varit bättre om PBL öppnat mera för näringsfrihet i stället för att minska den.

Jag skulle vilja ställa två frågor till Göran Magnusson.

Anser Göran Magnusson att det exempel jag nämnde från Örebro kommun visar på förhållanden som är till konsumenternas fördel?

Anser Göran Magnusson att politiker är bättre på att avgöra vad och var människor skall handla? Detta bli ju följderna när politiker lägger sig i och styr detaljhandeln såsom skett i Örebro.

Till Ivar Franzén skulle jag vilja säga att vi har en lag som säkrar näringsfriheten. Det trodde jag att även centern ville ha. Jag riktar till Ivar Franzén, när han talar om det kommunala planmonopolet och förefaller att försvara det, samma fråga som jag nyss ställde: Är den utveckling som demonstreras i exemplet från Örebro till konsumenternas fördel?

Anf. 71 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det finns en mycket klar nyans i Göran Magnussons ställningstagande till den offentliga verksamheten. Han ser i stort sett inte några begränsningar för den här verksamhetens omfattning.

Det finns där en ganska klar skiljelinje mellan centern och socialdemokratin. Vi är angelägna att värna om den offentliga verksamheten och att effektivisera den. Vi ser emellertid inget självändamål i att den skall svälla ut på områden där den privata verksamheten är effektivare och ofta också lämnar bättre service. Det är därför angeläget att vi medverkar till att inte få in en massa onödigt verksamhet i den offentliga verksamheten. Vi måste verkligen försöka sortera upp detta, så att det blir till medborgarnas fromma.

Det kommunala planmonopolet är i och för sig en så komplicerad fråga att det är svårt att så här rakt upp och ner göra ett klarläggande. Det berör det mesta i den kommunala verksamheten. Jag tolkar ändå Gudrun Norbergs uttalande här som att även folkpartiet är medvetet om att avskaffande av det kommunala planmonopolet skulle innebära ett oerhört handikapp för den kommunala demokratin.

Det är kanske en av demokratins svagheter att rättigheter som vi i demokratisk ordning får gemensamt kan brukas mer eller mindre väl. I den beskrivning som Gudrun Norberg gör från Örebro, framgår att det hela där har brukats mindre väl. Om vi inte i några fall kan acceptera att demokratin får misslyckas, måste vi avskaffa demokratin. Vi går då ännu längre in i snårskogen.

Från centerns sida har vi ansett att PBL har gett kommunerna onödigt starka medel när det gäller att styra detaljhandeln. Det har vi klart redovisat i samband med behandlingen av PBL. Vi anser dock också att det här finns utomordentligt goda möjligheter för kommunerna och de många förnuftiga kommunalpolitikerna att hantera detta på ett sådant sätt att det väl stämmer överens med medborgarnas intresse och med en god kommunal demokrati. Vi vill därför först ge kommunerna en chans att få systemet att fungera, innan vi tar steget till lagändringar.

Anf. 72 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag vill först säga till Gudrun Norberg att jag hade en formulering i mitt anförande om något onyanserade uttalanden. Jag håller inte med Gudrun Norberg i hennes resonemang om att inom PBL befinner

sig det kommunala planmonopolet i något slags gråzon mellan planhushållning och näringsfrihet. Detta är inte min kommunala erfarenhet efter ganska många års verksamhet. Jag tror att det är många i denna kammare som utifrån sin kommunala verksamhet inte känner igen sig i Gudrun Norbergs beskrivning.

När det sedan gäller Gudrun Norbergs frågor är det självklart, och det står också utskottsmajoriteten för, att det är konsumentintresset och konsumenternas val som sist och slutligen avgör detaljhandelns och handelns utformning. Det är i varje fall inte de lokala kommunalpolitikerna som avgör detta. Om de lokala kommunalpolitikerna fattar sådana beslut som konsumenterna uppfattar inte är i deras intresse så korrigeras besluten självfallet genom de allmänna valen. På det sättet tror jag att man får en bra avvägning av olika intressen i detta sammanhang. Jag tror alltså inte att politikerna är bättre.

Jag kan självfallet inte i detalj diskutera exemplet från Örebro, eftersom jag inte känner till samtliga fakta. Men jag har faktiskt erfarenheter från Köping, som är grannstad till Örebro, av vilka effekter planering för detaljhandeln kan få i olika sammanhang. Jag har erfarenheter av hur en stor varuhuskedja flyttade från Köping och därigenom ruskade om i hela handeln.

Jag vill gärna betona att riksdagen har valt att lägga ansvaret för dessa frågor på kommunerna, och det beslutet tycker jag att vi skall hålla fast vid. Kommunerna har också ett totalansvar för att deras invånare har en bra service på olika områden.

Det finns kanske inte särskilt stora meningsskiljaktigheter mellan Ivar Franzén och mig – om vi inte skall gå in på frågor som gäller planmonopolet inom ramen för PBL. Men när jag har läst det yttrande som näringsutskottet avgav till bostadsutskottet i den frågan och centerns reservation i anslutning till det här betänkandet har jag upptäckt en del skillnader och nyanser i sättet att resonera som det i och för sig kunde vara intressant att diskutera. Men den diskussionen kanske kan anstå till dess vi har vunnit längre tids erfarenhet av tillämpningen av PBL.

Anf. 73 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jo, Göran Magnusson, jag vill påstå att vi befinner oss i en gråzon mellan planhushållning och marknadsekonomi när det gäller tillämpningen av det kommunala planmonopolet i sådana exempel som jag har angett. Jag tänkte mig mycket noga för innan jag sade de orden i mitt inledningsanförande, eftersom jag förstod att de skulle komma att uppmärksammas.

Men jag har god grund för det jag har sagt. Jag angav ett exempel med en företagskedja som ville etablera sig i en kommundel men blev nekad av politikerna att över huvud taget etablera sig där – och politikerna använde argumentet att cityhandeln skulle bli lidande. Samma politiker ordnade sedan gratisbuss från city ut till det södra varuhuset för att människor skulle kunna handla där. Då talade man inte om att cityhandeln blev lidande. Därefter uppmuntrade man butiker inne i city att etablera sig vid det södra varuhuset. Detta är en mycket klar politisk styrning, som inte har med konsumentintressen att göra – och denna politiska styrning är inte marknads-

ekonomi utan ett uttryck för planhushållning.

Jag vill säga till Ivar Franzén, precis som jag sade tidigare, att vi vill ha en lag som säkrar näringsfriheten. När PBL infördes anförde vi att den innebar en risk för näringsfriheten, som därigenom skulle kunna inskränkas ytterligare. Lagen kan användas precis som jag har beskrivit att den har använts i min hemkommun. Jag är glad att Ivar Franzén nu säger att han anser att PBL borde ha innehållit mindre som innebar inskränkningar av näringsfriheten. Det var synd att centern, så vitt jag minns, inte stödde vår reservation när PBL behandlades.

Anf. 74 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Det finns en mycket gammal tradition att städerna genom planmonopolet ha möjlighet att ordna sin bebyggelse och bestämma hur marken och där uppförda byggnader skall användas. Jag vill understryka att det inte genom det PBL-beslut som fattades av riksdagen blev någon avsevärd utvidgning av dessa möjligheter – utan de här förhållandena har rått under en lång följd av år, och jag vill påstå att vi har en förhållandevis rationell och väl utbyggd handel i Sverige och att avsevärda förändringar har skett. Däremot tror jag att man kan diskutera om alla de förändringarna har varit till konsumenternas fromma.

Låt mig sedan upprepa att jag inte avser att kommentera eller diskutera förhållandena i Örebro kommun. Jag känner till dem alltför dåligt, och det är inte heller riktigt att göra det i denna kammare.

Jag vill understryka att det inte ligger något konstigt i att kommuninvånare genom sina valda politiker har möjligheter att utöva inflytande över hur man skall använda marken och hur man skall organisera olika verksamheter. Riksdagen har dessutom valt att lägga de här frågorna på kommunal nivå för att besluten skall kunna fattas så nära de människor som berörs som möjligt.

Får jag till sist, herr talman, säga att det hade varit bra om Gudrun Norberg ytterligare hade övervägt formuleringen att befinna sig i en gråzon mellan planekonomi och marknadsekonomi.

Anf. 75 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Mycket kort. Jag vet inte hur många gånger jag måste upprepa för att Gudrun Norberg skall uppfatta att centern just i denna fråga i samband med att vi behandlade PBL gjorde den bedömningen att kommunerna fick onödigt stora styrmöjligheter när det gäller etablering av detaljhandeln. Där hade vi alltså en ganska likartad inställning. Kommunerna har goda möjligheter att hantera frågan på ett förnuftigt sätt, och jag tror att de flesta kommunpolitiker gör det. Därför behöver vi inte ta tid på oss för att utvärdera frågan, innan vi gör lagändringar. Näringsfrihet är en mycket viktig fråga för oss i centern. Men det finns många andra viktiga frågor. Det går aldrig att driva en fråga ensidigt och sedan driva alla de andra.

Anf. 76 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Göran Magnusson tycker inte att planmonopolet stärktes i samband med PBL:s införande. Jag tycker att det hade funnits stor chans då

att stärka näringsfriheten, om Göran Magnusson och hans parti hade velat göra det.

Detaljhandel

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Socialutskottets betänkanden 5 och 6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Socialutskottets betänkande 7

Mom. 2 (meritvärdering av läkares FN-tjänstgöring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 8

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 2

Mom. 1 (folkrörelsernas lotterier m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 138 för reservation 1 av Jan-Erik Wikström m. fl.

Mom. 2 (tipsmedlens användning till idrotten)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 17 för reservation 2 av Alexander Chrisopoulos. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (viss kasinoverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 65 för reservation 3 av Lars Ahlmark m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Kulturutskottets betänkande 3

Mom. 1 (stimulansåtgärder för ideellt föreningsarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 75 för reservation 1 av Jan-Erik Wikström m. fl.

Mom. 2 (statligt stöd till ideella folkrörelser)

Utskottets hemställan bifölls med 222 röster mot 67 för reservation 2 av Jan-Erik Wikström m. fl.

Kulturutskottets betänkanden 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 10

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 1

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 138 för reservationen av Christer Eirefelt m. fl.

Näringsutskottets betänkande 2

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 183 röster mot 109 för utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Christer Eirefelt m. fl.

Näringsutskottets betänkande 3

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (näringsfrihet)

Först biträdades reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. med 113 röster mot 30 för reservation 2 av Ivar Franzén och Jan Hyttring. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 154 röster mot 107 för reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. 29 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (statligt och kommunalt bedriven detaljhandel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

5 § På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren medge att bostadsutskottets betänkanden 1987/88:1 och 2 debatterades i angiven ordning och att voteringarna ägde rum i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

Föredrogs

bostadsutskottets betänkanden

1987/88:1 om vissa länsstyrelsefrågor (prop. 1986/87:95 delvis) och

1987/88:2 om regler för byggande.

Först upptogs till behandling bostadsutskottets betänkande 1 om vissa länsstyrelsefrågor.

Vissa länsstyrelsefrågor

Anf. 77 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag skall knyta några närmast principiella synpunkter till bostadsutskottets betänkande 1 och då närmast med anledning av reservation 1, bakom vilken socialdemokraterna i utskottet står.

Jag har nämligen en känsla av att vad som eventuellt kan hända är någonting unikt i riksdagslivet, dvs. att de borgerliga partierna tillsammans med vpk, om nu detta parti även vid omröstningen i kammaren står kvar i den majoritet som man i utskottet bildat med de borgerliga partierna, kommer att

utfärda någon sorts förbud för regeringen att framlägga en proposition.

Jag ber, herr talman, inledningsvis att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen, nr 1, och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Vad handlar då detta om? Den vanligaste kritiken från oppositionen i sådana här sammanhang är att det inte kommer några förslag från regeringen och att de förslag som eventuellt kommer är försenade och har ett felaktigt innehåll. Nu attackerar man från det motsatta hållet. Den vanliga rollfördelningen mellan aktörerna riksdag och regering är ju den, att det i huvudsak är regeringen som lägger fram förslag, som vi sedan prövar i utskott och kammare och därefter fattar beslut.

Här kommer alltså majoriteten – moderater, folkpartister, centerpartister och vpk – att lägga locket på för potentiella effektiviseringar inom länsförvaltningen, om nu utskottsmajoriteten består även vid omröstningen i kammaren. Man vill förhindra moderniseringar. Man vill lägga hinder i vägen när det gäller att förbättra länsstyrelsernas service. Vidare går man emot personalorganisationernas mycket starka intresse för att få förändringar, förbättringar, till stånd. Principiellt är situationen mycket intressant. Jag är dock mycket betänksam i detta avseende. Ingen här i riksdagen, herr talman, vet ju om eller när en proposition kan komma. Eller är det så, att borgerligheten har sådan information att man i dag, med hänvisning till någon form av underlag, kan säga nej?

Det enda vi socialdemokrater vet i detta sammanhang är att borgerligheten tillsammans med vpk inte vill ha en granskning av en eventuell proposition. Man vill alltså inte värdera propositionen kvalitetsmässigt, när den nu kommer, med tanke på dess sakliga innehåll. Det är ett mycket tungt ansvar som borgerligheten och vpk på detta sätt tar på sig. Principiellt är jag mycket förvånad över att man har tagit detta steg.

Ännu en gång, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 1 i detta betänkande.

Anf. 78 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar, bostadsutskottets första betänkande detta riksmöte, upptar i huvudsak två frågor:

1. När skall riksdagen behandla frågan om en sammanföring av länens förvaltning i en myndighet, en s.k. samordnad länsförvaltning?
2. Hur skall länsstyrelsernas naturvårdsenheter klara alla nya krav som ställs på dem?

Dessutom tar man i betänkandet upp några motioner som rör länsstyrelsens styrelse.

När vi i bostadsutskottet i somras besökte Norrbottens län fick vi en redogörelse för det då knappt årgamla försöket med samordnad länsförvaltning. Redovisningen bör väl närmast karakteriseras som entusiastisk. Ett sådant resultat är givetvis glädjande för dem som har ansvarat för omorganisationen.

Ändå anser vi i folkpartiet, till skillnad från föregående talare, som ju företräder socialdemokraterna, att utskottsmajoritetens förslag är utomordentligt klokt, nämligen att en proposition i frågan får anstå till våren 1989.

Ett så omfattande reformförsök bör få den prövningstid som man betraktade som rimlig när man startade med försöket. Man kan knappast hinna med att utvärdera alla konsekvenser på ett år.

Därtill kommer att försök pågår i andra län – försök med en organisation som skiljer sig från den i Norrbotten. Dessa försök beskrivs också som lyckade inom sina områden, t. ex. i Kronobergs län. En jämförelse och en eventuell sammanvägning bör därför göras inför propositionsarbetet våren 1989.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till utskottets skrivning vad gäller förslag till samordnad länsförvaltning.

Den andra större frågan – det gäller alltså naturvårdsenheternas resurser – debatterade vi här i kammaren för precis ett halvår sedan, den 27 maj. Då gällde det den extra resursförstärkning om 5 milj. kr. som folkpartiet ville att länsstyrelsernas naturvårdsenheter skulle få för att klara sina allt större åligganden. Genom riksdagens majoritet blev det tyvärr avslag.

I dag kan vi inte föreslå ett penningtillskott. I stället betonar vi det som sades i vår motion i våras, att naturvårdsenheterna får en sådan organisation att de på ett mera kraftfullt sätt kan företräda miljövärdens intressen.

I våras hänvisade majoritetens företrädare till att en utredning pågick om miljövärdensorganisationen. Denna utredning, den s. k. Heurgrenska utredningen, med titeln För en bättre miljö, har presenterats under hösten och skall nu utgöra bas för en miljöpolitisk proposition under våren. Med hänvisning till detta har vår motion 1986/87:517 avstyrkts.

Herr talman! Vi vill genom vår reservation peka på vikten av att den regionala tillsynsmyndigheten ges en central roll. Under den senaste månaden har den allmänna debatten gett oss ett gott stöd i denna fråga. Miljö- och energiministern har anklagat länsstyrelserna för att inte med kraft t. ex. ta itu med freonfrågan. Men länsstyrelserna blev inte svaret skyldiga. Länsstyrelsen i Kalmar säger t. ex. i ett öppet brev till Birgitta Dahl och regeringen att "glappet mellan era ambitioner och våra resurser har blivit alltför stort – – . Vi har inte en chans att sköta rutinarbetet på det sätt Ni förväntar och samtidigt bevaka och ingripa mot nya miljöhot."

I debatten i maj tog jag fram några exempel på vad som inte hinns med, och jag vill påminna om dessa. De nya uppgifter som tillsyn enligt vattenlagen innebär har man ej kunnat prioritera. Många tillstånd enligt miljöskyddslagen börjar snart nå tioårsgränsen. Resurser för omprövningar saknas. Utredning om vissa problem i den känsliga Emån kan inte genomföras. Exempelen kan mångfaldigas, säkerligen från varje länsstyrelse.

Kalmar läns naturvårdsenhet avslutar sitt brev till Birgitta Dahl med en inbjudan till ett studiebesök eller kanske en praovecka. Jag vill gärna be att få instämma och hälsa miljöministern välkommen till en, som jag uppfattar det, vital och engagerad naturvårdsenhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2. Även om den inte vinner gehör hos kammaren hoppas jag att dess intentioner skall finnas med i den miljöpolitiska proposition som väntas i vår.

Till sist vill jag säga något om den motion som Bengt Harding Olson har väckt om initiativrätt för ledamot i länsstyrelsen. Många har förvånats över att denna demokratiska rättighet saknas i länsstyrelseinstruktionen. Proble-

met har väl i de flesta fall kunnat lösas smidigt genom underhandskontakter. Folkpartiet har nu accepterat att frågan behandlas i samband med det kommande förslaget om samordnad länsförvaltning, där de förtroendevaldas medverkan i länsstyrelsens styrelse skall tas upp.

Anf. 79 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Ingrid Hasselström Nyvall gör här någon sorts sakvärdering av en eventuell proposition, om vilken vi egentligen inte vet ett dugg. Med denna underliga sakhantering säger hon nej till att riksdagen skall ta emot en sådan proposition. Det är ett mycket dåligt sätt att argumentera.

Jag vill ställa frågan till fru Hasselström Nyvall: Varför är folkpartiet rädd för att det eventuellt kommer en proposition i framtiden? Låt oss titta på sakfrågan och de skäl som då kan finnas för att lägga fram en proposition! Utskottet får i sedvanlig ordning se på innehållet i propositionen, godta den eller göra förändringar. Folkpartiet vill inte vara med om detta, och därmed skjuter man upp en nödvändig effektivisering inom länsstyrelsen till 1990-talet. Det är dålig politik.

Anf. 80 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp) replik:

Herr talman! Jag kanske inte riktigt förstod Per Olof Håkansson när han talade om att folkpartiet tar upp sakhanteringen. Vi har inte tagit upp sakhanteringen så mycket när det gäller samordningen av länsförvaltningen.

När förslaget om samordnad länsförvaltning lades fram ansågs att försök borde pågå i tre år. I Norrbotten tycker man att man har lyckats bra, men det finns andra länsstyrelser som också lyckas ganska bra. Varför skall riksdagen då i dag fatta ett hastigt beslut grundat bara på försöket i Norrbotten? Vilken länsstyrelse som helst får ju under tiden arbeta med sin organisation. Känner man att man vill, som Per Olof Håkansson säger, effektivisera verksamheten står det varje länsstyrelse fritt att göra så. På den punkten lägger vi i folkpartiet absolut ingen hämsko på verksamheten.

Anf. 81 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Fru Hasselström Nyvall talar här om tre år, om Norrbotten och om ett hastigt fattat beslut. Det är precis det som det inte handlar om. Det handlar om att vi inte vet någonting om detta. Vi vet ingenting om huruvida detta skall grundas på Norrbottensförsöket, om perioden skall löpa ut eller om vi hastigt skall fatta beslut. Vad vi slår vakt om är att regeringen ändå måste få ha rätt att komma till riksdagen med sina förslag. Var hamnar vi om vi plötsligt skulle använda den princip till vilken fru Hasselström Nyvall uppenbarligen ansluter sig, nämligen att en majoritet här i riksdagen skulle förhindra regeringen att regera? Det är ju det som frågan egentligen handlar om.

Vi har inte bundit oss för någon lösning baserad på Norrbottensmodellen eller vad det nu handlar om. Vi värnar om regeringens uppgift som är att regera, regeringens uppgift är att komma till riksdagen med propositioner, och det vill ni förhindra med detta förslag till beslut.

Anf. 82 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp) replik:

Herr talman! Vi har nog fått uppfattningen att det var just Norrbottensför-
söket som förslaget skulle grundas på, eftersom regeringen efter det att detta
försök pågått bara tre månader frågar länsstyrelserna om deras åsikt om
försöket och hur de vill ha sin länsförvaltning ordnad. Regeringen har gett
sken av – det tycker jag är ganska klart – att det är just Norrbottensmodellen
som den vill ha genomförd. Man kan inte säga att man, genom att ge
ordentlig betänketid innan man genomför en så stor reform som denna,
hindrar någon regering från att regera.

Anf. 83 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Regeringen har i en skrivelse till riksdagen meddelat att man
ämnar avkorta försöksperioden och lägga fram ett förslag om samordnad
länsförvaltning under den här mandatperioden. Det är därför vi har tagit upp
frågan.

Utskottet föreslår att riksdagen skall göra ett uttalande med anledning av
centerns motion 1986/87:Fö160 som innebär att vi inte vill avkorta försökspe-
rioden så våldsamt som detta skulle innebära. Säger riksdagen ingenting nu
har ju regeringen en sorts accept från riksdagen att avkorta försöksperioden
och under mandatperioden lägga fram ett förslag. Detta anser majoriteten i
bostadsutskottet vara ett alltför snabbt handlande. Vi vill att försöksverk-
samheten i Norrbotten skall få pågå längre innan det är meningsfullt att
utvärdera den. Andra län prövar också olika organisationsformer som bör
vägas in. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan under punkt 1.

Centern reserverar sig tillsammans med folkpartiet för att länsstyrelserna
skall få en bättre möjlighet att klara miljövårdstillsynen.

Samhället lägger på länsstyrelserna ett stort ansvar inom naturvård och
miljöskydd men ser inte till att de får en organisation som kan klara arbetet. I
stället går regeringsföreträdare ut och kritiserar i skarpa ordalag personalen
ute på naturvårdsenheterna. Detta leder inte till bättre miljöskydd. De
känner sig med rätta orättvist behandlade.

Förutom organisationsförändringar behövs ytterligare resurser direkt
riktade till naturvårdsenheterna på länsstyrelserna. Detta behandlar inte
bostadsutskottet i dagens betänkande. Men centern har nyligen med
anledning av tilläggspropositionen väckt en kommittémotion med förslag om
10 milj. kr. till länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Om något konkret skall
kunna göras för att snabbt stärka övervakningen på miljöområdet måste nya
resurser tillföras nu. Riksdagen har alltså möjlighet att redan i höst anslå
erforderliga medel med anledning av centermotionen. Det är också viktigt
att länsstyrelserna får sådana instruktioner att pengarna verkligen kommer
naturvården till godo. Därför yrkar jag bifall till reservation 2 i bostadsut-
skottets betänkande 1987/88:1.

Anf. 84 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Länsstyrelserna är viktiga organ. Deras roll är dock något
komplicerad. Dels är länsstyrelserna regeringens och centrala myndigheters
organ, dels skall länsstyrelserna företräda länens intressen gentemot rege-
ringen. Det finns även andra länsorgan med liknande uppgifter.

En avgörande förändring har skett för ett antal år sedan genom att lekmannainflytandet i länsstyrelserna ökade, och det är givetvis av stort värde. Vi bör så långt som möjligt försöka bibehålla detta inflytande.

Men en fastlagd organisation eller struktur behöver inte vara för evigt. Den måste från tid till annan ses över, men det bör ske planerat och utan alltför stor brådska. Civilministern visar dock upp en påtaglig, ja nervös brådska.

Den 1 juli 1986 trädde en ny lag i kraft om försöksverksamhet i Norrbottens län. Den modell av samordnad länsförvaltning som då startade avsågs pågå i tre år. Men redan efter tre månader – hösten 1986 – påbörjade regeringen en utvärdering, och detta väckte självfallet stor förvåning ute i länen.

Civilministern har nu anmält att han avser att lägga fram en proposition om samordnad länsförvaltning – alltså en permanentning – under innevarande mandatperiod. Det innebär att en proposition är att vänta senast våren 1988. Nog är detta anmärkningsvärt. Har man beslutat om en treårig försöksverksamhet bör i varje fall större delen av tiden få löpa ut.

Dessutom är det bra om man kan väga in andra synpunkter eller andra metoder för att öka effektiviteten ute i länen. Det kan finnas andra modeller än den i Norrbotten. Kronobergsmodellen har nämnts, och den är värd att ta vara på.

Dess bättre har bostadsutskottet litet mer is i magen än civilministern. Det är rimligt att inte rusa iväg alltför snabbt. Majoriteten i bostadsutskottet har med anledning av en centermotion enat sig om att om det skall till en ny lagstiftning i dessa frågor, så skall proposition inte lämnas förrän 1989. Då kan man ha fått mera tid som kan behövas för att väga in många andra synpunkter på hela frågan.

Per Olof Håkansson försvarar självfallet tappert regeringen, men riktigt helhjärtat är väl ändå inte försvaret. Jag tillåter mig att citera ur den reservation som Per Olof Håkansson yrkat bifall till. Där står: "Utskottet har inte tillräckliga skäl motsätta sig regeringens handläggning av ärendet eller den tidsplan för propositionsarbetet som regeringen nu arbetar efter."

"Inte tillräckliga skäl", men skäl finns uppenbarligen, även för Per Olof Håkansson. Det innebär att man är något tveksam i det stöd man ger regeringen.

Jag vill i detta sammanhang kommentera de argument som Per Olof Håkansson för fram i debatten. Han sade att det inte är rimligt att riksdagen utfärdar förbud för regeringen att lägga fram propositioner och att detta är regeringens uppgift som riksdagen inte skall lägga sig i. Denna tolkning är enligt min uppfattning inte korrekt. Riksdagen kommer – om nu riksdagen följer majoritetens förslag – inte att införa något förbud. Jag nödgas återigen citera ur betänkandet. På s. 6 säger utskottsmajoriteten: "Om utvärderingen ger vid handen att en proposition om samordnad länsförvaltning skall föreläggas riksdagen synes det vara lämpligt att riksdagen presenteras ett förslag våren 1989."

Såvitt jag kan förstå innebär den formuleringen inte ett förbud. Det är en rekommendation som riksdagen ställer sig bakom gentemot regeringen för att på det sättet förhindra onödigt arbete, för att förhindra olycksfall i arbetet

så att man inte alltför snabbt lägger fram en proposition som inte är tillräckligt väl underbyggd.

Per Olof Håkansson säger också att man – dvs. majoriteten – vill förhindra förbättringar. Det är inte så att vi vill förhindra något, tvärtom. Skall en proposition komma är det väl i allas intresse att den har sådan kvalitet att den får godkänt av riksdagen. Av den anledningen tycker jag att kritiken från Håkanssons sida är felaktig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i den här delen.

Jag vill också helt kort beröra reservation nr 2, som gäller förstärkning av länsstyrelsernas naturvårdsenheter. Det kan givetvis finnas olika synpunkter på resurserna till de avdelningarna, men jag tycker inte att riksdagen i det här läget, utan närmare redovisning av vilka kostnader det rör sig om, skall fatta ett sådant beslut. Jag tycker att man bör överväga de frågorna i ett större sammanhang när man ser hela resursåtgången till den sektorn. Jag tycker alltså att vi skall avvakta litet till. Även i det hänseendet vill jag således yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 85 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan förstå att Bertil Danielsson är besvärad över den här debatten, men vad jag inte förstår är att han inte tolkar det folkliga uttrycket förbud som jag gör det, dvs. synonymt med det som Bertil Danielsson nu ställde sig bakom. I den text som Bertil Danielsson säger ja till heter det: Regeringen bör sålunda inte enligt utskottets mening förelägga riksdagen ett förslag under innevarande mandatperiod. Det kan man med ett folkligt uttryckssätt kalla ett förbud. Att det i den formella, juridiska meningen inte är ett förbud är en helt annan sak. Jag valde den folkliga benämningen när jag sade att det skall uppfattas som ett förbud.

Det är något av ett hot över det som Bertil Danielsson nu för fram i debatten, nämligen att det inte är någon mening med att komma med ett förslag, därför att moderater, folkpartister, centerpartister och vpk:are kommer att använda sin majoritet till att avslå varje förslag som ändå kommer. Det visar bara att jag gjort en riktig tolkning – det är ett förbud det handlar om.

I förlängningen tycker jag att det är riktigt att dra slutsatsen att man från de borgerliga partiernas och vpk:s sida inte är intresserad av att medverka till en förbättring, effektivisering och utveckling av länsstyrelseverksamheten.

Till sist några ord om uttrycket "inte tillräckliga skäl". Det är precis det som är debattens kärnpunkt. Vi socialdemokrater kan också från ett antal olika utgångspunkter tycka att den försöksverksamhet som pågår skall få löpa och att vi skall få tid till utvärdering. Men vi är inte så halsstarriga att vi benhårt håller fast vid det, utan vi är beredda att titta närmare på de sakskalet som regeringen kan ha för att lägga fram en proposition och även att granska innehållet i en proposition och medverka till att den skickas vidare med klartecken eller till att den förändras på något sätt. Vad Bertil Danielsson, Birgitta Hambraeus och Ingrid Hasselström Nyvall säger är: Vi vill inte ha någon proposition. För att sedan inte få nya tolkningsbekymmer skall jag inte kommentera det på annat sätt än genom att upprepa att jag tolkar det så att man sätter upp ett förbud i ordets folkliga mening för regeringen mot att

komma till riksdagen med det väl underbyggda förslag som en proposition innebär.

Anf. 86 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Vi politiker kritiseras ofta för att vi är alltför litet folkliga. Vi talar vårt byråkratiska språk, och det är svårt för människor i allmänhet att förstå. Men ibland är det kanske ändå angeläget att vi något håller på formerna.

Per Olof Håkansson talar om en folklig tolkning av vad riksdagen säger. Det kan låta slående, men hur det nu är är det nog ändå viktigt att vi fäster visst avseende vid vad som verkligen skrivs. Man kan inte, som Per Olof Håkansson gör, framhärda i att ändå tolka det som sägs på sitt eget sätt och hänga upp debatten på det. Det är litet för tunt.

Sedan säger Per Olof Håkansson att jag har sagt att det inte är någon mening med att framlägga en proposition år 1988, eftersom vi ändå kommer att avslå den. Det har jag inte sagt. Jag säger att det är olämpligt att i förtid tvinga fram en proposition som har för litet underlagsmaterial, vilket medför att man fattar för snabba beslut, som kanske inte fyller de krav som jag föreställer mig att även Per Olof Håkansson ställer på en proposition.

Per Olof Håkansson sade i sitt inledningsanförande: Låt regeringen lägga fram sin proposition så får vi se vad den innehåller, dvs. vi skall nog korrigera de brister som även jag, Per Olof Håkansson, anser kommer att finnas i propositionen.

Det besväret tycker jag inte att vi skall åstadkomma. Vi bör avvakta till 1989.

Anf. 87 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Det här är på väg att bli mer spännande än vad jag hade föreställt mig. Jag ber Bertil Danielsson och de övriga debattörerna tala om för oss socialdemokrater vad meningen på s. 6 i bostadsutskottets betänkande nr 1 betyder: "Regeringen bör sålunda inte enligt utskottets mening förelägga riksdagen ett förslag under innevarande mandatperiod."

Vad är det som har hänt som gör att ni uppenbarligen kan tänka er att behandla propositionen? Hur skall denna mening tolkas? Av de inlägg vi har hört här senast blir förvirringen bara större.

Anf. 88 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson läste alldeles nyss upp vad utskottet har sagt i denna fråga, nämligen att riksdagen inte bör föreläggas ett förslag under innevarande mandatperiod. Något förbud kan inte riksdagen utfärda, det är helt klart, och det har inte heller utskottet föreslagit. Detta är ett förslag som riksdagen lägger fram till regeringen, ett tillkännagivande i den riktningen. Jag vill inte förlänga debatten genom att återigen läsa upp vad det står i betänkandet. Det kan Per Olof Håkansson läsa själv.

Andre vice talmannen anmälde att Per Olof Håkansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 89 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Länsstyrelsernas naturvårdsenheter har figurerat i debatten den senaste månaden. I tidningsartiklar har bl. a. talesmän för naturvårdsenheterna i Linköping och Jönköping uttalat, att om de på ett tillfredsställande sätt skall kunna utöva den miljötillsyn som behövs och som man förväntar av dem, krävs det en förstärkning med tre befattningshavare vid resp. länsstyrelse.

Herr talman! Jag är medveten om att anslagsfrågorna debatterades här i kammaren den 27 maj och avgjordes i votering den 2 juni. Frågan berörs dock i reservation nr 2 som är rubricerad "Förstärkning av länsstyrelsernas naturvårdsenheter". I reservationen anges att det i allt väsentligt torde råda stor enighet om att miljövårdsarbetet på den regionala och lokala nivån bör förstärkas, så att bl. a. tillsynen på miljöskyddsområdet förbättras. Ja, det har infunnit sig större enighet på sistone, när länsstyrelsernas miljövårdsenheter reagerat och själva kommit till tals i debatten.

Jag vill i det här sammanhanget, herr talman, erinra om att det förslag vi från kds hade i en motion från allmänna motionstiden just gick ut på att tillföra länsstyrelsernas naturvårdsenheter resurser motsvarande tre ytterligare handläggare per styrelse. I ett Magasinprogram under hösten lämnades uppgiften att 60 handläggare vid länsstyrelserna hade att övervaka 100 000 företag med miljöfarlig verksamhet. Det blir ungefär en persontimme per tillstånd och år. Det är alltså mycket angeläget att omedelbart tillse att kapaciteten kan ökas.

Anslagsfrågan är som sagt passerad för i år. Det som nu kan göras är att bifalla reservation nr 2, så att förbättringar kan komma i gång redan vid årsskiftet. Men nog beklagar jag att det inte fanns flera reserver den 2 juni i år.

Herr talman! Jag vill än en gång understryka, att vill man åstadkomma något rejält i den här frågan så är det en förstärkning av naturvårdsenheternas resurser för miljötillsyn, enligt kds förslag från i våras, som krävs.

Herr talman! Jag är helt övertygad om att så länge miljövårdsenheterna vid länsstyrelserna är så underbemannade som de alldeles uppenbart är, kommer det ena miljöeländet efter det andra att "poppa upp". Och ansvariga politiker, inkl. ministrar, kommer att använda det klassiska uttrycket: "Det hade vi ingen aning om."

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 2.)

Kammaren övergick till att debattera bostadsutskottets betänkande 2 om regler för byggande.

Regler för byggande

Anf. 90 KNUT BILLING (m):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkande 2 behandlas bl. a. frågan om byggnormer – en fråga som varit föremål för debatt i kammaren vid åtskilliga tillfällen under senare år.

Vi moderater har, tillsammans med centern och folkpartiet, på senare år framhållit nödvändigheten av färre och enklare normer inom byggområdet. Skälen har varit flera. En rensning i denna djungel av råd och anvisningar, blandade om varandra, vilken går under benämningen Svensk Byggnorm, är nödvändig om vi skall kunna få ett konsumentstyrkt byggande med ökad valfrihet för den enskilde.

Färre och enklare normer innebär naturligtvis att entreprenörer och byggherrar får ett ökat ansvar. Det vore bra. Det skulle dessutom skapa förutsättningar för variation och nytänkande – något som alltför ofta saknas i dagens detaljreglerade byggande. Om regelfloran begränsas till enkla tekniska funktionskrav samt grundläggande säkerhetskrav skulle byggkostnaderna kunna sänkas, vilket medborgarna skulle kunna notera på både skattsedel och boendekostnadsaviser.

Även om socialdemokraterna numer erkänner att vi har rätt när vi kräver färre och enklare byggnormer, har de inte ställt sig bakom ett tillkännagivande med denna innebörd. Vi beklagar detta.

Herr talman! Vi moderater stöder utskottets skrivning och hemställan vad gäller frågan om radon i bostäder. Jag vill dock betona vad vi framhåller i ett särskilt yttrande, nämligen att vi inte nu är beredda att binda oss för att ett ekonomiskt stöd för att eliminera radon i bostäder skall införas. Bostadsstyrelsen har aktualiserat frågan i sin anslagsframställan. Ärendet kommer därför att belysas i den budgetproposition som överlämnas till riksdagen i januari. Vi kommer då att ta ställning till om ett stöd skall införas och hur det i så fall skall utformas och inte minst hur det skall finansieras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 91 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Vi debatterar nu radonproblem i bostäder. Jag skulle först vilja göra en kort återblick till Tjernobylyoluckyan.

Efter Tjernobylyoluckyan har det gjorts betydande insatser för att mäta radioaktivt nedfall i landet. Regeringen har också medverkat till att gränsvärdena för livsmedel satts lågt för att minska de skadeverkningar som kan uppkomma.

Med rätta reagerar vi starkt på stora och dramatiska händelser som kärnkraftsolyckor. Vi är avsevärt sämre på att hantera smygande faror. Radonet i våra bostäder är ett oroande exempel.

Radonet utgör med stor säkerhet det största strålningsproblem vi har i vårt land, detta på grund av att många människor vistas i sina bostäder med höga radonhalter under en stor del av dygnet. I denna viktiga strålskyddsfråga måste dock regeringens handlande betecknas som ytterst passivt och oengagerat.

Radonutredningen uppskattade redan 1983 att det fanns över 35 000 lägenheter som låg över högsta tillåtna radonhalter på 400 Bq/m³. Det verkliga antalet lägenheter bedömdes som sannolikt betydligt högre. Därutöver kommer den kanske största orsaken till oro, markradonet, som har uppmätts i mycket höga halter.

I bostäder byggda på uranrik granit och rullstensåsar har radonhalterhal-

ter på långt över 400 Bq/m³ uppmätts. Mätresultat i sådana områden har visat att halter på mellan 1 000 och 4 000 Bq/m³ förekommer. Även ännu högre värden har registrerats. I några bostadshus byggda på rullstensåsar i Sollentuna och Botkyrka har radonhalter på upp till 20 000 Bq/m³ uppmätts.

SSI (statens strålskyddsinstitut) har sedan mitten av 1970-talet varnat för cancerriskerna med radonhus. På SSI ser man allvarigt på radonproblematiken. Enligt beräkningar kommer 1 100 personer per år att drabbas av lungcancer under 1990-talet i Sverige som en följd av radonet.

Att vi i Sverige har kunnat uppmäta höga radonhalter i bostäder har flera orsaker. En är att ca 70 % av Europas urantillgångar finns i våra marker, en annan är att det efter andra världskriget har byggts ca 300 000 bostäder i blå lättbetong och att vi under de senaste åren gått in för att bygga bostäder direkt på gjutna golv på marken. Även energisparåtgärder i kombination med minskad ventilation har påverkat. Beträffande markradonet har dock bostadshus byggda med källarplan eller på s. k. torpargrund med god ventilation ett bra skydd mot radon.

Herr talman! I dag ligger medelvärdet för våra bostäder på 60 Bq/m³. Det är ett internationellt sett ganska högt värde. För arbete i gruvor finns det ett riktvärde på 100–200 Bq/m³. Uppskattningsvis 250 000 bostäder i Sverige har en radonhalt över högsta riktvärde för arbete i våra gruvor, dvs. över 200 Bq/m³. Ca 15 000 bostäder har ett värde på mellan 600 och 1 000 Bq/m³, och antalet bostäder med en halt över 1 000 Bq/m³ kan också uppskattas till minst 15 000.

I USA har myndigheterna i stor enighet beslutat om ett gränsvärde på högst 70 Bq/m³ för inte bara nybygge utan även för äldre bebyggelse.

Efter Tjernobyl har det i vårt land anslagits 250–350 milj. kr. för olika åtgärder i samband med denna olycka. I jämförelse med detta har en blygsam summa anslagits för forskning om och åtgärder mot radonfaran.

Under den borgerliga regeringsperioden (när folkpartiet hade ansvaret för bostadspolitiken), presenterades 1979 en statlig utredning. Preliminärt förslag till åtgärder mot strålrisker i byggnader. Utredningens målsättning var att bostäder med en radonhalt på över 400 Bq skulle saneras inom fem år och att bostäder med en radonhalt på över 1 000 Bq skulle vara sanerade inom två år. Nu har det gått åtskilliga år, och detta har ännu inte gjorts.

År 1979 kritiserade Birgitta Dahl den borgerliga regeringen för handläggningen av radonfrågan och krävde snara åtgärder. Efter 1982 har vi haft en socialdemokratisk regering där Birgitta Dahl nu även är ansvarig för miljöpolitiken. Den socialdemokratiska regeringen har under denna tid avskaffat de särskilda bostadslån för radonåtgärder, de s. k. radonlånen, som den borgerliga regeringen införde. Radonlånen tillkom för att hjälpa bl. a. villaägare med att vidta åtgärder mot radon.

Herr talman! I en frågedebatt med Birgitta Dahl i riksdagen i våras begärde jag att få veta vilka åtgärder regeringen tänker föreslå som syftar till att skydda människor från höga radonhalter i sina hem. Det besked jag fick var att radonfrågan är en av de mycket allvarliga hälso- och miljöfrågor vi måste ta itu med. Mot den bakgrunden kan man fråga sig vad regeringen sysslat med de senaste fem åren, varför inte mer har hänt.

I ett interpellationssvar till Birgitta Hambraeus för cirka en månad sedan,

den 20 oktober 1987, sade bostadsminister Hans Gustafsson: "Frågan prövas nu av regeringen i arbetet med statsbudgeten för nästa år."

Det är självfallet bra, men senfärdigt, att regeringen nu äntligen prövar om åtgärdsprogram mot radon skall sättas in. Vi har sedan lång tid tillbaka fått larmrapporter från SSI och socialstyrelsen om att tusentals människor i vårt land kommer att drabbas av lungcancer på grund av radonet. Borde det då inte ha varit en självklarhet för regeringen att kunna ge ett klart besked till de oroliga människor som bor i radonhus?

Herr talman! Efter Birgitta Dahls frågesvar till mig i kammaren i maj månad fanns det all anledning för oss i folkpartiet och centern att anta att ett förslag skulle föreläggas riksdagen under innevarande höst. Birgitta Dahl anförde att regeringen skulle ta ställning till ett åtgärdsprogram så snart den begärda rapporten från SSI kom i juni månad i år.

Med stor besvikelse har vi konstaterat att så inte blev fallet.

Folkpartiet och centern tycker att riksdagen i den uppkomna situationen måste ta sitt ansvar för denna utomordentligt allvarliga fråga. Alla de människor som bor i radonhus med höga radonhalter måste få ett besked om stödinsatser. Vi föreslår därför i reservation nr 1 att staten vid sanering av radonhus tar sitt ansvar med 50 % av det värde som överstiger 10 000 kr., vilket jag härmed yrkar bifall till.

I reservation nr 2 tas byggnormer upp. Jag tycker att det är viktigt att en översyn sker och att byggnormer görs mer överskådliga. Knut Billing har tidigare noggrant redogjort för detta. Alla normer som inte berör hälsa, säkerhet, energi och handikapp bör vi se över för att utröna om de kan utmönstras.

Herr talman! Jag vill slutligen, som en konsekvens av mitt anförande, yrka bifall till reservation nr 2 som är gemensam för folkpartiet, moderaterna och centern.

Anf. 92 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill helt instämma i vad Erling Bager sade i sitt anförande när det gäller radonet och tänker bara ta upp några få synpunkter till i denna fråga.

Regeringens senfärdighet när det gäller att komma till rätta med radonfaran är obegriplig. Forskare, myndigheter och utredningar har i decennier noggrant utrett farorna och slagit larm.

I motioner och interpellationer har centern upprepade gånger försökt förmå regeringen att bestämma sig, men vi har bara mötts med svaret att frågan övervägs och utreds. Utskottsbetänkandet nr 2 redogör för alla ansträngningar. Men också denna gång anser utskottets majoritet att vi bör avvakta förslag från regeringen.

Bostadsstyrelsen har i sin petita föreslagit att bostadslån får beviljas för åtgärder för att minska radonhalter i egnahem. Bostadsstyrelsen administrerar åtskilliga låneformer med stort besvär, därför att datorsystemet inte fungerar. Centern anser att det är viktigt att göra statens stödssystem så enkelt och byråkratiskt som möjligt. Det är bättre att låta pengarna gå till att ta bort radonet än till byråkratins låneförvaltning.

Vi har därför föreslagit att – efter en självrisk på 10 000 kr. – villaägare

skall få bidrag med hälften av kostnaderna för att åtgärda för hög radonhalt. I reservation 1 föreslår vi att riksdagen skall besluta att införa detta stöd nu. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Det är viktigt att informationen når ut om att det faktiskt inte är svårt att ta bort radonet i hus.

Ventilationen måste öka. För att inte energikostnaderna skall bli för höga, bör en värmeväxlare installeras. I vissa fall går det att bygga skydd mot marken, så att radonet inte kommer in i byggnaden. Kostnaderna är inte överväldigande – högst ca 50 000 kr. har nämnts, men de kan vara svåra att bära inte minst för barnfamiljer som mest av alla behöver få bort radonet. Hälsoskydds nämnderna i kommunerna har i uppgift att spåra upp vilka hus problemet gäller. De bör också kunna ge praktiska råd om hur man löser problemen och kunna räkna ut kostnaderna inkl. statsbidraget. Kan vi inte klara så enkla problem finns det verkligen anledning att betvivla vår förmåga att avvärja alla de miljöhot som är komplicerade.

Herr talman! Vi måste förenkla byggnormerna! I propositionen om ett nytt plan- och bostadsverk säger bostadsministern att det är väsentligt att se till att de regler som behövs blir enkla och begripliga. Det kan alltså vara så att vi är överens mellan de olika partierna och att utskottet egentligen borde ha skrivit sig samman när det gäller byggnormerna.

Regeringen har emellertid bekymmer med byråkratin, vars företrädare insisterar på obegripliga bestämmelser. Som exempel vill jag läsa ur ett tidigt förslag till normer för energihushållning Kapitel E1 i PFS 1987:1. Jag citerar ordagrant. Jag begriper själv inte vad jag läser, och jag är inte så säker på att många andra i kammaren gör det heller. Men det här är alltså vad man kräver att de som bygger hus skall rätta sig efter:

”Indata för beräkningar

Bostäder

Beräkning av värmeenergibehov för bostäder skall ske med följande förutsättningar.

- Klimatdata hämtas ur statistik från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, där sådan är tillgänglig.
- Energibehovet för beredning av tappvarmvatten liksom tillgänglig värmeenergi från processer skall antas uppgå till vardera 6 kWh per bostadslägenhet och dygn med ett tillägg på 0,05 kWh/m² uppvärmd area och dygn.
- Den tänkta referensbyggnaden, som antas precis uppfylla de kvantifierade kraven i 3--:5 och mot vilken jämförelser görs, skall antas ha en kontinuerlig luftväxling som uppfyller kraven i kap K1. Skillnaden i energiinnehåll mellan frånluften och uteluften skall för bostäder som årsgenomsnitt antas uppgå till 1,44 kJ/m³ °C (0,4 Wh per m³ luft och °C), om inte genom särskild beräkning andra värden visas gälla.
- Innetemperaturen skall under hela uppvärmningsperioden antas vara + 20°C i bostadsutrymmen och + 17°C i övriga utrymmen som är avsedda att värmas.
- Referensbyggnadens genomsnittliga luftläckningskoefficient q^{50} skall antas uppgå till 3m³/m² h vid 50 Pa tryckskillnad. För byggnader med höjd motsvarande högst 3 våningar vid rumshöjden högst 2,8 m, där det inte

genom beräkningar eller mätningar visats att annat gäller, får luftläckaget vid normala driftförhållanden antas uppgå till

Regler för byggande

qdrift = $q_{50/20}$
qdrift = $q_{50/25}$

vid FT-ventilation och
vid F-ventilation.”

Hur skall en liten byggfirma kunna uppfylla dessa krav? Kommer energihushållningen att bli bättre genom sådana bestämmelser? Jag tror inte det. Man tvingas ägna sig åt abstraktioner i stället för att använda erfarenhet och sunt förnuft. Enligt uppgift har bostadsdepartementet reagerat mot detta och begärt en ny utformning av normerna. Det skadar nog inte om riksdagen bifaller reservation 2, som jag yrkar bifall till, och uttalar att antalet styrande normer bör minskas samt att normerna bör förenklas kraftigt.

Anf. 93 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3 i betänkandet.

Anf. 94 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Radon i bostäder är en hälsofara. Människor som under längre tider utsätts för stark strålning kan därigenom utsättas för ökad risk för lungcancer. Gränsvärdet är 70 Bq/m^3 i nya hus, 200 Bq/m^3 i ombyggda hus och 400 Bq/m^3 i befintliga hus. Strålningen kommer främst från marken eller från viss byggsten. I landet beräknas det finnas ca 40 000 bostäder som har ett högre värde än gränsvärdet. Kommuncerna skall bevaka att gränsvärdena vid ny- och ombyggnad icke överstigs.

Tidigare fanns ett s. k. radonlån, där räntebidrag utgick vid ombyggnadskostnad över 25 000 kr. Det kunde även göras ränte- och amorteringsfritt över denna kostnad i speciella fall. Nuvarande låneform är tillägglån och för flerfamiljshus bostadslån, om huset är äldre än 30 år och arbetet samordnas med annat ombyggnadsarbete.

De låneformer som hittills gällt har inte givit det önskade resultatet. Regeringen överväger därför nu i det budgetförslag som skall presenteras i januari ett förslag till förändring. Bostadsstyrelsen har föreslagit en kombination av lån och bidrag. Kostnaderna för åtgärder mot radon kan variera mellan några hundralappar och upp till tiotusentals kronor.

I en reservation vill centern och folkpartiet införa ett bidrag med 50 % av kostnader över 120 000 kr. och vill att detta skall gälla från den 1 januari 1988.

Vi har ingen annan uppfattning än reservanternas vad gäller behov av åtgärder mot radon. Då bostadsstyrelsen i sin anslagsframställning föreslår ändring av nuvarande låneregler och regeringen avväger detta i budgetarbetet, vore det fel av riksdagen att genom ett uttalande begränsa möjligheterna till utformning av stödet. Centern och folkpartiet försöker på detta sätt slå politiskt mynt av folks rädsla för radon och få oss i andra partier att framstå som mindre intresserade av frågan, vilket naturligtvis är felaktigt. Vi bör avvakta den sedvanliga behandlingen i regeringskansliet.

Jag vill också erinra om den debatt vi hade här i våras. Då ondgjorde sig de borgerliga partierna över att regeringen i något sammanhang inte redovisat de totala kostnaderna i ett förslag. Det är mot den bakgrunden märkligt att

centern och folkpartiet på detta lättsinniga sätt föreslår stora statliga utgifter utan att veta vad det kommer att kosta. Jag minns att Erling Bager med djup indignation fördömde regeringen. Nu föreslår han oansvarigt stora utgifter, utan att ha en aning om vad det kommer att kosta staten.

De borgerliga partierna kräver en kraftig minskning av antalet normer i byggandet, vilket innebär bifall till två moderatmotioner.

Införande av PBL innebar mycket av förenkling och smidigare hantering av bygg- och planfrågor. Normer skall uttryckas som funktionskrav. Detta i sig syftar till färre och enklare regler. Planverket har utarbetat förslag till nya föreskrifter som för närvarande bereds i regeringskansliet. De beräknas träda i kraft den 1 juli 1988. Principerna i detta förslag ligger i linje med motionskraven och tillgodoses till stor del i PBL. Reservanterna slår med andra ord in öppna dörrar.

Vpk vill i en reservation förbättra kvaliteten på den kollektiva miljön. I PBL ställs krav på detta vad gäller både byggnader och tomtmark. Dessa krav följs upp i de nya föreskrifter som nu är under utarbetande, varför dessa bör avvaktas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 95 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag beskrev i mitt första inlägg de problem som människor har drabbats av i radonhus. Rune Evensson beskrev inledningsvis problem som tangerade de frågor som jag tog upp. Sedan säger Rune Evensson att regeringen nu efter alla dessa år överväger att i budgetberedningen eventuellt föreslå förändring. Rune Evensson menar att de partier och ledamöter av Sveriges riksdag som tycker att detta är en viktig fråga skall vänta och låta ytterligare tid gå.

Jag förstår att Rune Evensson har höga tankar om att regeringen kanske denna gång skall göra någonting och är uppriktig i den uppfattningen. Men det kanske går med Rune Evensson som med hans partikamrater i trafikutskottet. De gick och väntade under lång tid på att kommunikationsministern skulle lägga fram ett förslag till åtgärder för den hårt drabbade sjöfarten här i landet. De hade stora förväntningar på att det skulle komma en proposition. Men sedan fick man för två veckor sedan bittert konstatera att det inte blev någon proposition om sjöfarten. Då fick man i utskottet ta initiativ, de borgerliga partierna och vpk, för att försöka ta fram ett åtgärdsprogram för den drabbade sjöfarten. Det kanske går på samma sätt när den här frågan nu skall manglas i budgetberedningen och kommer till budgetdepartementet.

Från folkpartiets och centerns sida tycker vi att det har gått tillräckligt lång tid och att vi har fått tillräckligt mycket alarmerande rapporter om vad det handlar om och om orsakerna. När olyckan i Tjernoby, som jag har påmint om tidigare, inträffade kostade det 250–350 miljoner för att vidta åtgärder, men då sprang inte någon av debattörerna och frågade hur kostnaderna skulle budgeteras, utan det var självklart att man skulle ställa upp för de drabbade.

Det här problemet är mycket värre, och vi anser från folkpartiets sida att

det handlar om en utomordentligt viktig hälsofara där – enligt de underlag vi har – tusentals personer varje år av 90-talet kommer att drabbas av lungcancer.

Vi hade förväntningar om att få en proposition om åtgärder under hösten. Birgitta Dahl har i ett svar till mig tidigare tagit upp det. Det har kommit många indikationer om detta. Men nu får vi vänta ytterligare, och ännu mer tid rinner i väg.

Jag tycker att det är skandalöst att det skall få fortsätta på detta sätt. Riksdagen bör bifalla reservation 1 om åtgärder snarast.

Anf. 96 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Rune Evensson anklagar centern och folkpartiet för att vilja slå mynt av människors rädsla. Men i själva verket är människor inte adekvat rädda för denna verkliga fara – det är bekymret. Kanske tusen personer om året dör därför att de bor i hus med radonfara som de inte känner till och inte är rädda för. Människorna är alltså inte tillräckligt rädda.

Rune Evensson vill att vi skall avvakta. Det hade varit rimligt om vi inte under ett antal år hade sagt till regeringen att vi kräver att något skall hända men regeringen hela tiden skjutit frågan framför sig. Denna beslutsångest tycker jag att riksdagen skall hjälpa regeringen att komma över. Det kan hända att vi räddar tusen människors liv om vi fattar beslut, så att vi kan sätta i gång ett verkligt snabbt åtgärdande av dessa hus redan från den 1 januari.

Detta måste få kosta pengar för staten. Ingen människa har väl köpt ett hus och varit på det klara med att de löpte en så stor risk. I vårt samhälle är vi vana vid att det finns hälsoskyddsnormer och att riktig hälsofara inte finns där vi bor. Människor har alltså blivit lurade att köpa dessa hus, och därför tycker vi att det är rimligt att samhället också ger bidrag för att komma till rätta med det här bekymret.

Anf. 97 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Rune Evensson säger att av beslutet om PBL följer att de normer som skall utfärdas skall uttryckas som enkla funktionskrav och att ett sådant förslag, med just enkla funktionskrav, ligger hos regeringen, utarbetat av planverket, samt att förslaget kan förväntas träda i kraft den 1 juli 1988.

Om det vore så väl, Rune Evensson! Men det förslag som planverket har utarbetat och som ligger hos regeringen är värre än något förslag från planverket som vi har sett tidigare. Antalet bindande bestämmelser är mer än dubbelt så stort som i den nu föreliggande tjocka boken på flera hundra sidor. Byggbyråkratin skall enligt planverket utökas alldeles kolossalt. Det är just därför, Rune Evensson, som det är så viktigt att riksdagen nu säger ifrån att vi inte vill ha sådana byggnormer. Vi måste ha enkla normer – det är ett oavvisligt krav, och det bör vi ge regeringen till känna.

Anf. 98 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Kommunerna skall bevaka radonfaran genom planläggning och bygglov, och staten skall stödja dem i detta arbete.

Vi har nu fått underlag genom SSI:s lägesrapport om de faror som finns och de åtgärder som krävs. Föreskrifter kommer i den nya SBN, som är under

utarbetande i regeringskansliet. I samband med budgetarbetet prövas om staten skall bidra mera. Det innebär ingen fördröjning av de här frågorna utan snarare en snabb behandling. Att binda oss nu skulle vara felaktigt med tanke på den behandling som ändå pågår i departementet. Vi får ju svar – om det kommer ökat statligt stöd eller inte – den 11 januari, då budgeten presenteras.

De ombyggnadsåtgärder som föranleds av centermotionens förslag, som folkpartiet också ställt sig bakom, riskerar alltså att bli betydligt dyrare än vad åtgärderna borde ha blivit, med tanke på att man skall ge ett bidrag på 50 % när det gäller kostnader över 10 000 kr. Jag vill inte påstå att förslaget är felaktigt, men ett sådant förslag behöver nog prövas och övervägas innan man lägger fram det.

Sedan tycker jag inte att vi har någon anledning att beskylla varandra för större eller mindre intresse i dessa frågor. Vi känner lika starkt för att vi måste komma till rätta med problemen. Att påstå att det ena partiet är mera för eller emot än det andra tycker jag alltså inte är rätt i detta sammanhang.

När det gäller de lån som tidigare har funnits, både det lån som infördes 1980 och det tilläggs lån som förekommer i dag, är vi överens om att de inte har fungerat tillfredsställande och att de därför måste omprövas.

Samhället satsar miljarder varje år på byggande, och då måste det naturligtvis också finnas regler för hur dessa pengar skall användas. Jag tycker att det är farligt att kräva slopade normer utan några preciseringar. De som kräver att normerna utan vidare skall slopas, menar att folk skall bo enklare, utan att säga vari detta består – och själva bor de i regel alldeles utmärkt. Hur det går för t. ex. handikappade vet man heller inte.

Jag förutsätter, när det gäller de normer som nu prövas i samband med den nya SBN, att det inte kommer att finnas några normer som inte behövs. Knut Billing säger att de nya normerna har ett visst utseende. Därom vet vi intet, eftersom vi inte har sett förslaget ännu.

Anf. 99 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Rune Evensson sade att han tycker att man eftersträvar snabb handläggning. Jag har försökt använda min debattid här i dag till att berätta att så inte är fallet. Det har skett en oerhört långsam handläggning, inte minst efter det att vi fick en socialdemokratisk regering 1982.

Rune Evensson säger att kommunen har ansvar. Ja, visst har kommunerna ansvar. Men nu efterlyser jag att staten skall ta sitt ansvar och stödja kommunerna. Man kan inte bara hänvisa till att vi får se hur det blir så småningom, utan det gäller att visa handling. Människor som bor i radonhus har väntat tillräckligt många år. De har utsatts för tillräckligt stora risker genom att tvingas bo i hus med ibland oerhört höga radonhalter.

Rune Evensson säger att vi som partier inte skall politisera den här frågan utan att vi alla skall försöka förstå att vi har samma möjligheter att inverka på hur det skall bli. Jag tycker dock att socialdemokraterna har visat mycket stor senfärdighet. Vi tycks behöva jaga er med blåslampa för att det skall hända någonting på departementet. Rune Evensson kanske bör tacka folkpartiet och centern för att vi blåser på. Därmed får kanske också Rune Evensson hjälp med att få igenom någonting på departementet; det har ju gått så oerhört sakta hittills.

När vi fick rapporten Radon i bostäder från strålskyddsinstitutet i juni månad i år, fick vi veta att det finns 5 400 spårade fastigheter med höga radonhalter. Det finns alltså så många fastigheter där man direkt vet att det är nödvändigt att göra insatser så snabbt som möjligt.

Jag tycker att riksdagen bör rösta för reservation 1 och se till att det händer någonting när det gäller att ta itu med riskerna i radonhus.

Anf. 100 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Låt mig än en gång instämma med Erling Bager. Vi tycker att det har utretts tillräckligt. Vi kan vinna ett halvår i tid genom att i dag besluta enligt reservation 1.

Rune Evensson sade att det med vårt förslag fanns en risk för att kostnaderna kunde drivas upp därigenom att man kunde få bidrag till hälften av kostnaderna över 10 000 kr. Men det förslag från bostadsstyrelsen som nu föreligger innebär att man skall få lån till kostnaden över 40 000 kr. Bostadsstyrelsen har också föreslagit att man skulle få bidrag med 35 % till kostnaderna därunder. Det har ryktats att man vid beredningen i bostadsdepartementet tänker sig att ta bort bidragen och enbart gå på lånen till kostnader över 40 000 kr. Det om något skulle ju driva upp kostnaderna.

Vi vet naturligtvis inte ännu vad propositionen kommer att innehålla, om inte riksdagen i dag fattar det kloka beslutet att stödja vår reservation. Jag tycker att det är viktigt, eftersom den här frågan brådskar så kolossalt, att man redan nu försöker driva på regeringen för att på det sättet undvika att det kommer dåliga förslag till riksdagen. Bäst är att man redan från den 1 januari 1988 skall kunna få klart besked om att det går att få stöd när man åtgärdar sina radonhus.

Anf. 101 KNUT BILLING (m):

Herr talman! I sitt första inlägg sade Rune Evensson att vår reservation med begäran om färre och enklare normer var helt onödig, därför att precis detta var redan på gång och bereddes hos regeringen. När jag påpekade att det förslag som låg hos regeringen inte innebar några färre och enklare normer, svarade Rune Evensson att det är farligt att slopa normer.

Herr talman! För att undvika att Rune Evensson gör ytterligare ett inlägg och då intar ännu en ståndpunkt, lika oförenlig som de två han nyss gett uttryck för, avstår jag från att ytterligare kommentera hans inlägg.

Anf. 102 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Regeringen har gett SSI i uppdrag att ta fram beslutsunderlag. Det har SSI nu gjort, och som jag sagt tidigare bereds ärendet för närvarande i regeringskansliet. Vi får besked den 11 januari, och därmed kan man inte anklaga regeringen för att dra ut på tiden.

Erling Bager sade, om jag minns rätt, att man har hållit på med detta ärende i fem år. Man måste väl då kunna säga att eftersom vi nu snart är framme vid månadskiftet november-december, så kan vi väl ändå avvakta regeringens handläggning av frågan och få besked den 11 januari.

Vi har inte från center- eller folkpartihåll fått höra någonting om vad ert förslag kommer att kosta och hur det skall finansieras.

Knut Billing säger att han avstår från vidare kommentarer – det tycker jag är bra i och för sig. Knut Billing refererar hela tiden till någonting som vi inte har sett, vilket däremot Knut Billing har gjort genom sin position i statens planverks styrelse. Med tanke på hur Knut Billing i andra sammanhang brukar läsa regler vill jag dock gärna själv se handlingarna innan jag på något sätt kommenterar dem.

Birgitta Hambraeus sade att man skulle ha kunnat skriva sig samman när det gäller normerna. Jag finner den upprepning av krav på minskning av normerna som brukar göras ha karaktären av en mekanisk upprepning, och den får vi uppleva här i riksdagen varje år.

Anf. 103 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Rune Evensson säger nu att vi har fått ett underlag från SSI och att vi först nu kan bereda detta. Låt mig återigen påpeka att det har funnits tillgängligt sedan maj månad. Det har alltså inte kommit nu. Men det förefaller som om ingenting har hänt från regeringskansliets sida, utan man har låtit i stort sett ytterligare ett halvår förflyta med hänvisning till att undersökningar pågår. Kanhända kommer finansministern den 11 januari att ha godkänt någon åtgärd som kan komma till förverkligande.

Med tanke på att det finns människor som väntat inte bara i fem år utan sedan mitten av 70-talet på ett åtgärdsprogram har man agerat oerhört torftigt i en av de största hälsofrågor som vi har haft att ta ställning till under senare år, med mycket värre lungcancerrisker för den enskilde än någonsin effekterna av Tjernobyolyckan medförde i vårt land. Då rusade Birgitta Dahl ut med besked åt olika håll, och jag klandrar henne inte för det – det var viktigt att snabbt få till stånd ett åtgärdsprogram efter Tjernobyolyckan – men detta är för den enskilde mycket värre och ger mycket svårare sjukdomsbilder. I detta läge skall vi återigen få se hur det ena halvåret efter det andra rullar förbi utan att vi får några besked. Jag tycker att det är svagt.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Bostadsutskottets betänkande 1

Mom. 1 (beredningen av ärendet om samordnad länsförvaltning)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 136 för reservation 1 av Maj-Lis Landberg m. fl.

Mom. 7 (förstärkning av länsstyrelsernas naturvårdsenheter)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 68 för reservation 2 av Birgitta Hambraeus m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1987/88:32
26 november 1987

Meddelande om interpellation

Bostadsutskottets betänkande 2

Mom. 3 (bidrag för att sanera bostäder från radon)

Utskottets hemställan bifölls med 218 röster mot 67 för reservation 1 av Birgitta Hambraeus m. fl.

Mom. 4 (byggnormer)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 134 för reservation 2 av Birgitta Hambraeus m. fl.

Mom. 7 (kvaliteten på den kollektiva miljön)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 14 för reservation 3 av Tore Claeson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Kammaren beslöt att ärendehandlingen skulle fortsättas vid nästa arbetsplenium.

7 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1987/88:60 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

1987/88:Fi8 av Hans-Eric Andersson (s)

1987/88:Fi9 av Lars Werner m. fl. (vpk)

1987/88:Fi10 av Olof Johansson m. fl. (c)

1987/88:Fi11 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

1987/88:Fi12 av Carl Bildt m. fl. (m)

med anledning av prop. 1987/88:62 om åtgärder mot viss skatteplanering

1987/88:Sk23 av Anne Wibbe och Britta Bjelle (fp)

1987/88:Sk24 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)

8 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 26 november

1987/88:134 av Bertil Jonasson (c) till kommunikationsministern om Vänersjöfarten:

För närvarande pågår i vårt land en diskussion om på vilket sätt transport av tungt gods sker bäst. När man i denna diskussion lägger in ett samhällsperspektiv brukar det allmänt anses att sjötransporterna är de ur

energi- och miljösynpunkt mest gynnsamma. Detta gäller inte minst för transporter på våra insjöar och via deras förbindelser med Västerhavet och Östersjön. Det näst bästa transportalternativet ur miljö- och energisynpunkt brukar man karakterisera transporter på järnväg. Det finns i dag en allmänt uttalad vilja att förbättra vårt lands järnvägar. Landsvägstransporter brukar betraktas som det sämsta alternativet ur miljö- och energisynpunkt. En betydande ansträngning bör därför göras för att föra över framför allt landsvägstransporter över längre avstånd till järnväg.

På senare tid har det emellertid framkommit att det finns planer på att föra över sjötransporter till järnväg. Detta är enligt min mening illavarslande. Ett exempel på denna utveckling är de planer som finns inom Stora-koncernen att frakta skogsprodukter från Värmland till västkusten på järnväg i stället för med båt på Väneren som sker för närvarande. En sådan utveckling skulle innebära ett dråpslag mot hela Vänersjöfarten, eftersom Storas transporter utgör en betydande del därav. Efter hand kan också en kraftig ökning av landsvägstrafiken, inte minst miljöfarliga transporter bli följd. Det är angeläget att statsmakterna är införstådda med de nackdelar en utslagning av Vänersjöfarten skulle få för den samlade transportstrukturen i såväl Värmland som i angränsande län. Det som hittills framkommit bör utgöra skäl för regeringen att agera i frågan för att säkerställa en gynnsam utveckling.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att förhindra en utslagning av Vänersjöfarten?

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 25 november

1987/88:221 av *Göthe Knutson* (m) till justitieministern om permissionerna inom kriminalvården, m. m.:

Ännu en grov brottsling har rymt under permission från en kriminalvårdsanstalt. Det är en medlem ur den s. k. maskeradligan, dömd till sex års fängelse för bl. a. grovt rån, som på måndagskvällen skulle ha inställt sig på Kalmaranstalten efter en obehövad permission som sträckte sig över nära fyra dygn.

Internerna dömdes så sent som i december i fjol men var redan inne i s. k. regelbunden permissionsgång. I rikslarmet sägs att han kan vara farlig.

Efter det att spionen Bergling promenerade ut i friheten från en s. k. beledsagad permission aviserade dåvarande chefen för kriminalvårdsstyrelsen, Ulf Larsson, restriktioner i permissionsgivningen vid anstalterna. Vi har även kunnat ta del av en rad uttalanden av nya justitieministern Anna-Greta Leijon om en restriktivare hållning gentemot brottslingar.

Senast på onsdagen hette det i Värmlands Folkblad (s) att justitieministern i ett tal i Åmotfors på tisdagen lovade och krävde hårdare tag mot brottslingar.

Prot. 1987/88:32
26 november 1987

Enligt uppgifter från kriminalvårdsstyrelsen rymmer i genomsnitt över 100 fångar varje månad från anstalterna.

Meddelande om frågor

När har justitieministern för avsikt att vidta åtgärder syftande till restriktivare permissionsgivning och s. k. hårdare tag mot brottslingar?

1987/88:222 av *Gunhild Bolander* (c) till finansministern om kostnadsutvecklingen i Gotlandstrafiken:

Statens pris- och kartellnämnd, som har i uppdrag att följa kostnadsutvecklingen i Gotlandstrafiken, har i en promemoria uttalat stark kritik mot transportrådets beslut om taxehöjningar från den 1 februari 1988.

Transportrådet har beslutat om en höjning av biljettpriserna med 6 %, medan SPK anser att 1 % hade varit motiverad utifrån kostnadsskäl. För ungefär ett år sedan beslutade transportrådet om en höjning på 8 %, och SPK ansåg då att en sänkning med 3 % skulle varit riktig. På grund av prisstoppet genomfördes dock inte denna höjning, men den 1 augusti blev det en 4-procentig uppräknings när prisstoppet hävdades. Höjningen den 1 februari motiverar transportrådet med en tänkt löneökning på 7 % och ökade hamnavgifter på 10 %. Detta stämmer dåligt med finansministerns uttalande om en löneökning på högst 4 %. SPK anför också farhågor för att bristande effektivitet alltfört kommer att kvarstå trots rederibytet. Prishöjningen stämmer också illa med det rimliga kravet att få en prissättning som är jämförbar med SJ:s för resenärer med Gotlandsfärjorna.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga:

Vilka åtgärder är finansministern beredd att vidta med anledning av SPK:s påpekande?

10 § Kammaren åtskildes kl. 17.41.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcussön